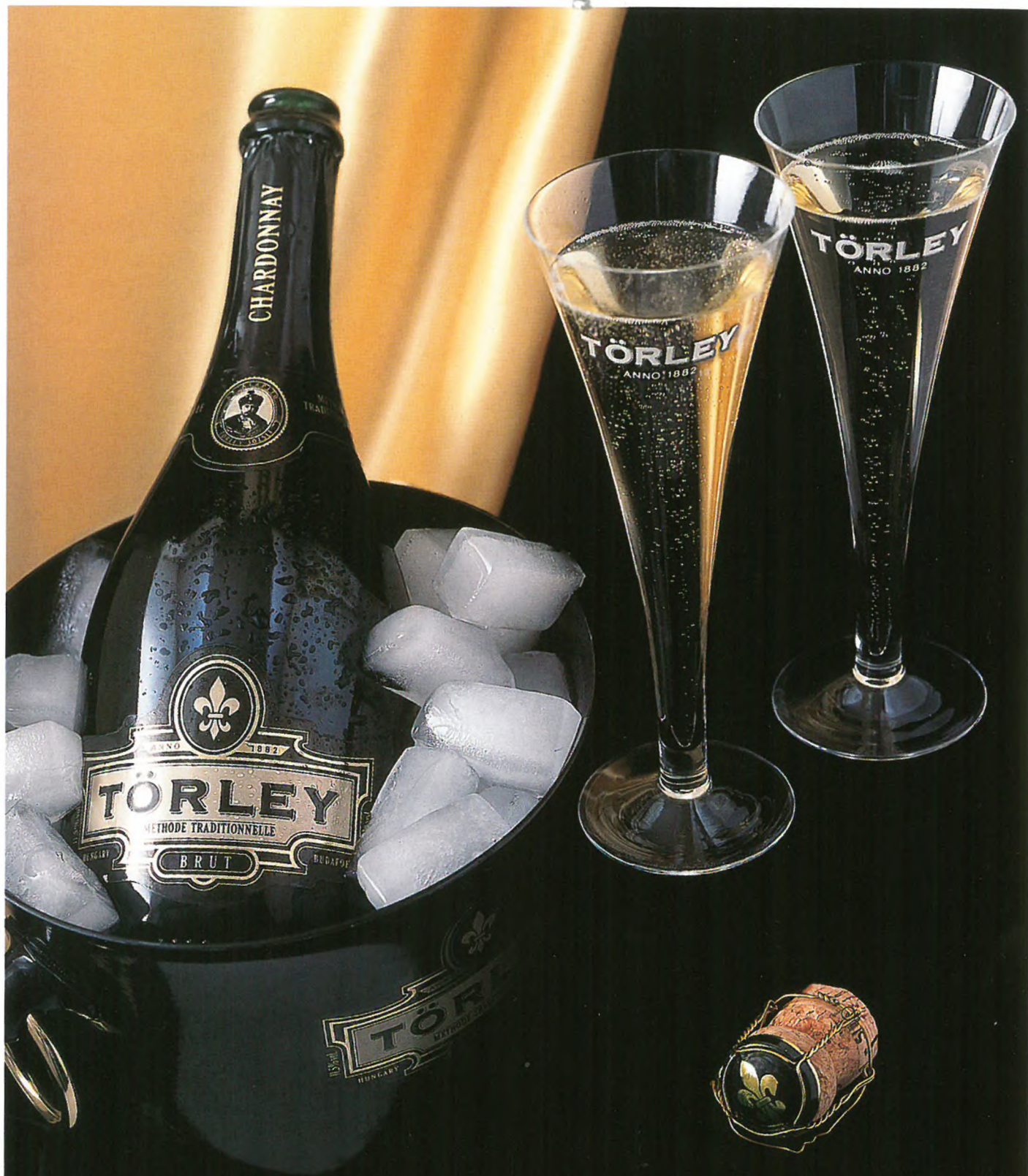

TÁNC

M Ű V Z E T

XXVII. évfolyam
1996. 1.

Ára: 240,- Ft / US\$ 6 / DM 9 / ATS 60

TÖRLEY

Törley Pezsgőgyár 1222 Budapest, Háros u. 2-6 Tel.:226-5665, 226-0114, 226-5511 Fax:226-0544

CONTENTS	2	TÁNCUDOMÁNY	
AKTUÁLIS	3	Pesovár Ernő: Rituális körtáncaink szakrális és profán vonásai	26
TOPICAL	3	BÚCSÚZÓUL	
HÍREK ITTHON	4	Vadasi tibor: Elment a vőlegény – <i>Tarczy László</i> (1931–1996)	27
NEWS FROM HUNGARY	5	HAZAI TÜKÖR	
HÍREK KÜLFÖLDÖN	6	-y-: <i>Két jubileum</i>	28
NEWS FROM ABROAD	7	-rollinger-: <i>Professzionista Magyar Táncbajnokság</i>	28
INTERJÚ		Rollinger Károly: <i>Budapest Nagydíj</i>	29
Alber Mária: „A mi nevünket ki ismeri?”		VILÁGTÜKÖR	
Találkozás <i>Popova Aleszjával</i>	8	Kaán Zsuzsa: <i>A gomba, amelyik nem öregszik</i>	30
INTERJÚ KÉT HANGRA		A 25 éves <i>Pilobolus Együttes</i> programsorozata a New York-i Joyce Theatre-ben	
Rezes Zsuzsa: „Naponta formában tartjuk magunkat”	10	Zalán Magda: <i>Sztálin nyomdokaiban a washingtoni táncélet?</i>	34
<i>Veronica Endo és Lencsés Károly</i>		A Kennedy Center <i>első öt éves tervének</i> második éve	
KRITIKA		Lőrinc Katalin: <i>Három táncmű a Royal Ballet modern repertoárján</i>	36
Kaán Zsuzsa: <i>Fanfárt Robert Northnak</i>	12	Takács András: <i>Így is lehet politizálni!</i>	38
<i>A Győri Balett új műsora</i>		A <i>Budapest Táncgyűttes</i> pozsonyi vendégjátéka	
Pór Anna: <i>Sárember</i>	14	Bolvári-Takács Gábor: <i>Elia-konferencia Lisszabonban</i>	39
<i>A Szegedi Kortárs Balett a Petőfi Csarnokban</i>		TÁNC ÉS PEDAGÓGIA	
Kaán Zsuzsa: <i>Az újrakezdés vakmerő valósága</i>	16	Falvy Károly: „ <i>Táncra születtem</i> ”	40
Bemutakozott a <i>Magyar Fesztivál Balett</i>		Rendhagyó portévázlat <i>Benkő Zsókáról</i>	
Lőrinc Katalin: <i>V. MU-napok</i>	18	TÁNC TÖRTÉNET	
Három táncmű a kortárs előadóművészeti fesztiválon		Kaposi Edit: <i>Millenniumi táncforgácsok – II. rész</i>	42
Gelencsér Ágnes: <i>Az időtlen szépség költészete</i>	20	Nemesi és polgári viseletek a századfordulón	
A <i>Giselle</i> felújítása a Magyar Állami Operaházban			
RAJZOS TÁNC TÖRTÉNET			
Bottyán Mariann-Kaán Zsuzsa:	24		
<i>Hogyan táncoljon a király?</i>			
KRITIKA			
Falvy Károly: <i>Virágozzál cédrusfa levelen!</i>	25		
Az <i>Állami Népi Együttes</i> második milicentenáriumi műsora			

- A 6. szám az 1996. december 31-ig megtartott táncsemináriumok között válogat.
- A lapban közzétett írások nem feltétlenül tükrözik a kiadó és a szerkesztőség véleményét.

A címlapon:
Béjárt-Stravinszky: Tűzmadár
A címszerepben: **Markó Iván**

Fotó: A művész tulajdona

TÁNCMŰVÉSZET

A magyarországi táncágazatok közéleti, kritikai, elméleti és tánc történeti folyóirata.

Főszerkesztő: **Kaán Zsuzsa**
Művészeti tervező: **Einhorn Péter**
Grafikus: **Bottyán Mariann**
Angol szöveg: **Melis Hanna**

A szerkesztőség címe: **1035 Bp., Kerék u. 34. fszt. 1.**
A szerkesztőség telefonszáma: **(36-1) 368-5470**
Szerkesztőségi órák: kedd–péntek, 11–14 óráig.
Lapmenedzser: **TRIONFO Bt.**
Kiadja a **Táncművészet Alapítvány**
A kiadásért felel: **Kaán Zsuzsa**

Terjeszti a Magyar Posta Rt., a HÍRKER Rt., az NH Rt. és alternatív terjesztők. **Előfizethető Budapesten** a Magyar Posta Rt. Hírlapüzletági Igazgatóságánál (levélcím: 1846 Budapest), az ügyfélszolgálati irodákban, a Hírlap-előfizetési Irodában (**HE-LÍR**, 1089 Budapest, Orczy tér 1., levélcím: 1900 Budapest), **vidéken** a postahivatalokban közvetlenül és postautalványon. **Belföldre előfizethető** még a szerkesztőségben közvetlenül, vagy csekkbefizetéssel. (Előfizetői csekk a szerkesztőség címen levélben, illetve telefonon igényelhető. Évi hat szám ára: **1440,- Ft. + postaköltség**). **Külföldre előfizethető:** a **KULTÚRA** Külkereskedelmi Rt-nél (Budapest III., Kerék u. 80., levélcím: 1300 Budapest, Postafiók 143., Hungarian Credit Bank 1133 Bp., 10200964-2020995), valamint átutalással a Táncművészet Alapítvány devizaszámlaszámán (MHB– 2660807351; 1133 Budapest, Pozsonyi út 77–79. Hungary). Évi hat szám ára: **US \$ 45/DM 70.**

Nyomdai előkészítés: **Magyar Hírlap Prepress Stúdió**
Nyomás: **PAUKER Nyomda Kft.**
Felelős vezető: **Vértes Gábor**

A hátsó borítón:
Erdélyi Tibor: Táncballada
(fafaragás)

Fotó: **Szabó Péter**

CONTENTS

Volume 27 • No 6. 1996

CONTENTS	2	DANCE RESEARCH	
TOPICAL	3	Ernő Pesovár: <i>Secular and Profane Features is our Ritual</i>	
TOPICAL (in English)	3	<i>Round-Dances</i>	26
NEWS FROM HUNGARY	4	SAYING FAREWELL	
NEWS FROM HUNGARY (in English)	5	Tibor Vadasi: <i>The Bride-Groom Has Left – László Tarczy</i>	
NEWS FROM ABROAD	6	(1931–1996)	27
NEWS FROM ABROAD (in English)	7	HOME MIRROR	
INTERVIEW		-y-: <i>Two Jubilees</i>	28
Mária Albert: <i>"Is There Anyone Who Knows Our Name?"</i>		-rollinger-: <i>Professional Hungarian Dance Championship</i>	28
Meeting <i>Aleszja Popova</i>	8	Károly Rollinger: <i>Budapest Grand-Prix</i>	29
INTERVIEW FOR TWO VOICES		WORLD MIRROR	
Zsuzsa Rezes: <i>"We keep fit day by day!"</i>		Zsuzsa Kaán: <i>The Mushroom that Nevers Gets Old</i>	
<i>Veronica Endo and Károly Lencsés</i>	10	The 25-year-old <i>Pilobolus Ensemble</i> at the New York Joyce	
REVIEW		Theatre	30
Zsuzsa Kaán: <i>Fanfare for Robert North</i>		Magda Zalán: <i>Does Dance-Life in Washington Follow in</i>	
The new Programme by the <i>Győr Ballet</i>	12	<i>Stalin's Footsteps?</i>	
Anna Pór: <i>Mud-Man</i>		The 2nd year of the <i>first 5-year-plan</i> at the Kennedy Centre	34
<i>The Szeged Contemporary Ballet</i> in the Petőfi Hall	14	Katalin Lőrinc: <i>Three Choreographies in the Modern</i>	
Zsuzsa Kaán: <i>The Bold Reality of Staring Anew</i>		<i>Repertoire of the Royal Ballet</i>	36
The Hungarian Festival Ballet introduce themselves	16	András Takács: <i>Another Way of Making Politics</i>	
Katalin Lőrinc: <i>5th MU-Days</i>		The <i>Budapest Dance Ensemble</i> Guest-Performing in	
Three choreographies at the Contemporary Dance Festival	18	Bratislava	38
Ágnes Gelencsér: <i>Poetry of Timeless State Beauty</i>		Gábor Bolvári-Takács: <i>ELIA-Conference in Lisbon</i>	39
Revival of <i>Giselle</i> at the Hungarian State Opera		DANCE AND PEDAGOGY	
DANCE HISTORY IN DRAWINGS		Károly Falvy: <i>"I Was Born to Dance"</i>	
Mariann Bottyán–Zsuzsa Kaán: <i>How Should the King Dance?</i>	24	A Brief Portrait of <i>Zsóka Benkő</i>	40
REVIEW		DANCE HISTORY	
Károly Falvy: <i>You Should Blossom on the Cedar-Tree Leaf</i>		Edit Kaposi–Mariann Varga: <i>Millenary Dance Fragments –</i>	
The 2nd Millecentenary Programme by the <i>State Folk</i>		– II. part	
<i>Ensemble</i>	25	Noble and bourgeois costumes at the turn of the century	42

„Nincs rá ésszerű magyarázat, miért itt, Magyarországon szeretnék sikeres lenni. Nem tudom, hogy a mi generációkat mi lelkesíthetné... Az idősebb kollégák reménytelennek látják a helyzetet. Valaha Lakatos Gabriella, Orosz Adél sztár volt. Magazinok címlapján szerepeltek. A mi nevünket ki ismeri? Minden jel arra utal, hogy a balett ma nem fontos.” (8. oldal)

„Az együttes az idén – kétévnyi kihagyással – ismét ellátja a színház operett- és musicalrepertoárjának táncos feladatait, mint a *Pécsi Balett* fennállása óta bármikor. Ez a kötelezettség pedig nem tesz jót egyértelműen a balettegyüttes művészi munkájának, s itt elég csak a különféle próbaegyeztetésre, szervezési problémákra gondolni...” (10. oldal)

„Nem járunk túl messze az igazságtól, ha a *Fanfár* modern karakterbalettként „könyveljük el”, mely kétségkívül nem éri el más *North-művek: A halál és a lányka* (Schubert) vagy a Győrben oly népszerű s oly elevenen karbantartott *Entre dos Aguas* (Piazzolla) esztétikai csúcseit, de mindenképp a koreográfusi tehetség, a szó legjobb értelmében vett profizmus és kompozíciós készség jegeit hordozza.” (12. oldal)

„A *Sáremerben* tökéletesen érvényesül *Juronics* szuggesztív táncos személyisége és jellegzetes koreográfusi látásmódja... A népi filozófia humorának és a kortárs koreográfia szarkasztikusan eltávolító szemléletének egybevetése már önmagában is telitalálat.” (14. oldal)

„Köztudott, hogy a *Magyar Fesztivál Balett* – stílusosan – ugyanazzal a koreográfiával debütált, amellyel hajdanán a *Győri Balett*... S miként 1979-ben Győrött, ezúttal... is kiderült, hogy *A nap szerettei* remekmű, amelyet, noha *Markó* legelső alkotása, elő lehet venni a születése után 17 évvel később is, egy merőben más kulturális és szakmai közegben.” (17. oldal)

„Nem lebecsülendő ez a siker, ha az *Állami Népi Együttes* valóban képes lesz beváltani a továbblépés ígéretét. Az „új” – ha kisbetűvel is írjuk –, a néptáncművészet jelenlegi helyzetében akkor is nagy dolog.” (25. oldal)

„*Ashley Page*... precíz klasszikus balett-tudását Cunningham-, kontakt- és egyéb modern technikákkal gazdagítva, fergeteges koreográfiai stílust alakított ki. Új műve: a *Two-Part Invention* (Kétrészes invenció...) számomra Forsythe-énál is nagyobb élményt szerzett. Még akkor is, ha az utókor talán majd úgy könyveli el: Page is Forsythe „köpönyegéből” bújt elő.” (37. oldal)

„Ami viszont a színpadi előadásban mégsem volt azonos, az a két országban jelentős alkotó személyiségként, koreográfusként ismert és elismert *Zsuráfszki Zoltán* és (a pozsonyi) *Stefan Nosál* alkotói és hagyománytisztelői koncepciója... Mindazonáltal a közös előadás így is igen nagy értéket jelentett: a „barátként egymás mellett” lehetőségének tényét igazolta.” (38. oldal)

Kaán Zsuzsa
főszerkesztő

“I have no reasonable explanation to why I want to be successful here, in Hungary. I have no idea what could really inspire our generation... The elder colleagues feel the situation hopeless. In the past, Gabriella Lakatos and Adél Orosz were stars. They were in the front pages of magazines. But is there anyone who knows our name? We can well assume, ballet is not important to anyone today.” (p. 8.)

“After two year’s gap, the company of the *Ballet Sopiana* is again capable of meeting the dance-requirements of a theatre with a repertoire of musicals and operettas – as it has always been the case since their foundation. This commitment does not unambiguously affect the artistic work of the company in a positive way, let us just think of matching the different rehearsal times and organizational problems.” (p. 10.)

“We are almost stating the truth, when labelling ‘*Fanfár*’ as a modern character ballet, which – regarding its aesthetic qualities – is undoubtedly by far not as perfect a piece as his ‘*The Death and the Maiden*’ (to music by Schubert) or ‘*Entre dos Aguas*’ (to music by Piazzolla), his very popular and cared for choreography in Győr. However, ‘*Fanfár*’ also shows up the signs of a choreographic talent, bearing all the signs of professionalism and the ability to compose in the truest sense of the word.” (p. 12.)

“In ‘*Mud-Man*’ the characteristic choreographic way of *Juronics*’ looking at things shows up perfectly well along with his dominant character of a dancer... The comparison of the humour in folk-philosophy and the sarcastically alienating aspect of contemporary choreography in itself is a hit right in the middle.” (p. 14.)

“It is well-known that the *Hungarian Festival Ballet* debuted with the same choreography as the *Győr Ballet* had once... and just like in Győr in 1979... the piece ‘*Beloved by the Sun*’ proved to be a masterpiece in spite of its being the very first choreography by *Iván Markó*. It could be revived 17 years after its conception under entirely different cultural and professional circumstances.” (p. 17.)

“This success is not to be underestimated, if the *Hungarian State Folk Ensemble* is really able to be true to their promise to develop. What is ‘new’ – even if spelt with small letters – is of great importance if we consider the present situation of folkdance.” (p. 25.)

“*Ashley Page*... has developed a tempestuous choreographic style by enriching his accurate proficiency in classical ballet with the Cunningham, contact and other modern techniques. His new piece ‘*Two-Part Invention*’ made an even deeper impression on me than the works by Forsythe. This will be my opinion even if the coming generations will say that Page also emerged from under Forsythe’s ‘gown’.” (p. 37.)

“However, there was still something which was not the same regarding the nature of the stage-performance: the choreographic and tradition-bound concepts of *Zoltán Zsuráfszki* and *Stefan Nosál* (from Bratislava), the two well-known and respected choreographers... Nevertheless, their joint performance was highly valuable, justifying the possibility of the principle ‘just like friends side-by-side’.” (p. 38.)

Balett

Seregi László: *Sylvia* című balettjének (**Delibes**) három főszerepét – az 1997. **január 31-i** előadásra a Magyar Állami Operaház legifjabb szólistái tanulják be. A huszonegy éves címszereplő: **Popova Aleszja** és partnere: a huszonkét éves **Nagy Tamás** mellett (akik néhány éve már hiteles megformálói *Sylvia* és *Amintas* figurájának), most **Végh Krisztina**, **Csonka Roland** és **Delbo Balázs** mutatkozik be *Diana*, *Orion* és *Ámor* szerepében.

A **Seregi–Mendelssohn: Szentivánéji álom** című balett Oberon szerepében a **február 12-i** előadáson debütál **Löcsei Jenő**, az Operaház szólótáncosa, aki miután (1991-től kezdődően) a bécsi Staatsoper, a Norvég Nemzeti Balett, a berlini Deutsche Oper szólistája, illetve a Schleswig–Holstein-i Landestheater balettigazgatója és táncosa, koreográfusa volt, az 1996/97-es szezonban visszatért a Magyar Állami Operaházhoz.

A **Tériné–Horváth Margit Balettmesteri Alapítvány** kuratóriuma **december 15-én** az Operaház Székely Bertalan termében kiosztotta ezévi díjait. **Téri Evelyn**, a kuratórium elnöke ezúttal **Havas Ferenc** balettművésznek, **Forgách József** balettmesternek és **Kozmér Alexandra** IX. évfolyamos főiskolai növendéknek adta át az Alapítvány kitüntetését.

Premier

A **Madách Színház Táncműhelye – Hívni fog az élet** címen – önálló táncestre készül. A színházi táncosok számára komoly szakmai kihívásnak ígérkezik a **Sárközi Gyula** művészeti vezető által felkért koreográfusok: a táncműhelyből **Molnár Ferenc**, az amerikai **Robert North**, illetve a Kossuth-díjas táncművész: **Szakály György** egy-egy kompozíciójának stílusos tolmácsolása. A bemutató időpontja: **január 14.**

Néptánc

Serfőző Sándor igazgatói megbízása a **Magyar Állami Népi Együttes** élén **november 30-án** lejárt. Miután tisztségét Magyar Bálint művelődési miniszter átmenetileg meghosszabbította, a **december 17-i** társulati ülésen Serfőző kezdeményezte **Tímár Sándor** koreográfus, művészeti vezető nyugdíjazását. A társulat művészeti tanácsának javaslatára ugyanakkor felkérte **Sebő Ferenc** zeneszerzőt, a Magyar Televízió népzenei szerkesztőjét a művészeti vezetői feladatok ellátására.

December 3-án nagyszabású néptáncestet rendezett a **Honvéd Táncszínház**. A **Honvéd Együttes és barátai** című műsorban – Foltin–Kiss: *Harangok* című egyrészes néptáncdrámáját követően – az Állami Népi Együttes, a Bihari Táncegyüttes, a Budapesti Táncgyüttes, a Duna Művészegyüttes, valamint a Vasas Táncgyüttes táncosait látták vendégül a Nemzeti Színházban.

A Tavaszi Fesztivál keretében megrendezendő **Magyar Táncpanoráma '97** elnevezésű táncfesztivál nyitó gálaestjére, **1997. március 14-re** a Honvéd Táncszínház új bemutatóval készül. A

A Jövő Táncosaiért Alapítvány

(Foundation for Tomorrow's Dancers)

a Magyar Táncművészeti Főiskola közismereti oktatását s a nyelvtanítást támogatja; a szakmai képzésen belül pedig elsősorban a növendékek színpadi gyakorlatának megszerzését kívánja elősegíteni, miközben a képzés gyakorlati feltételeihez is hozzájárul.

Az alapítvány forrásai pályázati díjakból és vállalati befizetésekből származnak. Az alapítvány jogosult adókedvezmény igénybevételehez szükséges igazolás kiadására. Az alapítvány kuratóriuma ezúton köszöni meg az eddigi adományokat, és új partnerek segítségét is várja az alábbi bankszámlaszámon:

10300002-20344247-70073285

A Kuratórium nevében:

Metzger Márta

balettművész,
az alapítvány elnöke

művészeti vezető **Novák Ferenc** ötletéből koreográfja **Diószegi László** azt a kompozíciót, amelyben – **Moszkva tér** – címen (zenei montázsra) az erdélyi magyarság kultúrája a nagyvárosi életformával szembesül.

A gálaesten a Duna Művészegyüttes, valamint a Budapesti Táncgyüttes is résztvesz, egy-egy korábbi produkcióval.

Előadóművészi és pedagógusi pályájának 25 éves jubileuma alkalmából **november 18-án** tartotta ünnepi portréműsorát **Nagy Erzsébet** – az Állami Népi Együttes volt szólistája –, **Tímár Sándor** koreográfus felesége és öt gyermekük édes-

anyja: az örökifjú „**Tímár Böske**”, aki – „**Corvin Táncgyüttes**” nevű táncsoportjukban hatvan fiatal, „**Csillagszemű**” nevű gyermeksoportjukban kétszáz kiskiscolást nevel az ún. **Tímár-módszer** segítségével. Ezen az esten, amelyen valamennyi saját gyermekük (egy egész kis „családi együttes”) is szerepelt, egy régi „néptáncos”: **Katona Tamás**, Budapest I. kerületi polgármestere mondott ünnepi köszöntőt.

Képzünk: A kiskondás: **Tímár Gergő**
(Fotó: **Böhm Katalin**)

Társastánc, versenytánc

November 23-án, a Budapesti Kongresszusi Központban – mintegy 600 néző előtt – rendezték meg az idei **Tíz tánc Magyar Bajnokságot**. A Parragh–Keleti páros, illetve a Cserven–Lovas páros kiválásával talán szürkébb lett a mezőny. A hét pontozóbíró mindenestere a Pro Art klub versenyzőinek személyében kitűnő új bajnok párost talált. 1996-ban a Tíz tánc Magyar Bajnokság aranyermesei: **Szűcs Simon** és **Törökgyörgy Melinda**.

Karácsony–Szilveszteri gála

A **diótörő** című Csajkovszkij-balett decemberi sorozatában a **XII. 24-i** és **25-i** előadáson **Solymosi Tamás**, a bécsi Staatsoper szólistája táncolta a Herceg szerepét. Mária hercegnő: **Volf Katalin**.

A **V.I.P. Arts Management** hatodik alkalommal rendezett nagyszabású óév-búcsúztatót **december 31-én** a Magyar Állami Operaházban. „Nyitányként” **Keveházi Gábor** szimfonikus balettjét (**Schumann**-zenére) az Operaház balett-együtteséből **Cserta József**, **Keveházi Krisztina**, **ifj. Nagy Zoltán** és **Soós Erika** táncolta a **Táncművészeti Főiskola** növendékei kíséretében. Ugyancsak a növendékek mutatták be **Seregi–Poldini: Palotását**; a Hány János című Kodály-opera toborzóját pedig – **Makovinyi Tibor** koreográfijával – a **Honvéd**, a **Budapest**, és az **Állami Népi Együttes** férfítáncosai adták elő.

Az idei gála sztárvendégei, **Marton Éva** és **Mario Malagnini** – kitűnő operaházi énekesek közreműködésével – a műsor második részében léptek fel, melynek keretjétekül **Seregi–Goldmark: A makrancos Kata** című balettjének báli jelenete szolgált.

Lapzárta után

érkezett a hír, hogy **Göncz Árpád** köztársasági elnök 1997. **január 21-én** a **magyar kultúra napja** alkalmából kitüntetésekkel adott át a Parlamentben. Más jeles kulturális személyiségekkel együtt a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjét **Dózsa Imre** Kossuth-díjas balettművész és **Uhrík Dóra** Liszt-díjas balettművész vehette át. A Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztet tüntették ki **Koren Tamást**, a Táncművészeti Főiskola főiskolai docensét, **Molnár Ernőt**, a Honvéd Táncszínház szervezési osztályvezetőjét és **Szűcs Elemért**, a Honvéd Táncszínház tánckarvezetőjét. A Magyar Állami Operaház nyugdíjas balettművészei közül **Lászlay Andreának** a Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztjét, **Pogány Alinkának** a Magyar Köztársaság Bronz Érdemkeresztjét adományozták.

Ballet

The youngest soloists of the Hungarian State Opera will be dancing in the three leading parts of the ballet *Sylvia* by **László Seregi** (music by **Delibes**) at the **January 31, 1997** performance. For some years, we have had 21-year-old **Aleszja Popova** dance in the title role with 22-year-old **Tamás** as Amintas, both providing authentic interpretation. Now the debuting artists dancing in the part of Diana, Orion and Amor are: **Krisztina Végh, Roland Csonka** and **Balázs Delbo**.

On **February 12 Jenő Lócsei**, soloist of the Hungarian State Opera will be dancing as Oberon in the ballet *The Midsummer Night's Dream* by **László Seregi** (music by **Mendelssohn**). He has returned to the Hungarian State Opera for the 1996/97 season after his commitments with the Vienna Staatsoper, where he started working in 1991, the Berlin Deutsche Oper, where he was a soloist and the Schleswig-Holstein Landestheater, where he was the ballet director and dancer-choreographer.

The award-presentation of the Foundation for Ballet Masters, called **Mrs. Téri, Margit Horváth Foundation** took place on **December 15, 1996** in the Bertalan Székely room at the Hungarian Opera House. **Ms Evelyn Téri**, president of the Board of Trustees, distributed the awards to **Ferenc Havas**, ballet artist, **József Forgács**, ballet master and **Alexandra Kozmér**, ballet student of the 9th grade at the Hungarian Dance Academy.

Première

The **Dance-Workshop of the Madách Theatre** is preparing for its first-night show, called **Life Will Call for You**. **Gyula Sárközi**, artistic director of the theatre has invited choreographers, whose works are going to be a serious challenge to the dancers; they are expected to perform works becomingly by **Ferenc Molnár** from the Dance-Workshop, the American **Robert North** and **György Szakály**, Kossuth-Prize winning artist. **Première: on January 14.**

Folkdance

Sándor Serfőző's assignment as the director of the **Hungarian State Folkdance Ensemble** terminated on **November 30**. Since **Bálint Magyar**, Minister of Culture and Education has prolonged his commission on a temporary basis, Mr Serfőző proposed the retirement of **Sándor Tímár** – artistic director and choreographer – at the company meeting on **December 17**. At the same time, he invited **Ferenc Sebő**, composer and editor with the Folkmusic Department of the Hungarian Radio to perform the duties of the artistic leader.

On **December 3**, there was a large-scale folk-dance-evening, called **The Honvéd Ensemble and their Friends**. Following the first part of the programme, the dance drama in one part, called *Bells* by **Foltin-Kiss**, the State Folk Ensemble, the **Bihari Dance Ensemble**, the **Budapest Dance Ensemble**, the **Duna Art Ensemble** and the **Vasas Dance Ensemble** presented their programmes at the National Theatre.

The **Honvéd Dance Theatre** is preparing a

new programme to première at the Opening Gala of the **Hungarian Dance Festival on March 14, 1997** under the auspices of the **Budapest Spring Festival**. **László Diószegi**, choreographer has drawn from the idea of **Ferenc Novák**, the choreographer when creating his piece **Moscow Square** (to a musical montage). In this work, the Hungarian culture of Transsylvania is confronted to the way of life of the city.

Further participants at the Gala will be the **Duna Art Ensemble** and the **Budapest Dance Ensemble**, both performing of their earlier productions.

Erzsébet Nagy – a former soloist with the Hungarian State Folk Ensemble – gave a jubilee programme on **November 18** on the occasion of her 25 year as a dancers teacher. She is wife to **Sándor Tímár** choreographer and also mother of five children. In the "Corvin Dance Ensemble" the forever-young "Tímár Böske" is teaching sixty young dancers with the so-called Tímár-method in their dance group and two-hundred schoolchildren in the group "Starry-Eyed". On this evening, when each of their children, (the little "family-ensemble") was performing, **Tamás Katona**, Mayor of the 1st district of Budapest and former folkdancer himself, say some welcoming and appreciative words prior to the programme.

Ballroom Dances – Competition Dances

This year's **Hungarian Championship of Ten Dances** was organized at the **Budapest Congress Hall on November 23**, viewed by an audience of six-hundred. The separation of the **Paragh-Keleti** and the **Cserven-Lovas** pairs from among the competitors might have resulted in the poorer standard of competition. However, the jury of seven found an excellent new pair among the competitors of **Pro Art Club** who were to become the

champions. In our photo: the gold-medal winners of the **Championship of Ten Dances: Simon Szűcs** and **Melinda Törökgyörgy**.

(Photo: **Károly Rollinger**).

Christmas–New Year's Eve Gala

In the **Nutcracker-series** (to music by **Tchaikovsky**) at the **Hungarian State Opera**, on **December 24–25 Tamás Solymosi**, soloist of the **Vienna Staatsoper** took the part of the Prince. His partner – **Princess Maria** – was **Katalin Volf**. (See our photo: **Tamás Solymosi–Katalin Volf** Photo: **Dezső Papp**).

A large-scale old year celebration was organized at the **Hungarian State Opera House** for the sixth time by the **V.I.P. Arts Management on December 31**.

As an "overture" to the programme, **József Cserta, Krisztina Keveházi, Zoltán Nagy Jr.** and **Erika Soós**, artists of the **Corps de Ballet** of the **Opera** were performing a symphonic ballet, choreographed by **Gábor Keveházi** (to music by **Schumann**), accompanied by the students of the **Hungarian Dance Academy**. The latter also presented **Palotás** by **Seregi** (to music by **Poldini**). **Tibor Makovinyi's** choreography to the **Recruiting Dance** from **János Háry**, the **Kodály-opera** was danced by the male dancers of the **Honvéd**, the **Budapest** and the **State Folk Ensemble**.

Stop-press news

Our Stop-press announcement informs us about the distribution of awards in the **Parliament** by **Árpád Göncz**, President of the **Hungarian Republic**. On **January 21, 1997**, which is the **Day of Hungarian Culture**, the **Middle Cross Honour** of the **Hungarian Republic** was presented to **Imre Dózsa**, Kossuth-Prize winning ballet artist and **Dóra Uhrík**, Liszt-Prize winning ballet artist. **Tamás Koren**, assistant professor of the **Hungarian Dance Academy**, **Ernö Molnár**, leader of the dance group of the **Honvéd Dance Theatre** were awarded the **Golden Cross of the Order of Merit** of the **Hungarian Republic**. From among the retired ballet artists of the **Hungarian State Opera**, **Andrea Lászay** received the **Silver Cross** of the **Order of Merit** of the **Hungarian Republic** and **Alinka Pogány** the **Bronze Cross** of the **Order of Merit** of the **Hungarian Republic**.

Felújítás

A Mandarin Fesztivál egyik kiemelkedő szakmai és közönségsikerét aratott változat koreográfusa, **Ulf Gadd** a göteborgi Operaház balett-együttese számára felújította egy tízéves táncszínházi alkotását.

A **Tango, Buenos Aires, 1907** címet viselő, kétrészes darabot **november 9-én** mutatták be, és 1997. **január 17-ig** tartják a **göteborgi Operaház** műsorán.

A koreográfus és a szövegkönyv írója: **Sven Erik Goude** a nyolcvanas években hat héten át

Argentínában tanulmányozta a tangó eredetét, a tangót mint tánc- és életformát („*Tangót táncolni annyit jelent, mint részt venni egy rituális vallási szertartásban*”) ahhoz, hogy érzékeltesse: a múlt századi argentinai bordélyházak előtt vagy más közösségi helyeken, az eredetileg csak férfiak által táncolt párostánc – fejlődése során – hogyan vált a társadalmi osztálykülönbségek, visszafajtott indulatok, életérzések jelképévé a századfordulóra. A koreográfus egy jómódú argentin burzsoáz család „regényét” viszi a színpadra, mégis Svédország s általában a nyugati polgári társadalmak ellentmondásairól mond véleményt.

Magyarok a nagyvilágban

Deák Dénes, aki korábban a Magyar Állami Operaház, s jelenleg a göteborgi társulat tagja (Gadd: Mandarin-verziójának egyik **csavargójaként** láthattuk Budapesten), termé-

zetesen részese volt a **Tango...** előadásainak.

Az 1993-ban a Rajmonda-pas de deux-vel diplomázott **Farkas István** – egyéves operaházi tagság után – viszont Grába szerződött, ahol csakhamar A diótörő **Herceg-szerepében** mutatkozhatott be. Klasszikus és kortárs

balett-koreográfiák, illetve világsikerű musical szerepei után a grái Operaház 1997. **március 24-i** Giselle-felújításán a **paraszt pas de deux** férfiszeretét táncolja. Tervei szerint szeretne sikerrel részt venni a 4. Nemzetközi Luxemburgi Balettversenyen (*lásd még: rovatunk végén*).

A kéttagú kortárs együttes: a **Sámán Táncszínház: Amine** című produkciója **nagydíjat** nyert az Áttörés elnevezésű lengyelországi nemzetközi színházi fesztiválon. Az alkotók s előadók: **Magyar Éva** és **Horváth Csaba** – a díj átvételét követően – egy londoni nemzetközi fesztiválon is fellép, majd Chicagóban vendégszerepel. A műfaj, amelyet teremtettek – a kritikusok szerint – sem tánc, sem színház, hanem valami egészen egyedi és különleges dolog, amelyben persze kettejük színésznői, illetve néptáncosi múltja ugyancsak jelen van.

Balett- és táncverseny

Az **Oszták TáncTanács** (Österreichische TanzRat) **március 14–27.** között **másodszor** rendez balett- és táncversenyt amatőr és profi növendékek illetve táncosok részére. Az első fordulóban a verseny (képzés és korcsoport szerinti) öt kategóriájában egy-egy romantikus- vagy klasszikus balettvariáció kötelező; a második forduló lehet szabadon választott dzsessz vagy modern koreográfia. A 6–10 éves gyerekeket érintő hatodik-kategóriában csak csoportos produkciókat fogadnak el.

Jelentkezési határidő külföldiek számára: 1997. február 12.

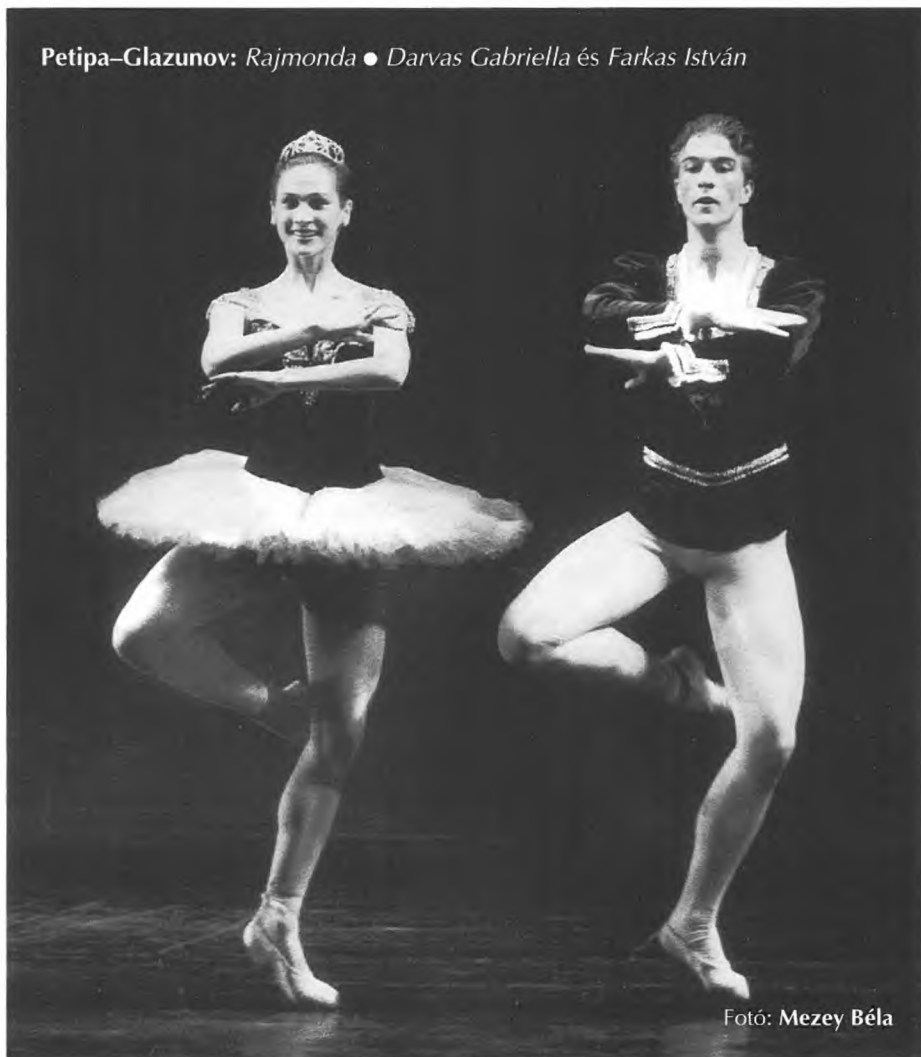
További információk: **ÖTR, A-160 Wien, Lehargasse 9–11.**

Május 26–31. között rendezik meg a **4. Nemzetközi Balettversenyt Luxemburgban.** A verseny szervezője: a Nemzetközi Balett Szövetség 15 és 27 év között jelölte meg a versenyzők korhatárát, és csak az elődöntőre határozta meg azt a tizenöt balettet, amelynek – szintén előre megadott variációi illetve pas de deux-i közül kell a résztvevőknek választaniuk. A verseny védnöke: öfelsége, a **luxemburgi nagyherceg.**

Jelentkezési határidő: **1997. április 15.**

Cím: **International Ballet Association**
Luxemburg
41, rue Arthur Useldinger
L-4351 Esch-sur-Alzette

Luxemburg
Tel.: (352) 55 54 55 vagy 54 72 64
Fax: (353) 54 74 94

Petipa–Glazunov: *Rajmonda* • Darvas Gabriella és Farkas István

Fotó: Mezey Béla

Revival

Ulf Gadd put on a revival of one of his choreographies from ten years ago for the corp de ballet of the Göteborg Opera. He is one of the choreographers who was tremendously successful with the audience and professionals at the Mandarin Festival in Budapest.

Tango, Buenos Aires, 1907, a play in two parts, was premièred on **November 9** and will be in the repertoire of the Göteborg Opera until **January 17, 1997**. "Dancing Tango means taking part in a religious ritual ceremony".

In the eighties, the choreographer and the scriptwriter **Svenerik Goude**, spent six weeks in Argentina to study the origins of Tango and examine it as a dance and life form in order to demonstrate how, by the turn of the century, this dance developed and became a symbol of attitudes to life, suppressed feelings and social class-distinction. It was originally a couple-dance, danced by males outside the brothel or other public places. The choreographer stages this story of a well-to-do Argentine bourgeois family, however he expresses his opinion about the contradiction of the Swedish and other Western bourgeois societies.

Hungarians in the World

Dénes Deák, formerly a member of the Hungarian State Opera and now that of the **Göteborg Ballet Company** was participating in the performances of Tango (we could also see him as one of the **tramps** in Mandarin by Gadd).

István Farkas, who graduated in 1993 by performing the pas de deux from Raimonda, contracted with the Opera in Graz after a year's

commitment with the Hungarian State Opera. There he could soon dance in the role of the **Prince** in The Nutcracker. After his roles in classical and contemporary ballet choreographies as well as in world famous musicals, he is now rehearsing his new part, the male role in the **peasant pas de deux** and will appear in the Giselle revival in Graz on **March 24**. He would also like to participate successfully in the 4th International Ballet Competition in Luxemburg (see also the end of this column).

The two-member strong contemporary ensemble, called **Shaman Dance Theatre** won the **Grand Prix** at the Breakthrough International Theatre Festival in Poland. Following the award distribution, **Éva Magyar** and **Csaba Horváth**, the creators and performers, will also début at an international festival in London and then appear in Chicago as guest-artist. Regarding the opinion of the critics, the genre they have created is neither dance, nor theatre, but something very special and original, demonstrating their potential as actress and folkdancers, too.

Ballet and Dance Competition

The **Austrian Dance Council** (Der Österreichische TanzRat) will organize a **ballet and dance competition for the second time** for amateur and professional dance students and dancers **between March 14-27**. According to age groups, there are five categories at the competition. It is only in the first round that the presentation of a romantic or classical variation is compulsory. In the second round, competitors

are allowed to present a choreography of jazz or modern character. In the "C" category, which includes children aged 6-10, participants are only allowed to perform in groups.

Deadline for application for foreigners: February 12, 1997.

Further information: ÖTR, A-1060 Wien, Lehargasse 9-11.

4 ième Concours
International de Danse
de Luxembourg

du 26 mai au 31 mai 1997

The **4th International Ballet Competition in Luxemburg** will be held **between May 26-31**. The age limit of the competitors is between 15-27, as specified by the **International Ballet Association**, the organizing board of the competition. It is only for the qualifying round that applicants are to chose and perform pas de deux from among the fifteen ballet pieces appointed to them. Patron of the competition is the **Grand Duke of Luxemburg**.

Deadline for applications: **April 15, 1997**
Address: **International Ballet Association
Luxemburg**

41, rue Arthur Useldinger
L-4351 Esch-sur-Alzette

Luxemburg
Tel.: (352) 55 54 55 or 54 72 64
Fax: (353) 54 74 94

RENDELKEZŐ NYILATKOZAT
A BEFIZETETT ADÓ EGY SZÁZALÉKÁRÓL

A kedvezményezett adószáma:

1 8 0 0 4 7 7 9 - 2 - 0 1

A kedvezményezett neve:

TÁNCMŰVÉSZET ALAPÍTVÁNY

Tudnivalók:

Kedves Olvasónk! Amennyiben a Táncművészet Alapítvány javára dönt adója 1%-ának odaítéléséről, kérjük, ezt a nyilatkozatot tegye egy olyan, e lappal azonos méretű borítékba, amelyen feltüntette a nevét, lakcímét és a személyi számát. Ahhoz, hogy rendelkezése az adóhivatal részéről teljesíthető legyen, kérjük, a borítékon pontosan tüntesse fel ezeket az adatokat.

Döntését köszönjük.

A lezárt borítékot az 1996. évről szóló személyi jövedelemadó bevallásával együtt, azzal egy borítékban küldje meg az adóhivatalnak.

A Táncművészet Alapítvány kuratóriuma,
a Táncművészet szerkesztősége

„A mi nevünket ki ismeri?”

Találkozás Popova Aleszjával

Alig több, mint tíz éve annak, hogy a tévé képernyőjén Markó Iván mellett föltűnt egy vézna kislány, aki egy kölyökkutya őszinte és felhőtlen boldogságával hancúrozott a színpadon a mester, azaz Prospero oldalán. Aki látta, annak nem volt nehéz tippelnie: ennek a gyereknek vagy nyoma vész, vagy hamarosan viszontlátjuk, mint kiváló táncosnőt – harmadik lehetőség nincs.

Popova Aleszja nem veszett el, hanem figyelemre méltó, igazi művészé érett.

– Az életét és a pályáját a véletlenek és a tudatos választások különös szövedékének látom.

– Az édesanyám magyar, a debreceni tudományegyetem magyar–oroszcsozakos hallgatója volt, másodévtől Kijevben tanult, ott ismerkedett meg az édesapámmal, aki orvosi kutatásokat folytatott. Összeházasodtak, s megszülettem az ukrán fővárosban. Természetesen óvodás is Kijevben lettem. Sűrűn rendeztek kisebb-nagyobb ünnepeket, ezekre megkoreografált táncokat tanítottak be a gyerekeknek, nekem is. Művészi tornára is jártam, még versenyre is neveztek. Az akkor még létező Szovjetunióban a televízió sokat és rendszeresen sugárzott balettelőadásokat, néptánc műsorokat. A mamám gyakran utazott velem Leningrádba vagy Moszkvába, emlékszem, hatalmas szótárakra ültettek a színházban, hogy lássak is valamit például a kedvenc balettemből, *A hatyúk tavából...* Ha otthon szép, klasszikus zene szólt, mint minden egészséges kisgyereket, arra készítetett a muzsika, hogy táncoljak. Ötéves koromban a szüleim elváltak, s mi édesanyámmal hazakészültünk Magyarországra. A tornaedzőm tanácsolta neki, jó lenne, ha találna számomra valami mozgással kapcsolatos elfoglaltságot.

– Alaposan „megfertőzték” tehát élete első fél évtizedében. Itthon sem sokáig kellett keresgélni, mert megjelent Markó Iván felhívása, hogy a győri balettkolába keres növendékeket.

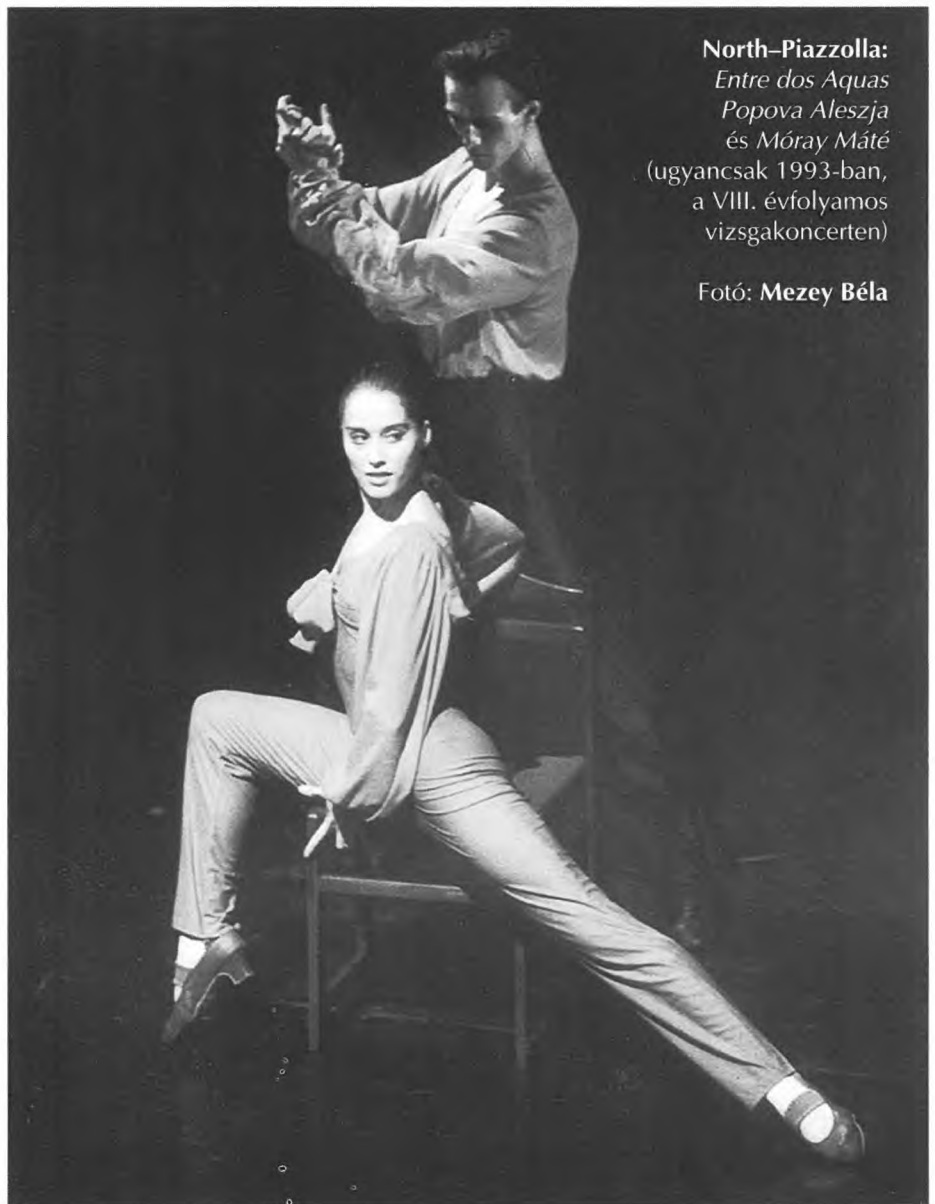
– Budapesten kezdtem el az általános iskolát, de az én vállalkozó szellemű édesanyám mindjárt vitt Győrbe, s miután fölvetek, ott teremtett számunkra egzisztenciát. A felvételem egy kisebb incidenssel zárult, ezt még jónéhány évig emlegették. A bizottság ugyanis egy piros drapériával borított asztal mögött ült. Engem úgy elriasztott a látvány, hogy zokogva csak annyit nyögtem ki, nem akarok táncolni, és nem is tudom, miért jötünk ide... Aztán persze nagyon jól éreztem magam a győri iskolában, *Ludmilla Cserkaszova* csodálatos mesternő volt.

– A tanulmányait mégis Budapesten fejezted be. Miért?

Fotó:
Mezey Béla

Petipa–Minkusz: Don Quijote
Az esküvői kettősben: Popova Aleszja és Cserta József

North–Piazzolla:
Entre dos Aguas
Popova Aleszja
és Móra Máté
(ugyancsak 1993-ban,
a VIII. évfolyamos
vizsgakoncerten)

Fotó: Mezey Béla

– Több okot is említhetek. Imádtam Markó koreográfiáit, a színpadi léte: *A boldog lelkek* című táncműben (Mahler) már szerepet is kaptam, csak ezután jött a *Mementó* és a *Prospero*. Ám legbelül a klasszikus táncnyelvhez kötődtem. Amikor Cserkaszova elszereződött, épp tizennégy éves voltam, és kvalitatív mester nélkül maradtam. A családom is választás elé állított. Győrben csupán szakközépiskolai oklevelet szerezhettem volna. A családban azonban mindenki egyetemet végzett... Azt javasolták, hogy vagy normál gimnáziumban tanuljak tovább, vagy – ha kitartok a tánc mellett –, akkor a budapesti Táncművészeti Főiskolán.

– *Hogy fogadták azok, akik itt együtt „gályáztak” már évek óta, akiknek megvolt a helyük a csapatban?*

– A főiskola akkori igazgatója, *Dózsa Imre* fantasztikus gesztust mutatott. „*Már vártunk*” – mondta. Félévben vettek át – ez sem szokás. Az egyik legjobb és legerősebb mesternőhöz kerültem, *Sebestény Katalinhoz*. Az évfolyamban pedig nagyon hamar befogadtak, vezettek és segítettek pótolni, amit nem tudhattam. Ma is hálásan gondolok

ezekre az évekre. Az intézetben kitisztázták a mozgulataimat. Soha, egy percig sem gondoltam, hogy abbahagyom. Jól esett tanulni. Tanulni.

– *Az egyik vizsgálódáson Minkusz Don Quijotéjából egy teljes felvonást tűztek műsorra. A nyolcadik évfolyamos Popova Aleszja a női főszerepet táncolta a végzősök között. A kívülálló számára ez elég furcsa szituáció, egyrészt, mert feltételezhető, hogy a színpad mögött sebzett lélekkel figyelik a társai, mint körözi le őket, pedig hát ez az ő diplomakoncertjük lenne... Másrészt, vajon mit csinál majd még egy évig? Vajon a saját vizsgáján képes lesz-e meghaladni tavalyi önmagát?*

– Bizonyára az is föltűnt, hogy szokatlanul sok fiú lépett színpadra. Az évfolyam egy részét ugyanis, főleg lányokat, még a vizsga előtt eltanácsolták a főiskoláról. Én ezt a Don Quijote-részletet tekintem az igazi vizsgámnak, úgy érzem, hogy a legteljesebben mutattam meg azt a Popovát, aki a pályám legelején voltam. Kilencedikben *A diótörő Mária hercegnőjét* bízták rám. Mint-hogy elég kritikusan szemlélem önmagam,

tudom, hogy a lírai alkatú női főszerepre még nem voltam elég érett. De minden úgy jó, ahogy történt. Nincs okom panaszra, hiszen a főiskoláról az Operaház szerződött. *Seregi László* épp *A makrancos Katára* készült. Másodszor történt meg velem a csoda: egy ilyen nagyszerű ember egy jelentős feladattal gondolt rám. Ez pedig a második szereposztás Katája volt. *Seregi* és állandó asszisztense, *Kaszás Ildikó* tanított meg arra, hogy a mű egészével törődjem, a szerep fölépítésére koncentrálnak. És ezzel számomra megkezdődött valami...

– *Amit konkrétizálhatunk is egy imponáló szerepsorozatot: előbb *Orgonatündér*, azután *Auróra a Csipkerózsikában*, *Mária a Diótörőben*, *Emília* illetve *Bianca az Otellóban*, *Kitty az Anna Kareninában*, *Odette-Odília A hatyúk tavában*, *Sylvia* és végül *Giselle*.*

– Sajnálom, hogy például a *Giselle* olyan ritkán megy. Ezeknek a daraboknak köszönhetem, hogy fejlődött a kifejezőmódom. Hiszen a próbákon *Metzger Mártával*, *Nagy Zoltánnal*, *Pongor Ildikóval*, *Havas Ferenczel* rengeteget dolgoztunk azon, hogy kicsiszolódjak. Esténként egyébként fejben rendszerezem a dolgaimat, szüntelenül kritizálok magam. Most töröltem le a korábbi videofelvételeimet, mert annyi hibát találtam bennük...

– *A fiatal táncosok azelőtt viszonylag könnyen kaptak ösztöndíjat, hogy tovább tanulhassanak, hogy megismerjék őket külföldön.*

– Boldog voltam, hogy – *A hatyúk* *tava* budapesti bemutatója után – a koreográfus *Vámos György* meghívott Bázelbe, *Carmina Burana* című Orff-balletjének női főszerepére. *Joyce Couco*-val, a szerep korábbi megformálójával, a híres sztártáncosnővel gyakorolhattam és próbálhattam: az ott töltött, mintegy félévnyi időt szinte szakmai tanulmányútnak tartom. Remélem, sikerül eljutnom tanulni Szentpétervárra is, legalább egy hónapra. Szívesen lépnék föl külföldön, mennék nemcsak versenyre, gálaestre, hanem egy-egy szerepre is. Nincs rá ésszerű magyarázatom, miért itt, Magyarországon szeretnék sikeres lenni. Nem tudom, hogy a mi generációnkat mi lelkesíthetné... Az idősebb kollégák reménytelennek látják a helyzetet. Valaha *Lakatos Gabriella*, *Orosz Adél* sztár volt. Magazinok címlapján szerepeltek. A mi nevünket ki ismeri? Minden jel arra utal, hogy a balett ma nem fontos. Nincs jó balettcipőnk, a kosztümök „avittak”, a színpad hepehupás.

– *Idén Kozmér Alexandráék diplomáznak a Don Quijotéval. Nem zavarja, hogy nő a konkurencia?*

– Ó, nem, nagyon is kell a húzóerő. Csupán azért irigylem őket, mert *Flora Kajdani*-val, kedvenc mesternőmmel dolgoznak a Don Quijotén. Az Operaház ősszel a teljes darabot tűzi műsorára, tehát megint találkozom a művel.

– *A távoli jövőre gondolni ráér még. De mi a véleménye arról, hogy a táncos előtt, ha kiöregszik, csak két lehetőség áll: koreográfus lesz, vagy tanít.*

– Koreográfusnak, szerintem, születni kell. A tanításról meg azt hiszem, hogy érdekesen, szabadon, a növendék fogékonyságát figyelve érdemes csinálni. *Ahogy velem teték.*

Albert Mária

Perrot-Petipa–Adam: *Giselle*
A címszerepben: *Popova Aleszja*
(az 1996-os felújításon)

Fotó: Kanyó Béla

„Naponta formában tartjuk magunkat”

Veronica Endo és Lencsés Károly

Reflektorok szuronyhegyén táncolnak a fekete semmiben. Részvétlenség tátong körülöttük. Mozdulat-ölelések, forgások, emelések fonalába gubóznak a didergető, szürke közöny ellen. Orfeusz és Euridike: *Lencsés Károly* és *Veronica Endo* a balett-terem után először táncolja be a Pécsi Nemzeti Színház színpadát a Pécsi Balett új bemutatójára készülve.

Kicsit szaporábban szedik még a levegőt, amikor kopogásomra kikukkantanak szemközti öltözőik ajtaján, testük köré csavart törülközővel, zuhanyozás előtt. Hogy mikor beszélgethetnénk?

– „*Most azonnal* – veti oda a szűk folyosón köztünk átfurakodó exbalettigazgató, *Tóth Sándor* gyakorlatias életbölcsséggel. – Érdeklődik a „sajtó”? Megragadni a ritka lehetőséget!”

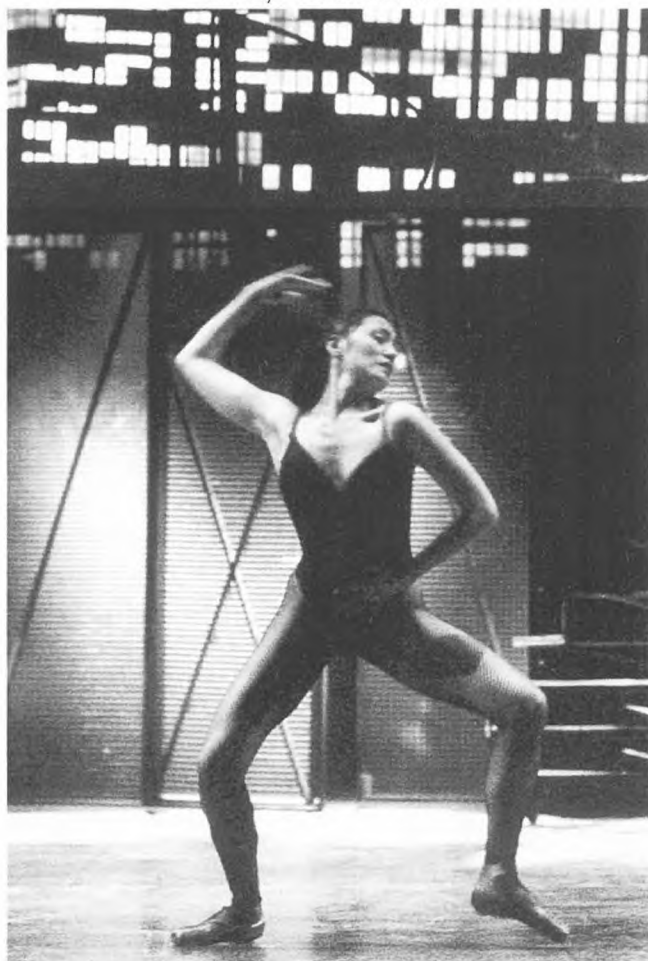
Lencsés Károly azonban – szokása szerint – tétovázik. Mennyi az idő? Hétéves kisfiáért siet az iskolába. „Akinek minden izma a helyén van, s a vérében van a tánc” – meséli később. De most, sajnos, nem ér rá. Holnap... ha megfelel. Veronica azonban tíz perc múlva mellettem ül a színészklubban.

– *Ha nem tudnám, hogy perui, japánnak nézném.*

– *Japán, spanyol és kecsua-indián nagyszülők unokája vagyok – adja meg gyakorlottan a ki tudja, hányszor firtatott magyarázatot. Meglepően jól beszél magyarul. Visselkedését a gésák visszafogott finomsága jellemzi. – Limában születtem, tipikus dél-amerikai nagycsaládban. Hat testvér között én vagyok a legkisebb. Hogy mikor kezdem táncolni? Hát elég későn. Ámbár a művészi tornával is együttjár bizonyos balettmozdulatok megtanulása, gyakorlása. Építész édesapám halála után főként a fizetés miatt jelentkeztem a limai színház tánckaránál, tizenhároméves koromban. Ezzel egyidőben egy magánbalettiskolában is tanultam. Képzésem ösztöndíjjal folytatódott Santiago de Chilében, ahol magyarokkal találkoztam: *Dózsa Imrével, Nagy Ivánnal, Seregi Lászlóval, Sebestény Katalinnal...* És*

Herczog–Bartók: *A csodálatos mandarin*

A lány: *Veronica Endo*

A címszerepben: *Lencsés Károly*

egyszer csak megérkeztem Budapestre és a *Táncművészeti Főiskolára*.

Spanyol idegenvezetésből, nyelvtanításból, modellkedésből tartottam el magam, s ez egészíti ki a fizetésemet ma is. Amikor 1993-ban végeztem, a Pécsi Balettnél kaptam helyet. Azóta itt élek, és maradok, amíg lehet. *Herczog István* kitűnő koreográfus, a tőlem elvárható legnagyobb teljesítményre serkent, lelkesít és fokozatosan egyre nagyobbak a szerepeim. *Dvoržak Requiemjében* – *Dévay Katalin* és *Herczog* közös munkájában – táncoltam az első szólót, a másodikat *Herczog István Sosztakovics*-estjén, talvaly a lányt *A csodálatos mandarinban* és most *Euridikét*. Mindegyikben *Lencsés Károly* volt a partnerem. Biztonságban érzem magam mellette, nemcsak szakmailag, emberileg is. Segítőképző, megértő, türelmes.

– *Veronica némi kerülővel jutott a pályára, Lencsés Károly viszont végigjárta a táncossá válás minden szokásos lépcsőfokát. Iskolái végeztével, Gál Jenő, majd Havas Ferenc növendékeként 1984-ben szerződött Pécsre. Miért?*

– Elmamlaszkodtam. Minden más hely megtelt, mire „fölbredtem”. Nem szeretek nyüzsgögni, előtérbe tolni magam. Nem tülekedek szerepekért sem. Várom, hogy észrevegyenek, kiválasszanak. Ez a koreográfus feladata, az enyém meg, hogy törekedjek a tökéletesre, noha tudom, hogy abszolút tökéletes táncos nincs... – *Mereng maga elé, aztán rámemeli szelíd szemét. Megnézni, egyetértek-e vele...*

– *Herczog Istvánnak az a véleménye, hogy Ön különlegesen ideális táncos. Alkatta szerint is, mert robusztus, magas, erős, meg azért is, mert szó nélkül megpróbál mindent, szolgálja a produkciót, nem kíméli magát.*

– De azért ésszel dolgozom, teljes koncentrációval. Az első években *Eck Imre* és *Tóth Sándor* valamennyi balettjében részt vettem. *Eck Imrétől* – aki folyamatosan figyelte a szerepek alakulását, miközben mégis egyéni megoldásokra ösztönzött –, tanultam meg igazán, mit jelent a kreativitás egy táncos számára. Később vendégkoreográfusokkal, köztük *Krámer Györggyel* is dolgoztam. Kezdetben, mint minden „akadémikus neveltetésű” táncosban, bennem is élt a vágy, valami nagy, klasszikus szerepen megmutatni magam. Aztán megszerettem ezt a stílust, a *klasszikus és modern balett ötvözetét*. Maradéktalanul megbízom *Herczog István* ítéletében, koreográfusi teljesítményében. Huszonöt évig dolgoztam külföldön, a profi táncvilágban, nagy hírszaktekintélyek mellett. Próbálja Pécsen is megvalósítani most azt a színvonalat, amit persze behatárol az itteni színpad mérete és az anyagi körülmények, de táncolni azért ugyanúgy lehet.

– *Herczog szerint Ön is megfelelne a nyugat-európai követelményeknek. Ehelyett*

Herczog-montázs: Orfeusz

Orfeusz: *Lencsés Károly* • *Euridike: Veronica Endo*

Fotók: **SIMARA**

sokkal kevesebb pénzért legyökerezett Pécsen: nem keresve kiugrási lehetőségeket.

– Talán majd egyszer én is... – *tűnődik bizonytalanul.*

– *Majd? Egyszer? Nem érzi az idő szorítását? Harminchárom éves. S bár pillanatnyilag kifogástalan erőnlét, technikai felkészültség és színpadi tapasztalat birtokában van, mégis, mire vár?*

– Hogy kiválasszanak, felkérjenek egy jó szerepre, amiért valóban érdemes kimozdulni innen. Mert számomra egyáltalán nem mindegy, mit kell táncolnom. A komoly, értékes szerepeket szeretem. *Tibalt* figurájában például végre igazi klasszikus balett feladatokat kellett megoldanom, s ezektől már igencsak elszokott az izomzatom. *Valódi szakmai izgalmat* jelentett, hogy „formába hozzam” magam. És most itt van *Orfeusz*, amely megint „másképp” nehéz. Sokat kellett ezen a szerepen dolgozni színészeleg is, hiszen *végig jelen kell lenni az előadásban* – s ez ismét szokatlan, nagy felelősséget és teljes átélést igényel.

– *Mint Orfeusz, a pas de deux-k során harminckétszer lebbenti a levegőbe Veronica Endo ötven kilóját. Szinte észrevétlen, honnan meddig tart egy-egy emelés, táncuk*

lendülete annyira töretlen. Hogyan érik ezt az állóképességet?

– Most valójában arra gondol, hogy a Pécsi Nemzeti Színházban a teljes estét betöltő balett előadás száma igencsak kevés? – *kérdez vissza váratlanul.* – Mert szerintem az, bár a műsorpolitikába mi nem szólhatunk bele. Januárban például – az Orfeusz-premierrel együtt – három előadásunk van, februárban négy, azután újraprobáljuk *Herczog-Bartók: A csodálatos mandarin* című balett drámáját. Ezzel utazunk fel a *Budapesti Tavasz Fesztiválra*, mivel az őszi operaházi *Mandarin-Fesztivál* meghívásának a Pécsi Balett nem tudott eleget tenni...

Az együttes az idén – két évnyi kihagyással – ismét ellátja a színház operett- és musical-repertoárjának táncos feladatait, mint a Pécsi Balett fennállása óta bármikor. Ez a kötelezettség pedig nem tesz jót egyérműen a balettegyüttes művészi munkájának, s itt elég csak a különféle próbaegyeztetésre, szervezési problémákra gondolni... A lényeg azonban, hogy a napi balettgyakorlatokra – *Kovács Zsuzsa* balettmester vezetésével – mindig maradjon idő. Ez biztosítja, hogy napról napra formában tarthassuk magunkat!

Rezes Zsuzsa

EGRI DOHÁNYGYÁR KFT.

A
PHILIP
MORRIS
a
művészetért,
a
művészekért,
az
értékekért!

Fanfárt Robert Northnak! XI. 2.

Egy soha-sehol-semmikor nem létező, „őszakármilyen” etnikum táborhelyén a szemünk előtt alakul a bizonyára rejtélyesnek s fantasztikusan izgalmasnak szánt, ám jószerivel előre pontosan kitalálható történet, amelynek a koreográfus (az egyébként első osztályúan táncoló) *William Fomin* az *Embert virágzik a föld* című kenetesen lirizáló címet adta. Kár, hogy nem őrizte meg a választott Kitaro-anyag, az *Ég és föld között* Spielberg: című filmzene címét, vagy, hogy legalább (s az esetleges jogviták elkerülése végett) nem variálta át „Föld és ég között”-re. Ekkora térbe ugyanis, még átvitt értelemben is, sok minden befér. Még a konkrét cselekmény hiánya is. Az általánosabb címválasztás talán megtartotta volna Fomint azon a pályán – nevezetesen a *modern hangulatbalett* műfaji keretei között –, amelyről a sztori megjelenítésének kényszere számos buktatón át, a lapos unalomba vitte.

Mert a kezdeti idill után következik itt minden: vihar, erőszak hím-hím között, lankadt botostánc a nő(stény) birtoklásáért, gyilkosság és szívszaggató siratás, újrakezdés és patetikus jövővárás. Mindezt pedig – nem túlzok(!) – három, azaz három táncospár (mint a képzelt tábor képzelt közösségének jelképes csapata) találja fel. *Gombár Judit* foltos táncruháiban és trikói-ban (amelyek elődjét – s akkor még milyen szikrázóan sallangmentesen –, Kricskovics Antal: *A Parnasszosz hegy éneke* című koreográfiához tervezte Bretus Mária és Hetényi János számára. Csakhogy ez már 1974-ben volt.). Természetesen nem a földszín s a narancs árnyalataiban tartott, stilizált kosztümökön múlik, hogy a kompozíció fokozatosan kiüresedik, mialatt a gondolat-közhelyek említett sorozatával szakítja meg a modern elemekkel fellazított klasszikus balettpaneleket. Ezért azután hiába érvényesül a tisztán táncos részletek folyamatossága, a plasztikus, korrekt módon kidolgozott emelések „természetes” áradása. A látszat-cselekmény banalitása miatt Fomin „táncdolgozata” – a hat táncos átszellemült előadásmódja ellenére – sem képvisel igazi új értéket a tizenhét éves fennállását ünneplő társulat jelenkori repertoárján.

Az őszi bemutató második részéhez képest azonban még mindig sokkal jelentősebb. A *Hazug színek* ugyanis legfeljebb koreográfiai vázlat. Még inkább olyan táncegyveleg, amely mint a Győri Balett és a Győri Tánctagozatos Általános Iskola hatvan kis növendékének közös produkciója, legfeljebb az iskola évzáró vizsgakoncertjére illett volna – a csemetékben gyönyörködni vágyó, s a táncszínpadhoz amúgy semmit nem értő szülők örömeire (ha Győrben még egyáltalán léteznek ilyenek!) –, mintsem a felnőtt társulat gálapremierjére. A divatos popzenére komponált koreográfia disco- és aerobic-for mációkból álló blokkok, teátrális jelenetek, szólók és kettősök halmaza, melyet – a színpadi látvánnyal ritmikailag és stílusában össze nem hangolt – filmmontázs igyekszik darabbá szervezni. De sikertelenül.

Sztori pedig itt is van, s nem is akármilyen. Egyenesen *drogellenes tiltakozásnak* és figyelemfelkeltésnek szánták az alkotók: a sematikus történetet kiöltő *Hajba Ferenc* (újságíró), a zavaros háttérvetítéssel, a kábítószerhasználatra utaló képekkel riogató *Hartyándi Jenő*, s a koreográfus *Demcsák Ottó*, aki – hármuk közül – mégiscsak a legtöbbet tehette volna azért, hogy az állítólag elmagányosodó, közönyössé váló, bandába keveredő, érzéki örömöket hajszólo, mondén tűzlányokról és démonokról vizionáló, ám a szerelemben egyszerre csak minden vésztől és rontástól megmenekülő kamaszlány sorsa igényesebben, dramaturgiaiailag is megformáltabban, kevesebb színpadi klisével (kevésbé hazug-hamis megoldásokkal) kerüljön a néző elé.

A Győri Balett születésnapi bemutatója

Igényességről, átgondoltságról, formanyelvről, táncosi-színészi alakításról azonban most nem is beszélhetünk: a *Hazug színekhez* foghatóan gyenge művet eddig nemigen játszott a győri társulat. Ezért talán nem kellene az Ariadné Alapítvány országos drogellenes kampányában mutogatni; szerencsésebb lenne mielőbb s végképp elfelejteni.

Jobb sorsra érdemes viszont - végre és szerencsére - a *Fanfár mindenkiért* című est harmadik egyrészese: a *Fanfár*, melynek koreográfusa: *Robert North* s zeneszerzője: *Aaron Copland* ugyanúgy amerikai, mint a téma: az amerikai életérzés jelképes megjelenítése. North ugyanis - göteborgi balettigazgatóként - 1992-ben - *Keveházi Gábor* Cristoforójának pandantjaként - Amerika felfedezésének 500 éves évfordulójára komponált egy darabot a bevándorlók, az indián őslakosság, a cowboyok, telepések s a „modern” Amerika tarka, nyüzsgő, ünnepien gondtalan, felhőtlen világáról. A Győri Balett számára betanított *Fanfár* ennek az egész estés North-balettnek egyrészese kivonata.

Műfaját tekintve: amolyan *modern balett-divertissement* - amelyben szvitszerűen, egy-egy gesztus vagy mozgássor által hibátlanul megrajzolt karakterfigurák népesítik be North tánc-tól-humortól, lírától vagy épp szatírától csillogó kaleidoszkóp-ját. Nem járunk túl messze az igazságtól, ha a *Fanfár*t újítusú *karakterbalettként* „könyveljük el”, mely - kétségkívül nem éri el más North-művek: *A halál és a lányka* (*Schubert*) vagy a Győrben oly népszerű s oly elevenen karbantartott *Entre dos Aguas* (*Piazzolla*) esztétikai csúcseit, de mindenképp a koreográfusi tehetség, a szó legjobb értelmében vett profizmus és kompozíciós készség jegyeit hordozza. A Győri Balett pedig - új estjén először önmagára találva - élvezettel mártózik a változatos-lendületes táncanyagban!

Kaán Zsuzsa

North-Copland: *Fanfár*
Elöl: Demcsák Ottó és Ócsag Anna

Fotó: Kanyó Béla

Sáre mber

A Szege di Kortárs Balett a Petőfi Csarnokban

Egyéni hangvételő, szellemesen tragikomikus új koreográfiával áll elő *Juronicus Tamás*. A magát „posztmodern” irányzatként meghatározó *Szege di Kortárs Balett* az utóbbi években az úgynevezett kontakt technikában tökéletesítette magát. Most visszatekintve úgy tűnik, hogy Juronicus Tamás egymást követő művei ennek a technikának különböző kifejezési lehetőségeit izlelgetik. A *Porond* és a *Trió* – gumiszőnyeggel és gumitrambulinokkal – a cirkusz és az akrobatika groteszk hatásait igyekeztek kiaknázni, míg a *Stravinsky: Sacre du printemps*-ban a brutalitást és agresszivitást hangsúlyozta ez a táncnyelv. A kitűnő együttes tökéletesen birtokolja ezt az akrobatikus felkészültséget és erőnlétet igénylő technikát, és csakugyan karakteres egyéni arculatot tudott vele kimunkálni, ugyanakkor nem tagadhatjuk, hogy ez a stílus hosszú távon bizonyos egyoldalúság veszélyét rejti magában. Többszöri látásra idővel egysíkú hatást vált ki. A lendületekkel egymást röpitő, egymásra ugró, bravúrosan földre zuhanó és felpattanó elemekre építő táncnyelvben – a súlypontáthelyezések és lendületek tökéletesen kimunkált mechanizmusai mellett – ezidáig a karmozdulatok igen behatároltak voltak, s a lábmotívika is meglehetősen egysíkúnak tűnt. Az első látásra meglepőnek, olykor mulatságosnak ható „unisex” eluralkodása, amikor is a nők a férfival partnerrel, idővel hiányérzetet kelt. A női elem hiánya hosszú távon formában és tartalomban is beszűkíti a koreográfiák világlátását.

Talán nem véletlen, hogy ennek a technikának egyik híressége, *Josef Nadj* (Nagy József) férficsoportha épített és egyik utolsó darabját (a *Crie du cameleon*-t) cirkuszi akrobataiskola növendékei számára alkotta. Ugyanakkor a stílus másik nagymestere, a latin-amerikai származású *Roberto Galvan* más stílusokkal (például éppen tangóval) keverten ér el gazdagabb, lírai hatásokat.

Úgy tűnik, Juronicus Tamás is ilyen irányban keresi a kibontakozást. (Legutóbb, '96 nyarán a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon bemutatott *J. F. Kennedy* című musicalben – a meglehetősen közhelyekből építkező darabban – mindenkor üdítően emelkedtek ki a cselekmény egyes fordulatait szellemesen jellemző *Juronicus*-koreográfiák.)

Új művében, a *Sáre mberben* tökéletesen érvényesül szuggesztív táncos személynysége és jellegzetes ironikus koreográfusi látásmódja. Már eleve örömmel vettük kézhez a *Pollner Zoltán* remek délalföldi gyűjtéseire építő, Ádám és Éva történetét elmesélő műsorfüzetet. A népi filozófia humorának és a „kortárs” koreográfia szarkasztikusán eltávolító szemléletének egybevetése önmagában is letalálhat.

„Az *Úristen csinált egy agyagembört, egy sáre mbört*” – halljuk egy maroslelei mesélőtől. – „*S az első sikertelen valamire azt mondta: 'Ez jó lösz nőnek', mert elfelejtette rátenni a koronát. A második, sikeresebb formára koronát tett. Az lett Ádám, a férfi.*” Egy másik maroslelei mesélő asszonytól viszont megtudjuk, hogy Ádám szomorúan járt-kelt a szép paradicsomban, mert nem volt társa... Az Úr elaltatta, kivette a bordáját és abból teremtetten Évát. Mire Ádám ébredéskor meglátta a szép nőt, arra kérte a Teremtőt, hogy szedje ki az összes bordáját. „*Olyan huncut vót Ádám. Inkább borda nélkül járna máig is minden férfi, nem elég neki egy nő.*” Ezekről a mai és örök Ádámokról mesél Juronicus koreográfija. A férfit ellenállhatatlanul, sorsszerűen vonzó Évák felmutatásához, az egymástól eltérő szerepkörökhöz más-más lírai töltetű mozgásformák járulnak. A vad tomboló ifjú férfiember életének hajnalán, a vízből kiemelkedő hajladozó, karcsú, ifjú nádszálak bűvölete után az ifjú hímek hordái a színpadot vad rohanással átszelő fiatal női lényeket igyekeznek megragadni. Majd – fordított előjellel -, a vad nőstények csapata veti rá magát az odatévedt férfiemberre. Később, egy piros ruhás lánnyal való szenvedélyes szerelem kibontakozását és megromlását követi a „véglegesnek” szánt élettársi kapcsolat. A sötét, tompa színekben megjelenő hitvest dereka köré font hosszú szalag köti össze a férfival. Ez a nemzetközi folklór egyes lakodalmi szertartásaiból ismert motívum itt szellemes ötlettel tragikomikus humor forrásává válik. A hitvesi kötelékbe zárt férfi nem tud ellenállni a harsogva tomboló fiatal nőstények hívásának. Feljük rohanva magával rántja a széken ülő hitvesét, aki székekkel együtt a földre zuhan. A bűnbánóan visszaroohanó Ádám felállítja a széket és ölébe kapva vigasztalja hűséges áldozatát. A jelenet többszöri, egyre groteszkebbé váló ismétlése után a férfi

**„Olyan huncut vót Ádám.
Inkább borda nélkül járna
máig is minden férfi, nem
elég neki egy nő.”**

szép csendben észrevétlenül kibújik a kötelékből és így folytatja tovább... Véglát-hatatlanul, sorsszerűen, megvénülve, megrokknanva, egyre szánalmasabban. Az öregező Casanováról, a nők áldozatává vált elátkozott Don Juanról szóló örök téma, Fellini 8 és 1/2-je után, így válik személyes hangú önironikus táncjátékká Juronicus kompozíciójában.

Egy „kortárs” koreográfia színpadi esz-köztárából manapság világért sem hiányozhatnak a divatos színpadi kellékek. A víznek és a homoknak szerencsére ezúttal csakugyan van funkciója „a sárból gyúrt embör” esetében. Csak ne láttunk volna annyi vizet és sarat az utóbbi évek színpadain! (Sárban fetregő Shakespeare-előadást, „vértócsák” fölött pallókon közlekedő görög tragédiát. Legutóbb a *Stravinsky*-darabnál is „eltanácsoltak” az első sorokból a fröcskölés miatt...) Nem hiányzik az ablakkeret és a letakart fehér asztal sem. Ám szerencsére a közkézen forgó külsőségek mellett van most valóban egyéni világlátás, mozgásinvenció és színpadi ötlet is, sőt, ebben a tárgy körben olykor némi túladagolást is érezünk. A darab vége felé egymásra halmozott ötletek és jelenetek végül már kioltják egymást. Kevesebb tán több lenne! A darabnak így többször is vége van, amikor is váratlanul újra előlről kezdődik ugyanaz, kissé más felállásban. Így végtére már jócskán ki is fáradtunk, amire elérkeztünk a valóban hatásos, gúnyorosan tragikus befejezéshez.

A tárgyilagosság kedvéért azonban meg kell jegyeznünk, hogy a koreográfia időtartamát illető megérzéseinkben esetleg generációs kérdésről is van szó. Mert a Petőfi Csarnok fiatal közönsége, amely teljes joggal és megérdemelten vastappsal ünnepelte a kitűnő együttest, talán nem is érezte hosszadalmasnak, a témához mérten „túlbeszéltnek” ezt a darabot...

Az előadógárdából szinte senkit sem lehetne kihagyni. A *Szege di Kortárs Balett* tizennégy táncosa egyaránt fölényesen műveli az akrobatikus technikát és ugyanakkor művészi kifejezőkészségük is figyelemre méltó. Az új műsor reményt ad arra, hogy újra tovább színesedik az együttes palettája, és a mozgásnyelv gazdagodásával még újabb lehetőség nyílik a táncos egyéniségek megmutatkozására.

A zenei összeállítás (a *Balanescu Quintett*, *Tóth Attila*, *Tóth Szabolcs* és *Földes Gábor* közreműködésével), valamint *Molnár Zsuzsa* díszletei és jelmezei tökéletesen szolgálják a sikeres produkciót.

Pór Anna

Juronic-montázs: Sáremler
Juronic Tamás és Markovics Ágnes

Fotó: Papp Dezső

Az újrakezdés vakmerő valósága

Bemutkozott a Magyar Fesztivál Balett

XI. 8.

Markó Iván megint megvalósította, amit ígért: *Magyar Fesztivál Balett* néven huszonkéttagú társulatot teremtett. Az ötödik profi balettegyüttest Magyarországon, a másodikat – saját művészi pályáján, és az elsőt a magyar tánc történetben, amelyik önerőből finanszírozza és tartja el majd magát.

A november 8-i bemutatkozás háromrészes műsora több szempontból is változott a tavaszi előbemutatók óta. Kikristályosodott a címadó darab, a *Tánc az életért*, amelyet az idén, már tervezett együttesének készített, s melyben Markót egyszerre látjuk Szabó Gábor művészfilmjének Mestereként és a hatalmas filmvászon alatt, a színpadon táncoló Művészként.

Mégis téved, aki nem veszi észre, hogy Markó – saját művészsorsán keresztül – „a” mester és „a” tanítvány viszonyát fogalmazza meg. Vagy, még ezen is túlmenően, a tánc s a film szintézisével az alkotói lét természetrajzát, hiszen a „száz százalékos” ötlet tökéletes egységbe forrasztja a mindenkor alkotó ember önmagát hajszoló-becsmérlő személyiségének kettős természetét.

A siker fényéből a múltat visszapergető „felettes én” parancsszavára feldereng a Fiú és az Anya meghitt kapcsolata; a rúd-, és középgyakorlatok által a tanulóévek; a Tárhoz fűződő érzelmi kötelék el-

lentmondásossága; majd a lemondás kényszere a karrier érdekében.

Markó – Pongor Ildikó személyében – most összekapcsolta az Anya és a Társ két figuráját. A mélypszichológiai fénytörésben, a kivételes képességű előadók összjátékában különösen a „héjanászpas de deux” fejlődött vészterhes párviadallá.

A táncdráma pszichikai tetőpontja – épp az előadói pályától való búcsú jelképeként – a pálya fénypontjának tétova-fájdalmas felidézése. Markó művészi „magánéletében” ez a fénypont egyet jelentett a *Tűzmadár* címszerepének eltáncolásával. Hiszen ezzel a szereppel debütált 1972-ben Maurice Béjart világhírű társulatának tagjaként, és – a szerep más „tulajdonosaihoz”, például a francia Michael Denard-hoz képest is – egyedülálló technikai bravúrral, egyszerűsített páratlan költészettel keltette életre a Madár vörös trikóban szárnyaló figuráját, éveken-tornékon át... A Mester számára az alkalmasság próbája most sem lehet más, csak a *Tűzmadár*. Miként a vásznonról leszól: „Legalább az utolsó variációt...!” A koreográfus Markó tehát a legeklatánsabbat, ám egyszerűsített a legkockázatosabbat választja, hogy megmérje a Művészt. Ez a variáció, még részleteiben is igazi próbatét, amelyben – az első érett tavaszi előadás: március 20-a óta a *negyvenkilenc* éves Markó Iván képes visszaiga-

Béjart–Stravinsky: *Tűzmadár* (Magyar Állami Operaház, 1973.)

A címszerepben: Markó Iván

Partizánok: Nagy Zoltán és Sebestény Katalin

Fotó: Mezey Béla

Markó-montázs: *Tánc az életért*

Pongor Ildikó és Markó Iván

Fotó: Susu Fotóstúdió

Markó–Ravel: *Boleró* • Ladányi Andrea és a Magyar Fesztivál Balett

Fotó: Susu Fotóstúdió

zolni *huszonöt éves* önmagát. Béjart Tűzmadara meghal; Markóé csak álmodni kezd: a színpadot – tizenhat táncossal – belepi a fiatal-ság s a szépség, mely szembeesül a filmbéli valósággal: a nagyvárosi szegénység, a nyomasztó sivárság képeivel.

A koreográfus – új társulata iránti gesztusból (s egyúttal megvalósult álmainak is kifejezést adva) – mostanára a befejezést is továbbgondolta: a darab nem a Művész magányával zárul. A színpadon megtörténik a nemzedékváltás: a Művész igazi Mesterré válik, amint szövetségre lép a fiatal táncosok csapatával.

A program középső része a *Ravel: Bolero*, amelyet – fókuszában *Ladányi Andrea* közismerten elementáris alakításával – az új táncosok is nagyszerűen reprodukáltak. A decemberi előadásokon azután újabb szólista, az Operaház egyik ifjú sztárja: *Végh Krisztina* is bemutatkozott. Karcsú, nyúlánk alakja, hosszú karjai-lábai – a Vágy szerepében – egzotikus virág benyomását keltették. Tiszta klasszikus balett-technikája, átsugározva a koreográfián, nemcsak különös, finom derengést kölcsönzött a figurának, de az eddig tapasztalt „gesztikus-profán” vonalvezetéshez képest, a táncmű „modern balett-nyelvét” is felerősítette.

Végül, de nem véletlenül, essék szó a nyitó darabról! Köztudott, hogy a *Magyar Fesztivál Balett* – stílusosan – ugyanazzal a koreográfiával debütált, amellyel hajdanán a *Győri Balett. A nap szerettei* olyan szimfonikus szerkesztésű táncmű, amelyben Markó a *Carmina Burana* tíz tételét (Orff zenéjét s az énekelt szöveget) egységes zenei szövetként kezeli, s vele szoros hangulati-érzelmi kölcsönhatásban többszű történetet fogalmaz meg: a Föld (*Szabó Edina*) és a Nap

(*Péteri György*) szerelméből napfiak és naplányok születnek, szeretni tanulnak, öntudatra ébrednek s válnak önálló életre képes, felnőtt emberekké.

S miként Győrött, ezúttal a XII. kerületi, táncszínházzá átalakított Csörsz utcai művelődési házban is kiderült, hogy *A nap szerettei* remekmű, amelyet, noha Markó *legelső* alkotása, elő lehet venni 17 évvel később is a születése után, egy merőben más kulturális és szakmai közegben. Kiderült, hogy *A nap szerettei* tud értékes s méltó feladatot nyújtani egy új táncos generáció tagjainak is, s hozzá felemelő, üde, költői élmény a mai közönségnek. Ezért is vallom: a debütálás igazi újdonságát épp ez a balett, az *Opusz 1.* adta. Már csak azért is, mert a folytatás jól ismert! Mint tudjuk, Markónak olyan további művek vannak a tarsolyában, mint *A csodálatos mandarin*, az *Évszakok*, a *La Valse*, vagy a *Bulgakov... és a többiek...* S bár – ötvenéves születésnapj jubileumi estjére – két vadonatúj darabot ígér, valójában a tartalékaiból is olyan esteket és turnéprogramokat állíthat össze, amellyel – új társulata élén – csakhamar ismét betűzhatja az egész világot.

Aprily Lajos szavaival „*az újrakezdés vakmerő reménye*” immár beteljesült. Hogy hogyan alakul a közös jövő, még nem tudni. Ám a hat éven át hibernált Markó-repertoár – mégpedig új *napfiak* és *naplányok* fiatal testen-lelken – végre újjászülethet. Markó Ivánért tehát lehet megint rajongani, lehet rá felesküdni, vagy lehet őt megtagadni és elutasítani. Egy azonban biztos: ezentúl ismét számolni kell vele...

Kaán Zsuzsa

V. MU Napok

Három est a kortárs előadóművészeti fesztiválon

XI. 2–15.

Fekete Hedvig: Halkalitka (XI. 2.)

Fekete Hedvig és két társa (*Nemes Zsófia* és *Horgas Ádám*) nagyszerű táncosok, nagyszerű előadók. Első gesztusaik, bármilyen apró rezdülések is voltak ezek, máris meggyőztek. Képesek voltak „vállukra kapni” a nézőt, s elvinni valahova máshová: mindnyájunk számára ismert, s most mégis *egyéni módon fogalmazott* kis világokba: a gyerekkor, testvéri, baráti viszonyok, erotikus vágyak és beteljesülések, a jókedv és frusztráció kozmoszaiba. Fekete Hedvig nem tagadhatja, s szemlátomást nem is kívánja tagadni, hogy a Bozsik Yvette-tel eltöltött évek erősen hatottak mozgásnyelvére. Ám a Bozsiktól megszokott apró rebbenések és rándítások, e belső kényszerből fakadó gesztusok itt lekerekedtek: testtel, térrel és zenével harmóniában állnak. S épp ezekért: a test, a tér és a zene használatáért nevezem Fekete Hedvig nyelvét egyéniének: „hozott” tánctechnikai (ld.: Roberto Galvan avagy Szegedi Balett-módra) és előadói tapasztalatait saját és társai testére fordította le, egy izgalmas térbe helyezte. A díszlet szürrealista óriás-asztal és szék fémből, valamint egy akvárium, pici halakkal; Ravasz András munkája, akitől a jól választott zene is származik.

A háttérvetítés külön szint, költőiséget hozott a színpadra, vagy éppen megnyitotta a hermetikusan lezárt teret.

S végül, nos, hová is jutottam el Fekete Hédi képeinek nyomán – függetlenül attól, hogy gondolatmenetét nem minden ponton tudtam követni? Újfent oda, ahová oly gyakran. Nevezetesen: hogy ember s ember között a kommunikáció meglehetősen kilátástalan...

Sofa trió: Kakukkölő (XI. 11)

Amennyire színjátéki elemek kaptak hangsúlyt a táncművész Fekete Hedvig munkájában, úgy a *Sofa trió* új darabjában a tánc jutott egy kicsit több szóhoz, mint eddig. Kár, mert a *Rókás László*-féle különleges színházat nem táncáért szeretjük, hanem eredeti humoráért. Rókás a helyzetkomikum nagymestere, aki a saját, ellenállhatatlan óriásfiguráját két állandó társával, *Lengyel Péter*-rel és *Oldal István*-nal ütközteti darabról-darabra. Tette ezt legszebben a *Dívány* című első közös művükben, s azóta – partnerekkel kiegészülve – még 2-3 alkotásban, melyekkel bejárták a világot.

Jelen előadásban Lengyelt és Oldalt érezttem erősebbnek, hitelesebbnek és így: szórakoztatóbbnak, mint magát a „mestert”. Nem tudom, valóban meg akarta-e csinálni ezt a darabot, s valóban akarta-e önmagát benne?...

A máskor meglepő s megkapó ötletek egymásutánja most elég hígan, sok töltelékmozgással jelent meg, s ez gyengítette azt is, ami a maga helyén nagyon jó.

Végig szól a kakukk (vagy egyéb madár-csicsergés) s a német dalromantika: remek ötlettel mindig ugyanaz a Schubert-dal a színpadra állított lejtájszón, *bármely* lemezről (!) Megtudjuk, hogy Shakespeare szeret-e a Pizza Margharitát és Chopint, valamint, hogy a nők itt többnyire arra valók, hogy a szélgépjűjja őket, netalán lemezként forogjanak egy lejtájszón.

Nem az összefüggéseket hiányolom – ilyen típusú mozaik-darabnál ez teljesen szükségtelen lehet –, csupán az időzítést, a mértéket. Különben maga Rókás „használja” önmagát túl sokáig olyan módon, hogy teljesen kioltja önnön különös varázsát.

Szívem szerint a jó néhány sziporkázó ötletet, megkapó részletet, mely a 70 perc során felbukkant, szeretném viszontlátni majd egy olyan Sofa-darabba építve, amely belső igényből, letisztult arányokkal jön létre.

Jaccard/Schelling/Bertinelli(CH): Alvajárók (XI. 12–13.)

A nézőtérre lépve kis szűrős köd fogad. Nem túl zavaró, nem is köhögtet, csak sejtetni kívánja: itt ennek majd szerepe lesz.

Valóban, a színpadot a svájci csapat estjének kezdetétől a végéig halványan belengi e köd, olyan világítás mellett, mely misztikus-romantikus éjszakává varázsolja a MU közönséges termét. Három ember lép elő ebből az éjszakából, két férfi és egy nő, – leggyakrabban kettesben, legritkábban egyedül vagy mindhárman. Nem könnyű világukba belerázódnom; megéreznem, merre kívánnak elvezetni az eleinte túlnyomóan groteszk, marionett-szerű mozgások révén. A valódi alvajáró-, álom-, álmodozás-, éjszakai félelem-, révület-hangulatokat köznapibb jelentésű részek szabdadják szét, melyek főleg erő- és fölénykimutatásról szólnak, hol egyik férfiéről a másik fölény, de leginkább és végsősoron a nőéről mindkettő fölény. Magyarázhatnám szimbolikusan is a figurákat – eleinte, vezérfonalat keresve, automatikusan így tettem –, miszerint *Peter Schelling* figurája a félelem, szenvedés, kiszolgáltatottság, *Massimo Bertinelli* a mindkettő fölény éjszaka.

Nos, egy idő után ez az olvasat is felborul, a darab második részétől a hölgy már korántsem olyan fölényes (gyönyörű, hátulról világított szülője (lásd: képközlés) maga az alázat, líra, beletörődés). Maradok immár annál a leegyszerűsítésnél, hogy itt éberléttel és álommal egyaránt összefüggésbe hozható képi gondolatok sorát látjuk. Jaccard – mert, bár a művet mindhárman jegyzik, mozgását, dinamikáját látva, ő itt a „hangadó” – pregnáns, kemény hangot üt meg, s két társa majdnem olyan jó. (Schelling szülője egy különleges, foltokban megvilágított sávban viszont még hozzá képest is lenyűgözött.)

Ernst Thoma és Bertinelli zenéje távol áll tőlem, ám a darabba „beidomult”. A jelmezek, a világítás magas professzionalizmusa nem maradt el a táncos kvalitás mögött, – a félhomályok azonban bármilyen helyénvalóak is hangulatilag –, nehezítették a befogadást.

Lehet, persze, hogy mindez csupán engem fásáztott. A szégyenletesen kis számban megjelent nézőket nem látszott zavarni.

Az első két estén, mikor magyarok játszottak, teljesen megtelt a nézőtér. Jele ez annak a belterjességnek, ahogy mi pestiek egymást, barátainkat nézegetjük.

A néző becsábítása ismeretlen külföldiekhez – ha mégoly jók is –, a programban való feltüntetésnél sokkal több erőfeszítést kívánna.

Lőrinc Katalin

Mi az, ami

garantáltan friss, megbízható,
nélkülözhetetlen, ügyel az egészségére,
van stílusa és segít mindig jól dönteni?

*Na jó,
ennyit segítettünk.*

Igen, a megújult Magyar Hírlap, bővülő szolgáltatásokkal, minden héten más színes magazinnal. **Ízvilág, Patika, Stílus, Pénteki Koktél.** Hogy érezze, Önt valóban kiszolgálják.

Részletes információk a 266-6737-es számon kaphatók.

MAGYAR HÍRLAP

J á r Ö n n e k

Az időtlen szépség költészete

A Giselle felújítása az Operaházban

XI. 16–17.

1841-ben került színre a párizsi Operaházban Jules Perrot és Jean Coralli balettlje: a *Giselle*. Több, mint másfél évszázada! Gondoljuk el, micsoda hatalmas idő egy viszonylag gyakran szemléletet változtató művészet esetében. Ezt a példátlan életkort, szakadatlan sikerszerűt a balett történetében egyes-egyedül a Giselle érte meg. Vajon miért éppen a Giselle? Vajon mi lehet fennmaradásának, sőt legszélesebb körű elterjedésének titka?

Keletkezésének történeti körülményeiből páratlan sikerességének okai alighanem könnyen megérthetők. Olyan korszakról van szó ugyanis, amikor a barokk zárt és merev etikettjét, a rokokó finomodó formáit elsodorta a véres forradalom. A kialakuló új világ társadalmának embere, kijózanodva a heroikus ideákból, ha színházba mehetett, el akart fedkezni a szomorú múlttól. A múlttól, meg a létért való küzdelem újmódi hétköznapijairól, s a *felvilágosodás* tabuinak ellenszegülve az *irreális* tündérvilágban kívánt menedéket keresni. Varázslatos tündérmesék, balladák alakjai: szilfidek, villik, sellők, az éjszaka démonjai, a *babonák* még oly' lidérces álomképei érdekelték és borzongatták...

A nőideál – milyen érdekes és milyen természetes –, az alig letűnt arisztokrata hölgyek szinonimájaként a törékeny, szárnyaszegett és dekadens, „halódó” nőalak lett.

A földiektől (illetve a földtől) való elvagyódás ábrázolása, a sejtelmes *lebegés kifejezése* újfajta táncolási igényeket támasztott; szükségessé vált a légi *spicc-tánc*, a repülésszerű ugrások (az *elevációk*) kimunkálása, valamint a balerinákat röptető emelések, az elnyújtott, ugyancsak repülésre emlékeztető pózok (pl. az *arabeszk*, az *attitűd*) beiktatása.

Am volt az éteri szférákon kívül a romantikának még egy jellegzetessége: a *bukolikus naiv népiesség* felé fordulás. Falusi népiünnepélyek, nemzeti táncok – mégha stilizálással is –, de ugyancsak megjelentek a balettszínpadon.

És szólni kell a már említett technikai újdonságokon, a röppenő könnyedség táncos imitációin kívüli, szakmai szempontból szintén merőben új jelenségről: a *megváltozott színpadi öltözékről*. Eltűnt ugyanis a paróka, az álarc, a hosszú abroncsszoknyák viseletének divatja. Megjelent a test mozgását szabadon érvényre juttató balerinaviselet: a tüllből vagy muszlinból készült *tütű* és a sarok

nélküli, keményített orrú *spicc-cipő*. Másrészt eltűntek a Noverre-féle pantomimikus, alig-táncos balettdrámák. Helyettük – ahogy a *Giselle*-ben is – a cselekményt *pas d'action*, vagyis funkcionális tánc és a *tiszta tánc* fejezte ki; majd a tánc-centrikus felfogás jegyében szólók, kettősök, kartáncok jelentek meg. Így arra a következtetésre lehet jutni, hogy egyes művészetek vegyesebb részértékeitől eltérően a *romantika a balettművészetben egyértelműen pozitív jelentőségű: a balett történetének első ékes aranykora, mely létrehozta a dráma és tánc egységét, harmonikus együttműködését*.

A *Giselle* a mindenkori balerinák valóságos vágyálma. Igazi *szerepdarab*. Két felvonásának különbözősége folytán a címszerep tulajdonképpen *kettős szerep*. Az I. felvonás a végzetes szerelemre lobbanó fiatal parasztlány „valóságú” életkép-dramája, a II. felvonás pedig a halott menyasszonyok, a *villik* birodalmában játszódó éterikus táncokltemény: a sírontúli szerelem tünékeny csodavilága.

A balettet Jules Perrot 1851-ben Szentpétervárott is betanította, Marius Petipa azután 1884-ben, némiképp revideált változatban felújította. Ez a *Petipa-változat maradt fent, és terjedt el szerte*

Perrot-Petipa – Adam: *Giselle*
Az örülési jelenet az I. felvonásból
A címszerepben: Volf Katalin
Fotó: Kanyó Béla

Önnek

RENAULT MÉGANE

Telitalálat

Renault Mégane - egy autó, ami új fejezetet nyit az autózásban! Benzines motorok 75-115 lóerőig, két dízel erőforrás (65, 92 LE), formás külső, tágas belső tér, gazdaságos üzemeltetés, tökéletes megbízhatóság és a legkorszerűbb műszaki megoldások jellemzik. Az Ön és családja biztonságáról többek között a szériafelszereléshez tartozó szervokormány, a kategóriájában egyedülálló hatásfokú fékek, az újdonságként kifejlesztett programozott övfeszítők gondoskodnak, az autóról pedig az indításgátló.

Biztosra akar menni? Válassza a Mégane-t! Már várja Önt a Renault Partnereknél.

Renault Info: 34-34-717/box717

RENAULT
ELMÉNY VELE ÉLNI

Neked

RENAULT MÉGANE COUPÉ

Telitalálat

Renault Mégane Coupé - egy autó, amit vezetni maga az élvezet! Egyéni külső, dinamikus, 90 és 150 LE-s motorok, kitűnő menettulajdonságok, fantasztikus útfekvés... mi kell még? Hát az, hogy biztonságos legyen! A Mégane Coupé ebből a szempontból is a maximumot nyújtja. A Coupé az ötajtós változat biztonsági felszerelésein felül minden változatnál légszákkal vigyáz rád.

Kerekedj fel! Vár rád az út - és vár a Mégane Coupé. A Renault Partnereknél.

Renault Info: 34-34-717/box717

RENAULT
ELMÉNY VELE ÉLNI

A címszerepben: Popova Aleszja • Albert gróf: Nagy Tamás

a világon. Minálunk majd' negyven esztendeje tanította be az avatott mester: Leonyid Lavrovskij, és azóta kisebb kihagyásokkal, egyvégtében ment az 1990-es évadig. S csak most, az új balettigazgató, Harangozó Gyula hagyományt ápolni kívánó repertoárpolitikája jóvoltából került ismét az Operaház színpadára. Ezúttal a betanító mester fia: Mihail Lavrovskij a nagy elődökhöz méltóan, gyönyörűségesen állította színre két szereposztás valósággal világszínvonalon pompázó

előadásában. Az első szereposztás címszereplője, Volf Katalin sok sikeres megoldással a háta mögött, ezúttal mégis legparádásabb feladatában úgyszólván pályája csúcsteljesítményét nyújtotta. Vonatkozik ez a minősítés illékonyan finom művészi szerepfogalmazására, az ehhez igazodó, egyéniségére szabott technikai megoldásaira egyaránt. A kettős szerepben, itt is-ott is, mindvégig pasztell színekben tartott egységes vonalvezetésű, poétikusan megrázó Giselle-t formált,

mellyel joggal sorolt be a legjelesebb hazai Giselle-ek közé. Partnere, az Albert gróftól alakító ifj. Nagy Zoltán, eddigi első-táncosunk most emelkedett igazán a férfitáncos-skála legmagasabb „danseur noble” rangjára. Valósággal kifinomult erre a bemutatóra. Fizikailag szinte megújultnak tűnt, és karaktere nemesen átszellemültnek. Táncos megoldásai elegánsak és szépségesek, előadásmódja nünaszokig menően kifejező. El lehet mondani: érzésvilága, stílusa egyenes folytatása lett legnagyobb sztárjaink mértékül szolgáló produkcióinak. Lavrovskij jelentős hatású, de rövid itt-tartózkodásán kívül felkészítésében nyilvánvalóan nem kevés részt vállalt balettmester-édesapja, id. Nagy Zoltán is.

A második szereposztás Giselle-megoldása primán példázza, hogy Popova Aleszja egyre nagyobb hatóerejű és egyre tudatosabb művésznővé válik. Alig néhány éves operaházi működése alatt szinte csupa meglepetést szerzett. Ezúttal is lenyűgöző alakítást nyújtott a balettirodalom egyik legösszetettebb szerepében. Különösen nehéz feladat hárult rá az I. felvonásban, ahol partnere, Nagy Tamás színészi játékában a premieren még nem vált meggyőzővé. Így azután Popova lényegében egyedül volt kénytelen a szerelemben esett kis parasztlány tragédiáját megjeleníteni. Koncentrált, az egész színpadra átsugárzó játékkal ez sikerült is neki. Az éji birodalomban már teljes értékű partnerrel tudott légyes, romantikus hősnőt teremteni, szívhezszólóan lírait, s a korabeli metszetekhez igazodó, mégis mai színpadra illőt. – Nagy Tamás a II. felvonásban remekbeformált táncos produkciót nyújtott, s ehhez előadásmódja is kifogástalanul igazodott. Dózsa Imre betanítása valóságos

Albert gróf: ifj. Nagy Zoltán

A villik: Soós Erika és a Magyar Állami Operaház

csodát művelt vele. (Talán érdemes lenne a továbbiakban – főleg klasszikus főszerepek esetében – *egyénilag* is foglalkozni tehetséges fiataljainkkal.)

Egyértelműen hibás volt mindkét szereposztás *paraszt pas de deux*-je. Ezt szokták házihasználatban „kis” pas de deux-nek nevezni, holott valójában persze jelentős *nagykettős*, amit azelőtt vezető magántáncosok brilliánsan adtak elő. Az 1958-as premieren például *Orosz Adél* és *Róna Viktor* táncolta; később a *Dvorszky Erzsébet* – *Forgách József* páros, majd *Menyhárt Jacqueline* és *Keveházi Gábor*. A szükséghelyzetből, sérülésekből fakadó leértékelődés miatt vesztett fényéből a felújított I. felvonás. Ezen a balettmesterek bizonyára változtatni fognak. És akad javítani való a II. felvonás mindkét Myrtha-alkításán is. *Kövessy Angéla* villikirálynője lágyabb, *Végh Krisztináé* keményebb és darabosabb volt a kelténél – legalábbis a bemutatón. Jobb felkészülés után, a későbbiekben mindegyikük feltétlenül alkalmas lesz a feladatra.

Nagyszerűen szerepelt viszont az első estétől kezdve a *női balettkar*. Emberemlékezet óta karteljesítmény nem kapott külön nyíltszíni tapsot. Egymás sorait keresztező, úgynevezett „fűrészük” szebben-jobban nem is sikerülhetett. Kiemelt méltatást érdemelnek ezért, no és az egész hatalmas munkáért a betanító, valamint próbavezető balettmesterek: *Sebestény Katalin* és *Metzger Márta*.

Az összprodukciónak sikerességében osztoztak természetesen a szcenikusok is. Így az előnyös kosztümöket tervező *Vágó Nelly* és a díszletek újrarázkálásáért, ezenbelül a tágasnak ható térség megteremtéséért *Csikós Attila*. A zenekart ezúttal *Jármai Gyula*, illetve *Csányi Valé-*

Myrtha: Végh Krisztina

ria vezényelte gondosan és igényesen, kiaknázva *Adolph Adam* gyakran lekezelt muzsikájának értékeit, kellőképp kéz-bentartva ehhez a hétköznapiaknál jóval szebben játszó muzikusokat.

Végül pedig fel lehet tenni ismét a kérdést: vajon miért ilyen népszerű a *Giselle*?

Miért hat ránk művészi erejével ma is? Talán mert újból zaklatott időben élünk? Mert sok minden irritálja az embereket csakúgy, mint az ősbemutató idején?

Számos gondunk-bajunk közepette biztosan jól esik majd a nézőknek egy-egy estére félretenni napi problémáikat, és elmerülten gyönyörködni a *Giselle* emelkedett költészetében.

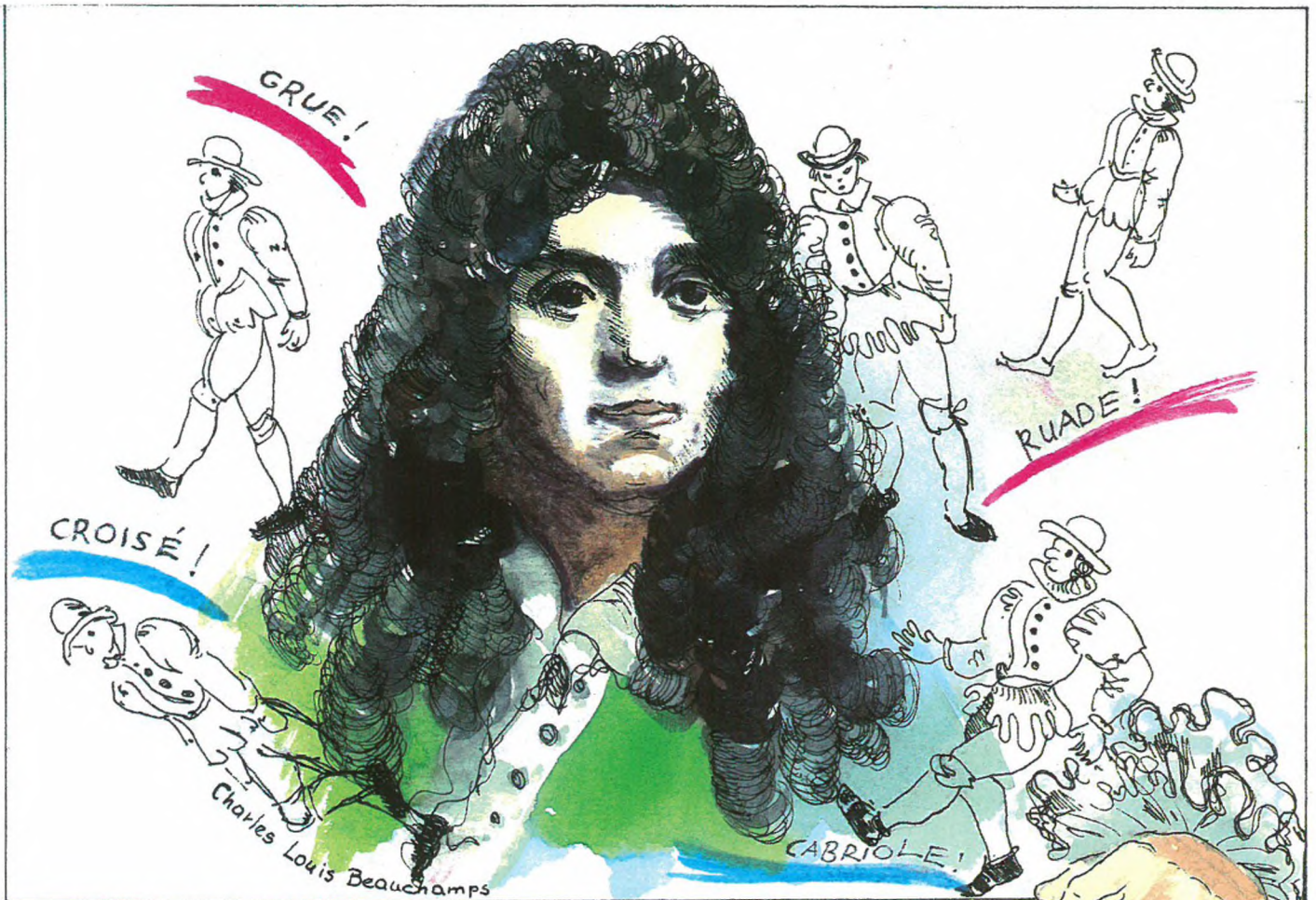
Mert úgy igaz, ahogy az első hazai címszereplő, *Kún Zsuzsa* vallja: „A romantika csúcsteljesítménye mindenkor időszerű, mert időtlen szépséget áraszt. S amíg lesz a világon táncművészet, ez a balettlélni fog...”

Gelencsér Ágnes

sz balettkara

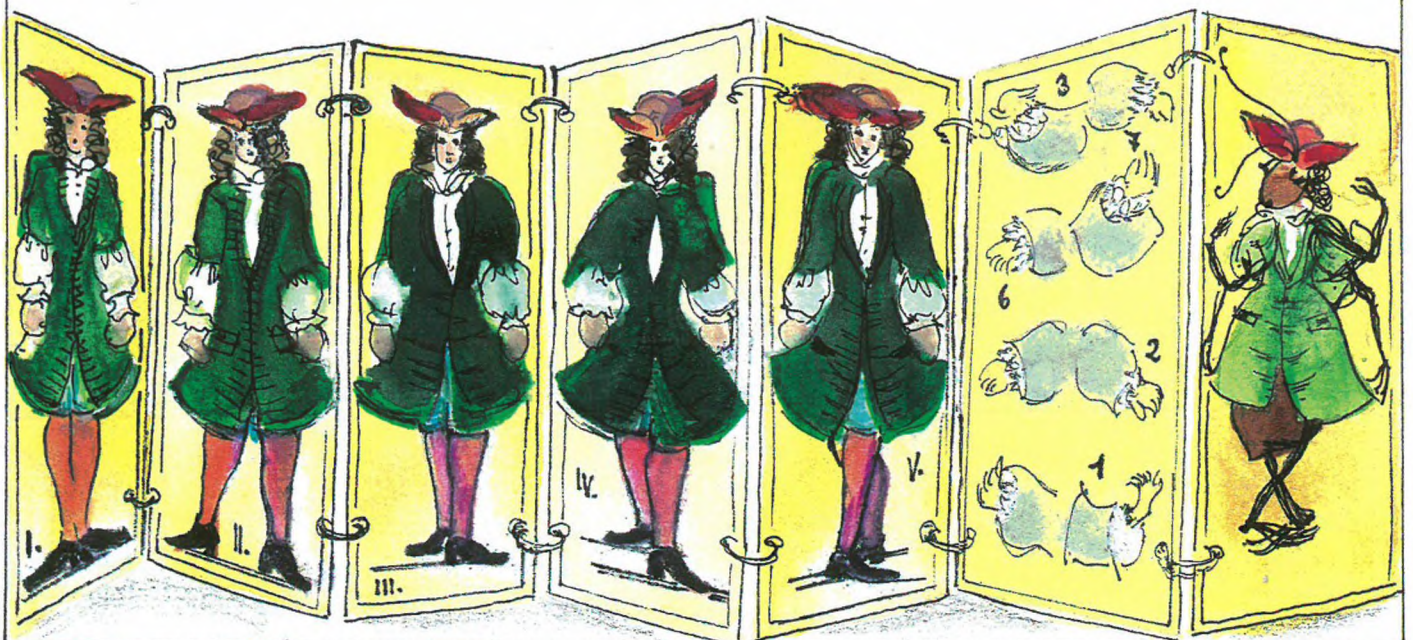
Fotók: Kanyó Béla

Hogyan táncoljon a király? Fontos kérdés, hiszen a királyi udvar már-már „élő” balettszínház-ként zajló élete Franciaország-szerte másolandó és követendő minta lesz. A barokk udvai etikett szabályait és a hétköznapi teendőit (étkezési-öltözködési-közéleti ceremóniáit) is átadja a tánc. Az arisztokrácia tagjai – élükön XIV. Lajosossal –, csak szép táncformák között érintkeznek, miközben a szép társadalmi érintkezés formáit táncolják.

De milyenek is ezek a formák? Nos, Caroso mester „Il Ballarino” című olasz táncműve mellett 1588-ban a táncosnak is kiváló katolikus pap: a francia Thoinot Arbeau „Orchésographie” című kötete is megjelenik. A könyv a „táncos kanonok” nagy jelentőségű munkája, mert belőle minden apróságot megtudhatni a XVI. századi Franciaország összes népi- és társasági táncáról, ezek táncleírásairól és előadásmódjáról. A Napkirály balettmestere: Charles Louis Beauchamps természetesen mindkét művet ismeri, s a rajzokkal is illusztrált táncokat koreográfusként is felhasználja a királyi bálók s az udvari balettek lépésanyagában.

Az újabb írásos-rajzos összegzést azonban már a következő generáció végzi el: közülük is Monsieur Rameau, a spanyol királyné udvari táncmestere...

XI. 25. Az Állami Népi Együttes második millenniumi műsoráról

„Jól választottál!” – mondtam röviden a bemutató után *Serfőző Sándor* ÁNE-igazgatónak. Láttam, ő ezt a műsor nagy sikerére értette, én az alkotó fiatal koreográfus érzékelhető új törekvéseire, melyben a lehetséges továbblépés „zsengéit” véltem fölfedezni.

Mihályi Gábor, a megbízott művészeti vezető és koreográfus legnagyobb sikere e műsor megalkotása: képes volt a táncokat és zenekart teljesértékűen megnyerni törekvéseihez. Ezzel együtt magát is hitelesítette. A táncosok túlnyomó többségben „hittel” táncolták elképzeléseit, képesek voltak azt élővé varázsolni. Ez a tény hozta meg a sikert, s ezt jó szívvel el kell ismerni.

Mást is tudomásul kell venni: azaz, hogy az alkotói igények és az előadói teljesítmények a közönség „igényével és hozzáértésével” találkoztak. Ezzel azonban már nem lehetünk olyan elégedettek, s itt van az, amiről a becsületes törekvés jobbítása érdekében beszélni érdemes.

A műsor meglepően szép színpadképpel indul. A szünetben hallottam, sokan felismerték a „Csontvári-párhuzamot” a látványt meghatározó cédrusfában, ami örvendetes. Azonban a Csontvári-idézet – annak már régen ismert kozmikus szellemisége nélkül – üres formalitás maradt, még akkor is, ha a szereplők *fogasként* használhatták. A fa spirituális tartalmának igénye statikus látvánnyá lett. A választott táncanyag kellékévé, ami egy felvonásban még „elmegy”, de háromban különösen bántóvá válik, még akkor is, ha térben megmozdítják. A színpad és vele a színház nem múzeumi tárló, hanem az emberi érzelmek, feszültségek bemutatására, a néző életének szellemi jobbítására, „megváltoztatására” szolgáló templom.

A terv szerint a millicentenáriumi jegyében az első rész a magyar hagyomány ősiségét lett volna hivatva felmutatni a *boricával*, a *zöldágjárással*, *erdőbényei bodnártánc*val, majd a *rábaközi verbunkossal*. (A tanácsadók: *Éry Péter muzsik*, *Ménes Ágnes jelmez- és díszlettervező*, *P. Vass János dramaturg*, *Vavrincez András muzsik*, *Pályi Gyula néprajzi szakértő*.)

Az első rész az alkotói jószándéktól eltérően valamiféle farsangi hangulatot teremtett. Szerencsére nem kaptam műsort, s így inkább a látvány színességének szellemiségét próbáltam keresgélteni. A műsortervet utólag megismerve, ez a féldíő volt a legfélreértettebb vállalkozás. Nincs nehezebb feladat, mint az „Ősi rítusok” szín-

padra állítása. A kultusz ugyanis mágikus indíttatású lévén: szereplőtől és nézőtől *együttesen*, tehát a passzív résztvevőktől is hittel teli részvételt és átélést kíván. Illyesmiről sem az előadóknál, sem a nézőknél nem volt szó. Kultusz színpadra formálása esetében tudomásul kell venni: ÁNE-szinten (és másutt sem!) már nem elégséges az etnográfiai anyagot tökéletesen reprodukálni. A koreográfus számára ez eleve kötelesség, mert a művészet lényegét érinti. A koreográfiának s az előadónak ugyanakkor belső hittel kell részvétellel varázsolni a néző átélését. Ami ezen belül bántó volt, az a rábaközi verbunkos „elnéptáncosított”, alacsony színvonalú előadása; az pedig ugyancsak érthetetlen, hogy mit kerestek itt a közismerten német kultúrából származó bognártánc „ősi magyar képzete”.

A második rész: a „Múltba néző” sokkal jobban sikerült. Itt az ÁNE 45 éves jubileuma iránti tisztelgés volt az alkotó célja. Ehhez a táncot komponáló koreográfus az ÁNE-t alapító elődje, *Rábai Miklós: Négy erdélyi tánc* című művét idézte meg, de a saját feldolgozásában. A négy tánc: 1. Széki sűrű és ritka; 2. Gyimesi sebes magyaros és sírűlő; 3. Magyarszövati összerázós, csárdás; 4. Bonchidai verbunk és forgató – közös felvonásba foglalva – kitűnő előadásban jelent meg a színpadon. A zárótétel bonchidaiját a nagy csoporttal különösen hatásosan oldották meg. Mind a négy tánc élt, a táncosok kedvvel, fáradhatatlanul és élvezettel táncoltak.

A kritikus tudomásul veheti: az ÁNE ma jórésztben a *beérni készülő* fiatalokból áll. Erejük, kintartásuk máris imponáló. Talán olyan szempontból is reménykeltők, hogy technikában, előadási tapasztalatokban tovább erősödve, a felsőtest magatartást kifejező adottságát jobban kihasználják majd, mint az jelenleg látható. Ennek az igénynek számos összetevője van. Pl.: a könnyebb, s a magyar hagyományban megszokott puha szárú csizma, ami az erőt és ügyességet a valóban szükséges igények kielégítésére szabadítja fel. De ugyanilyen igény a személyes egyéni karakterek fokozottabb megjelenése, kinevelése, szerencsés kiválogatása, ami nélkül csak „arctalanul” együttgrázó, „dróton rángatott” csoportokat láthatunk.

A muzsikuskok felé a táncosok az „eredetiség” jegyében fordulnak. Évek óta elfeledkeznek azonban arról, hogy a színpadon a „tér” használata más követelményeket támaszt. A magyar tánc kifejezett sajátossága a legényesekben a *tánc és zene szoros együttélése*. Az európai kultúrában a magyar tánc ebben csak a spanyolhoz hasonlítható. Ott is, itt is egyetlen, vagy néhány hangszer kíséri a szólisztikus, de még a csoportos táncokat is. Ott a gitár, emitt a hegedű, citera, duda, furulya, tekerőlant (mennyi más-más szín és hangulat!). Mu-

zikus és táncos együtt kell, hogy éljen; együtt kell érzelmeket, formát alakítaniuk. Az kétségtelen, hogy a falusi hegedűsök kettén, hárman is vannak, de állványos cimbalmot ritkán használnak. Ideje tehát a tánc kíséretben ilyen irányokban visszamenni. Szándékosan nem a saját emlékeimet idézem. Tanulnunk kell *Antonio Gades* világhírű együttesének a 60-as évek végén az Operaházban látott óriási sikeréből. Őket összesen 2-3 gitáros kísérte, és mindvégig a táncok személyessége uralkodott! Lenyűgöző volt, sohasem felejttem el. A közönség egyszerűen nem akart hazamenni! Pedig nem 16 pár és mögötte zenekar adott műsort a néptáncokból... Van tehát ezen a téren is sikeresen követhető példa, melyhez a mi hagyományainkhoz kell végre követendő megoldást találni.

A műsor harmadik részét a „Játékok” című összeállítás alkotta. 1. Széki magyar és páros – lakodalmas környezetből; 2. Cigánytánc kettős, „Ügyeskedők” címmel; 3. Sárközi táncok a madoccai verbunkos felhasználásával; 4. Szatmári táncok. Igazi játékokat ugyan nem láttunk, de kétségtelen, a tánc is valahol ebbe a kategóriában tartozik, ha azt „játékosok” adják elő.

E felvonásban a magyar hivatásos és amatőr néptáncot táncoló együttesek *mindenütt eladható* összeállítását kaptuk, amiben a megjelent közönség nem csalódott, lelkesen ünnepelte fiatal alkotóját és a megújulás reményében táncoló együttest.

Nem lebecsülendő ez a siker, ha az Állami Népi Együttes valóban képes lesz beváltani a továbblépés ígéretét. Az „új” – ha kisbetűvel is írjuk –, a néptáncművészet jelenlegi helyzetében akkor is nagy dolog.

Számomra ténylegesen *új élményt* mégis az a beszélgetés jelentett, amit a tehetséges fiatal koreográfussal, *Mihályi Gáborral* folytattam az est után. Törekvései és gondolatai arra utalnak, hogy ismeri a feladatot, s a saját maga számára is keresi a megoldásokhoz vezető utat. Ma önmagában ez a magatartás reménysugár lehet a továbblépés sikeréhez. Amikor képesek vagyunk már felmérni: hol is állunk?... mit is kellene tennünk?... mit tehetünk?... mi múlik rajtunk?

Mihályi tisztában van a megkeresendő és megkereshető válaszokkal. És ez nem is kevés. ...Mert ezekben a kérdésekben mindig egy ország gondja, a mi napi gondjaink jelennek meg, s mi sem tudunk kitérni a válaszok elől. Ezek csak olyanok lehetnek, amire képesek vagyunk. Az ÁNE egésze, s vele együtt egy fiatal alkotó holnapja számomra ezért annyira szívbemarkoló... *Csak azért szurkolhatok, hogy az első komoly siker után megtalálják életben maradásuk holnap feltételeit.*

Falvy Károly

Rituális körtáncaink szakrális és profán vonásai

A rituális táncok tartalmi jegyeire funkciójuk, az alkalom és időszak, valamint szokáskeretük alapján következtethetünk. E szempontokra ügyelve kísérlem meg a következőkben férfi- és női körtáncaink két csoportjának az értelmezését a karácsonyi és húsvéti ünnepkörben járt változatok alapján.

Az első csoportba tartozó férfikörtáncok és az ezeket tartalmazó szokások közös vonása, hogy az előkészületek és próbák advent karácsonyváró légkörében zajlanak. Így az ünnepkör rituális táncaként tarthatjuk számon a betlehemes játékok és karácsonyi köszöntők pásztortáncát, a regölés néhány változatából ismert férfikörtáncot és a hétfalusi csángók borica táncát. Mindezek szervesen kapcsolódnak tehát a nap újjászületésének (téli napforduló) és a megváltást hozó gyermek születésének kozmikus méretű eseményéhez abban a szellemben, ahogy a *niceai zsinat* (325.) a *Mitrasz-kultusz jeles ünnepére, a nap születésnapjára tette Krisztus földi megtestesülésének emléknapját*. A pásztortorok egykori jelenlétére már az evangélium is utal (Lukács 2, 8–14), Jézus előtti tisztelgésüket (imádás) azonban csak a 14. századtól ábrázolják.

A betlehemes játékból szőtt pásztortánc szinte az egész magyar nyelvterületen megtalálható, de értelmezése szempontjából különösen tanulságos a bukovinai székely változat, melyben a kifordított bundába öltözött, maszkos pásztortorok járnak körtáncot a kis Jézus tiszteletére. A súlyos botok dobogtatásával és csörgetésével (kavicsok a bot aljában lévő furatban) kísért tánc szokáskerete jelentős profán (archaikus) elemeket is tartalmaz. Ilyen az öreg pásztor jelképes meghalása, majd életre fújása, a pásztortorok szabados viselkedése (a lányok és menyecskék ölelgetése), a két lábuk közé vett botra guggolás phallikus mozzanata. Virtuskodásuk része a rituális ugrás (botjukra támaszkodva megrúgják a mestergerendát) és mágikus erejükre utal a bundájukból kitépett szőr gyógyító ereje. Ugyancsak figyelemre méltó, hogy a vízeresztig tartó betlehemezés idejére szigorú regulákkal szabályozott, zárt férfitársaságot (Mária és az angyal fiúgyerek) alkot a csoport, és együtt is laknak.

A betlehemes játéktól független pásztortáncot is ismerjük Vas megyéből, ahol a karácsonyt köszöntő pásztortorok cigány zenészekkel jártak házról-házra, és a „Csorda pásztortorok...” kezdetű karácsonyi éneket követő dudanóta dallamára jártak el a pásztortáncot. A karácsonyi pásztortánc-hagyományhoz kapcsolható az is, hogy a kántor az éjféle misén dudanóta imitációval idézte fel a pásztortorok táncát.

Az ünnepkör *rituális férfitanca* jelenik meg a karácsony másnapján járt regös ének egyes változataiban is, amikor a refrénre vagy az ajándékozásra szólító, gyorsabban énekelt részre jártak a láncos botok csörgésével kísért *körtáncot*. Ebben az esetben is a szokás sokrétű összetevői (keresztény, asztrális, samanisztikus, bőséget kívánó és párosító szövegrészei) sejtetik e körtánc rituális szerepét. Ezt erősíti, hogy egyes helyeken csak felavatott legény vehetett részt a regölésben, másutt a szokás lezárásaként került sor az

avatásra. A záró multság része volt Vas megyében az is, hogy összetörték a regöleskör használt köcsögdudát.

Az adventi előkészület és sajátos vonásai alapján még a téli napforduló rituális táncának tekinthetjük az aprószentek napján (december 28-án) járt, de a farsangba is áthúzódó *borica táncot*. A színes szalagokat és zajkeltő eszközöket (csörgőket, sarkantyúkat) viselő, kezükben csákányt vagy lapockát tartó táncosok a táncvezető irányításával járták a motívumok gyarapodó ismétléséből (egyes, kettes, hármas és török borica) álló, különböző alakzatokat is felvevő körtáncukat. A szokás jelvénye a „tebe” (fenyő hegye aranyozott gyümölcsökkel), a táncot kísérő maszkos figurák kelléke az oldalukat övező fakard, a derekukra erősített kolomp és a kézben tartott korbács volt, pantomimikus játékuiban pedig ugyancsak megjelent a jelképes meghalás és életre fújás.

A karácsonyt ünneplő és a téli napfordulót köszöntő, szakrális és profán elemekkel átszőtt férfikörtáncokkal szemben a tavaszi ünnepkör sajátos rituális tánca a húsvétot megelőző böjti időszak *karikázója*. A vasárnap délutáni litániától az esti harangszóig járt karikázók jelképekben gazdád szinterei: a megújuló természet (réten a gyümölcsfák körül járták), az éle-

tet adó víz közelsége (patakpart és híd) és a szakrális környezet (templomkert, templom előtti tér). A böjti leánytánc tavasz köszöntő szerepét hangsúlyozza az is, hogy szervesen kapcsolódik a tavasz behozatalát jelző, falut bejáró füzértáncokhoz és kapuzó játékokhoz. Ugyancsak a tavasz diadalát hirdeti, hogy virágvasárnap a kiske (tél) kivitelét követően vonuló füzértáncal és ezt megszakító karikázóval térnek vissza a lányok a patak partjáról a faluba.

A tavaszi leánytánc eddig jellemzett funkcióját teszi teljesebbé a játszóban betöltött szerepe is. Míg itt a nagylányok ünneplőbe öltözve hívták fel magukra a figyelmet a szerelmi dalokra és legénycsúfolókra járt karikázóban, addig a legények különböző vetélkedőket, sportjátékokat játszva fitogtatták férfiasságukat. A játszóknak ezt a „szerelem kertjeként” betöltött szerepét érzékelteti az is, hogy a legényekkel együtt járt *párválasztó játékok* követték a karikázót.

Karikázóink időpontja, színhelye és funkciója arra utal, hogy e tradícióban felismerhető archaikus elemeket új vonásokkal gazdagította a keresztény felfogás és a középkor szimbolikája. A természet megújulását és feltámadását köszöntő *hangvételik* ugyanis egybevág a nyugati kereszténységnek azzal a *húsvét-felfogásával*, mely már a 2–3. század óta nem a szenvedésre és halálra, hanem a feltámadásra helyezi a hangsúlyt. De megőrizték karikázóink a középkori költészet természetszemléletét is, mely a tavasz édes mámorában szólt a természet és szerelem megújulásáról.

Körtáncaink két típusában tehát olyan nagy múltú rítusok emléke ötvöződik a keresztény és középkori hagyománnyal, melyek az életet adó napot és a megújuló természetet köszöntik profán naphimnusszal és apokrif feltámadási énekkel. Erről az archaikus hagyományról vall az is, hogy a *megtermékenyítő nap és az újjászülető természet örök jelképeként férfiak illetve nők rituális körtáncába szöve fogalmazódik meg a két kozmikus méretű esemény nagy élménye*.

Bukovinai székelyek betlehemes álarcai
Rajzok: Schöberl Magda

Person 2

Elment a vőlegény

Tarczi László (1931. április 12.–1996. november 30.)

„Uccára nyílik a kocsmajtó, kihallat-
szik belőle a szép muzsikaszó...” – éneklük
máig is az ecseri lakodalmakban. De most
szomorú a dal, mert elment a mindig mosolygó
„ecseri” vőlegény, Tarczi László, aki személyi
varázsával jócskán hozzájárult Rábai Miklós
világhírű Ecseri lakodalmásának mindmáig
tartó sikeréhez az Állami Népi Együttesben.

Lehet, hogy ez a mű akkor is a magyar
színpadi néptáncművészet örökbecsű
gyöngyszeme maradt volna, ha a vőlegény
szerepét alkalmanként más-más táncos
alakítja. De ő az 1951-es bemutatótól
kezdve derűs egyéniségével, paraszti méltó-
tossággal járt táncával 19 éven át testesítette
meg azt a magyar legényt, akinek ország-
világ elhitte, hogy boldoggá teszi a menyasszonyt.

Honnan indult? 1931-ben Aszófőn született.
1950-ben Székesfehérvárott, mint lakatos-
segéd, részt vett egy néptáncanfolyamon,
amelyre egy kollégája helyett véletlenül
került be. Itt Rábai Miklós is tanított, aki
ekkor már az alakulóban lévő Állami Népi
Együttes számára is kereste a táncosokat.
Őt meglátva, meghívta, s már az első
műsorban ráosztotta az *Ecseri lakodalmás*
vőlegény-figuráját.

A tánckarban nem voltak „szólisták”.
Tarczi László is mindent eltáncolt többi
kitűnő társához hasonlóan: legényest, ver-
bunkot, csárdást, egyszóval mindazt, amit
Rábai Miklós rábízott.

Karakter szerepei emlékezetesek: pl. a
kubikus a *Hajnalodik* című táncjátékban,
de eleganciával táncolta a Palotás méltó-
ságteljes szólóját is, s kitűnő alakítást
nyújtott, mint Gyula Márton nemesifjú a
Kádár Kata balladában. „Ne nézz rám
olyan könnyörgően, mert akkor nem tudok
veled kegyetlen lenni” – kérlelte a Gyulai-
nét alakító Rábainé Nemes Lia, aki így
emlékszik vissza: „Nehéz volt veled kegyet-
lennek lenni a színpadon.” S az életben
sem volt senki haragosa.

Martin György így vélekedett színpadi
munkájáról: „Ő az, aki megtestesíti a ma-
gyar néptáncost, ...aki hitelesen vissza-
tükrözi a magyar férfi magatartását...”.
Liszt-díjra is javasolta, amit – ha szintén
megérdemelten is –, de más kapott meg.

Két évtized után megvált az ÁNE-től,
két évig külföldön, táncospárként turné-
zott a feleségével, Somos Ibivel. Hazatér-
ve a *Duna Művészegyüttes* tánckarvezető
asszisztenseként dolgozott 9 évig.

Legemlékezetesebb alakítása mégis az
„Ecseri” vőlegénye volt. 19 év alatt 11
menyasszonyt táncolt a boldogságba.
Komplikált alakítás volt ez? Kívülről nézve
nem. Ő csak a szerepét megillető szertar-
tással táncolt, miközben az egész lényéből
áradt, sugárzott a derű, a mosoly a min-
denkori menyasszony felé. „Szeretted
őket?” – kérdeztem tőle egyszer. „Kicsit
mindegyiket szeretni kellett – emlékezett
vissza – nem lehetett volna másképp. A
színpadon, ha megfogtam a meny-
asszonyt, úgy éreztem, mindig azt kell ki-
fejeznem, hogy szívemből, lelkemből sze-
retem... Úgy fogtam meg, úgy néztem rá,
úgy emeltem fel... úgy öleltem át... úgy
húztam magamhoz, úgy engedtem el

magamtól, mintha az egyetlen lett vol-
na...”

Ehhez nincs mit hozzátenni. Ez volt az
„Ecseri” sikerének egyik titka. Ilyen egy-
szerű ez, csak istenáldotta tehetség kell
hozzá.

Temetésére szerettein kívül mind eljöt-
tek a még élő táncos kortársai az ÁNE-ből,
a Dunából és Székesfehérvárról. S míg a
szeretet és a megemlékezés virágai hullot-
tak a sírra, a decemberi ölmös ég alatt
egyszál furulya hangja keseregte az „Ecse-
ri” búcsúnótáját: „Esteledik a faluba’, ha-
za kéne menni...”.

A mindig mosolygó vőlegény „haza-
ment” immár örökre.

Vadasi Tibor

Drávcuz Margittal (az Ecseri lakodalmásban)

Az Apa szerepében (a Békési estékben)

Laczkó Máriával (A Kádár Katában)

Két jubileum

Az **Avas Táncegyüttes** fennállásának 45. évfordulóját ünnepelte 1996. december 14-én. A miskolci **Rónai Művelődési Központ**-ban rendezett gálaest alkalmából a hetvenes évek nagy fesztiválsikereinek hajdani résztvevői s a mai táncosok egyaránt felléptek.

A zsűfólásig megtelt nézőtér előtt, a műsor első részében az Avasnak hírnevet és nemzetközi rangot szerző „nagy generáció” lépett fel az együttesnél korábban alkotó **Falvy Károly**, **Kerekes Antal** és **Stoller Antal** koreográfiaiban. Ezt követően **dr. Ury Attila**, a művelődési ház igazgatója az együttesnek ma is otthon adó **Rónai Művelődési Központ** *nívódíjával* tüntette ki **Falvy Károlyt** és **Stoller Antalt**, illetve **Tóth Györgyöt**, a társulat jelenlegi művészeti vezetőjét. **Balogh Sándor** alapítónak pedig posztumusz *nívódíjat* adományoztak. A jubileum alkalmából az anemasse-i Európa Fesztivál elnöke, **Paul Vinit** úr is köszöntötte az Avas Táncegyüttest, meghatóan emlékezve az 1959-es esztendőre,

amikor egycsapásra meghódította a franciaországi Anemasse város közönségét.

A műsor második részében **Falvy Károly**: *35. zsoltár* című monstre kompozícióját adták elő, amely a II. világháború során a Donkanyarban harcoló és hősi halált halt katonáknak állít emléket.

Míg ezt a számot a régi s az új táncosok együtt mutatták be, az est utolsó harmadában a mai táncosok elevenítették fel az 1996-os spanyolországi és lettországi turné programját. Sikerük legfényesebb bizonyítéka az a *Közönség-díj*, valamint *A legszínvonalasabb külföldi együttes* elnevezésű díj, amelyet Lettországnak nyertek el. A nagyszabású, közel négyórás est végén az *Avas hat nemzedéke is együtt táncolt a színpadon!* Igazolva Paul Vinit úr szavait: *„Egy nép legjobb diplomatája saját ősi kultúrája. A magyar tánc és zene látványosságával, magával ragadó erejével soha el nem feledhető emléket hagy mindenkiben, aki valaha látta, hallotta.”*

A **Magyar Ruggyantagár** (MRG) nagydíjas *táncsoportja* 50 évvel ezelőtt, 1947. április 14-én mutatkozott be először a Nemzeti Színházban. A bemutatóra **Molnár István**: *Huszárverbunk és csárdás* című kompozícióját **Falvy Károly** tanította be a teljesen kezdő munkásegüttesnek, amelynek lelkes tagjai néhány hónap múlva az I. VIT alkalmából Prágában a Mojszejev Együttes után *II. díjat* nyertek a produkcióval. A néptánc „győzelmét” az akkori kommunista párt vezetősége is nagyra értékelte. *„Mint a Szovjetunióban – írta Rákosi Mátyás főtitkár a Munkásműveltség Könyve című kiadványában – nálunk is a népi táncokat az ipari munkásság fejleszti és terjeszti. Nem véletlenség, hogy a Munkás Kultúrszövetség nagybudapesti kultúrversenyén a legnagyobb sikert a Ruggyantagár népi táncegyüttese érte el.”* (Idézet **Vitányi Iván**: a *Magyar Táncmozgalom története* című tanulmányából.)

A néptáncsoport az ötvenes évek elején már feloszlott. Jelentősége azonban jócskán túlmutat a kezdeti sikereken. Hiszen olyan művészeket, pedagógusokat, kutatókat és tudósokat indított el a pályán, mint **Benkő Zsóka**, **Molnár Zsóka**, **Oláh Etel**, **Martin György**, **Pesovár Ernő** és **Vásárhelyi László**...

Rákosi Mátyás, mellette **Falvy Károly** (a fotó tulajdonosa) a **Ruggyantagár** frissen megalakult táncsoportjával a régi (1965-ben felrobbantott) **Nemzeti Színház** előtt

Professzionista Magyar

A **Profi Standard Magyar Táncbajnokság 1996** dobogósai

Érthető a kíváncsiság: a **Professzionista Magyar Táncbajnokságon** első ízben mutatkoztak be a nemrég még amatőrként bajnokságot nyert párosok. A vérbeli táncos csemege mintegy 1200 nézőt vonzott a **Nemzeti Sportcsarnokba**, Budapesten. A versenysorozaton a zsűri **Franz Ludwig** (Ausztria), **Szalay Attila**, **Borsos Nándor**, **Felczán Béla**, **Filák Maros**, **Rimányi Judit**, **Várhegyiné Nagy Rózsa** és **Törökgyörgy József**.

A **Profí STANDARD Magyar Táncbajnokságon** 5 párt láttunk, akik között az alábbi végeredmény alakult ki:

1. **Parragh József–Keleti Andrea**
2. **Szlovicsák István–Oberhuber Mónika**
3. **Móczó János–Vidovenyecz Andrea**
4. **Kiss Mihály–Taródiné Tóth Erzsébet**
5. **Szabó Tibor–Csányi Éva**

A **Parragh–Keleti páros** egyértelmű pontozással, mind az öt táncot megnyerve szerezte meg az első profi bajnoki címet. Lendületben, dinamikában verték meg a mezőnyt. A tőlük megszokott tiszta technika, látványos előadásmód jellemezte őket.

Csak az exbajnok „Szlovíék” tudtak velük lépést tartani. Könnyedén, igen elegánsan, nagyszerű technikával táncoltak. S bár a pontozásból nem derült ki, valójában igen közel álltak teljesítményben az újdonsült bajnokkettőshöz.

A mezőny többi tagja sem vallott szégyent, de úgy érzem, ennél többre is képesek.

A **Professzionista LATIN Magyar Táncbajnokságon** hat páros mérhette össze erejét az alábbi végeredménnyel:

1. **Dudás Tibor–Jánosi Viktória**
2. **Parragh József–Keleti Andrea**

Táncbajnokság

A Dudás Tibor–Jánosi Viktória, a Profi Latin Táncbajnokság nyertesei

3. Móczó János–Pálinkó Lujza
4. Kiss Mihály–Taróciné Tóth Erzsébet
5. Horváth Miklós–Horváth Antónia
6. Bogdán Péter–Halmai Ágnes

A „harc” tehát folytatódik. Néhány napja még az amatőrök között táncolt a két nagy rivális duó a bajnoki címért, most pedig a profi szintre versengenek tovább egymással. Ezen a napon csak nagy küzdelem után, szoros versenyben – *életük első profi bajnoki címét megszerezve (!)* nyerte el az első helyet a Dudás–Jánosi kettős. Bár az öt táncból négyet megnyertek, az egyes táncokon belüli eredmények is igen szorosak voltak. Elsőpró lendület, igazi latin tűz, szenvedélyes előadásmód és remek technika kísérte programjukat.

A Parragh–Keleti duó alaposan felkészült a versenyre. Technikailag talán e profi mezőnyben is ők voltak a legcsillogóbbak. Gyorsaságban, temperamentumban tán még javultak is, ám ezen a téren mégis meg kellett hajolniuk a fiatalabb, erőteljesebb bajnokpár előtt.

A Móczó–Pálinkó szegedi páros lágy stílusban, nagy átéléssel, látványos latin vonalakkal táncolt. Kicsit azonban megkopott régi lendületük, és ha ezen a téren tudnának javulni, akkor talán még bajnoki címüket is visszaszerezhetik.

A latin mezőny többi résztvevője is jó benyomást keltett, de itt is igaz, hogy többre képesek.

A hazai profi mezőny tehát bemutatkozott a szép számú közönség előtt. A színvonal jónak mondható, és csak üdvözölni lehet azt a tervet, hogy a jövőben ranglistaversenyeket is rendeznek.

– rollinger –

Öt nemzet legjobbjai mérték össze tudásukat a Budapesti Nagydíj idei fordulóján. A Budapest Nagydíj Standard Táncok versenyén 15 pár versenyzett; a „menetrend” a megszokott elő-középdöntő után a hatos finálé volt. A nemzetközi döntő a következő végeredményt hozta:

1. Inotai Csaba–Inotai F. Mariann (Magyarország)
2. Matej Krajcer–Janska Koselj (Szlovénia)
3. Martin Obstrcil–Renata Obstrcilova (Csehország)
4. Wolfgang Soiber–Nicola Ritschel (Ausztria)
5. Kovács László–Rácz Jenny (Magyarország)
6. Udvarév Martin–Kiss Erika (Magyarország)

A hazai pályát élvező Inotai házaspár – 5 táncból négyet megnyerve –, ha nem is egyértelmű pontozással, magabiztos győzelmet aratott. Utánozhatatlan eleganciájuk mellett tiszta technika, nagyszerűen előadott gazdag figuraanyag és javuló dinamika volt a jellemzőjük.

Az igen lendületes és tehetséges szlovén kettős remek alapttechnikával és látványosan táncolva szerezte meg a második helyet. De meg kellett hajolniuk a nagyobb rutin előtt.

A finálé többi résztvevője is jól táncolt, és örömdetes volt látni, hogy több hazai párosunk is ott lehetett az első hat között.

A Budapesti Nagydíj Latin Táncok versenyén 18 párost láthattunk. Itt is a magyar élmezőny találkozhatott néhány külföldi kiválósággal. Az előcsatározások után egy szín-

Az Inotai házaspár nyerte a Standard Budapest Nagydíjat

Budapest Nagydíj

vonalas döntőt élvezhettünk végig a következő végeredménnyel:

1. Matej Krajcer–Jasna Koselj (Szlovénia)
2. Alex Viscek–Tina Jarc (Szlovénia)
3. Németh Ferenc–Takács Gabriella (Magyarország)
4. Németh Péter–Lajtai Beatrix (Magyarország)
5. Szűcs Simon–Törökgyörgy Melinda (Magyarország)
6. Magyar Róbert–Darázi Orsolya (Magyarország)

Mindkét szlovén pár villámgyors, dinamikus, hamisítatlan latin lüktetéssel táncolt. Szebbnél szebb figurákkal és extra technikával. Minimális különbség volt közöttük, ezért ha lenne ilyen, akkor a magam részéről megosztott első helyet tartottam volna igazságosnak.

A szombat helyi pár a két nemzetközileg is jegyzett szlovén kettős mögött lett harmadik, és nem volt szégyenkezni valójuk. Show-szerű előadásmódjuk a nemzetközi mezőnyben is figyelemre méltó, és úgy érzem, még sokat fejlődhet a jövőben. A döntő többi magyar résztvevője is jó teljesítménnyel rukkolt ki; ez szintén jó jel!

A Budapest Nagydíj színvonalas versenyében a döntősök értékes díjakat vehettek át a szponzorok és rendezők képviselőitől. Két bemutató is színesítette a rendezvényt: a Feeling Táncklub formációs bécsi keringője és a Botafofo „Kabaré” című latin mix-je.

Rollinger Károly

A Budapest Nagydíj Latin verseny dobogósa

Fotók: Rollinger Károly

A gomba, amelyik nem öregszik

A 25 éves Pilobolus Együttes programsorozata a New York-i Joyce Theatre-ben – I. rész

Pilobolus – a gomba, amelyik a lótrágya tetején él.

Pilobolus – a legnépszerűbb amerikai modern táncgyüttesek egyike. Ez a társulat 1971-ben nemcsak berobbant az amerikai táncéletbe – mint a Pilobolus-gomba spórái a térbe –, de azóta folytonosan megújítja s közben meg is őrzi önmagát.

Ez a kettősség a Pilobolus sikerének kulcsa. A Pilobolus annyira újat hozott, annyira mást képviselt a hetvenes évek koreográfiaművészetében, mint az amerikai új hullámból kinövő többi társulat, hogy egyszerűen *utánozhatatlanná* vált s jobbra még ma is az! Alapító tagjai: *Moses Pendleton*, aki angol irodalmat tanult szülővárosában, Vermontban, a Dartmouth College-ban, és *Jonathan Wolken*, aki apja biofizikai laboratóriumában kutatott, miközben filozófiai tanulmányokat végzett, ugyanott. Ők ketten, továbbá *Steve Johnson* a kollégium torna-

csarnokában kezdtek kísérletezni – no nem gombatermesztéssel –, hanem a testek biofizikai képességeivel; az emelés-lendítés-esés artistikus-játékos lehetőségeivel, s mindebből eljutottak a térképzés új útjaihoz: a testek furcsa „térhálójának”, *állandó mobil térstruktúrájának* megalkotásához. Ezekből a próbálkozásokból született az első „darab”: a névadó *Pilobolus*, amely – mint a társulat emblémája –, a huszonöt éves jubileumi programsorozatban is szerepelt.

Ez a kompozíció elsősorban azt a technikát mutatja meg, vagy még inkább azokat a kezdeti *fogásokat* és technikai *ötleket*, amelyekben persze – gondolatiság is rejtett. Csakhogy ezt észre kellett venni, fel kellett ismerni, s – határozott művészi szándékkal – meg kellett fogalmazni. Nyilvánvaló, hogy a közös és élvezetes munka először *humort* értelt. Ennek jegyében született meg még ugyanebben az évben (1971!) a *Walklyndon*, amely egy véget nem érő színpadi „sétafikálás” közben találkozások, összedöccenések, test- és gesztusjátékok, s az ezekből adódó frappáns emberi helyzetek sorozata. Gyors és pergő, hogy a mozgásból keletkező *villámtréfák* mindig a kellő időben s erővel csattanjanak...

Az 1975-ben keletkezett *Untitled*, amelyet az addigra már professzionális együttesé szerveződött Pilobolus valamennyi tagja (*Robby Barnett, Alison Chase, Martha Clarke, Moses Pendleton, Michael Tracy* és *Jonathan Wolken*) közösen alkotott, az egyre sokoldalúbb *Pilobolus-technikát* (egymás felemelését, lendítését, „elejtését”, két-két test együttes haladását-táncát stb.) csupán mozgásnyelvi eszközként használja a *komplex színházi élmény lírai s drámai hatásának megteremtéséhez*. Az *Untitled* két nő életregénye: udvarlókkal, csip-csup féltékenykedéssel és elszakadással, társaik elvesztésével, s az öregség mindenén átlátó, békés derűjével.

A „sztori” e rövid kivonata bármilyen modern társulat repertoárdarabjává is lehetne. A színpadi megoldások, a „mi”-t átható „hogyan” azonban *egyedül és csakis a Pilobolusra jellemző*: a *két ifjú lányt* – hosszú szoknyában, virágos-szalagos kalapokban – két pár *mezítelen férfiláb* viszi a nyitott színpadtérben. Viszi éveken és kalandokon, flörtökön át... A hattagú csapatból a „maradék” két férfitáncos: a *két gavallér* meglehetősen átlagosan, földhözragadtan közelít a ragyogó lányalakokhoz, akiknek a „helyzetükből” adódó *magasság* természetesen a női lényük pszichikai tartását, fölényét, s ezzel számukra a *férfiak kisebbségét* is meghatározza. Légyottukból mégis gyermek születik: a két nő felpuposodó hasából – szoknyájuk alól – felbukkan *két mezítelen*, (bár – kétségkívül – *felöltt*) férfitest: a két „gyermek”, akik ettől kezdve anyjuk minden örömét, támasztát és életük értelmét jelentik. (Lassú önállósulásukig mindvégig mezítelenek, s mégis úgy érezzük: noha ruhátlanosságuk mérész és szokatlan, szinte magától értetődően következik a darab hangulatából.)

Ugyanílyan, jellegzetesen Pilobolus-féle ötlet, hogy a két „férfj” változik hintaszékké az öregedő nők számára. Rajtuk ülnek s ringatóznak emlékeikben – az idők végezetéig...

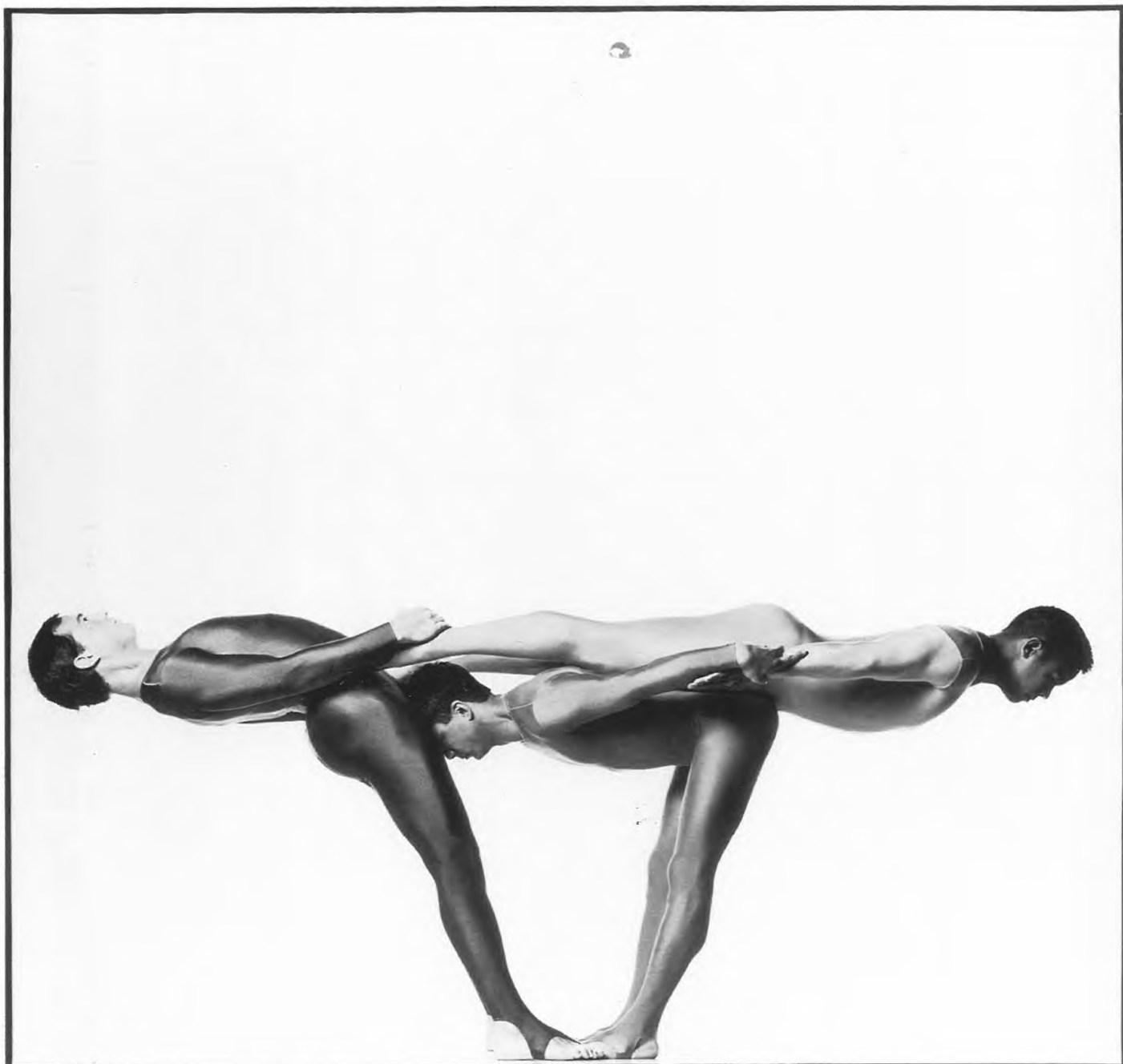
Mondom: a folyamatos siker titka, hogy a Pilobolus *egyszerre megőrzi és megújítja önmagát*. S hogy ez mennyire nem

Untitled
Rebecca Anderson és Rebecca Jung

Fotó: **Howard Schatz**

Pilobolus ● (balról jobbra:) Kent Linderner, Mark Santillano, John-Mario Sevilla
Fotó: Howard Schatz

közhely, arról a nyolcvanas-kilencvenes években megújított technika s az új témák feldolgozómódja (vagyis a „mai” repertoár) mellett a régi darabok előadásmódja együtt győzött meg.

Az új alkotásokra s főleg az új technikára érdemes következő számunkban visszatérni. Ami viszont a régieket, például az említett hármat illeti, arról máris érdemes levonni a tanulságot. Ez pedig nem más, mint a kivételes képességű és elhivatottságú profi együttes *gondolkodásmódja* önmagáról, repertoárjuk értékeiről és a megőrzés etikai kényszeréről. Akár a *Mojszejev Együttes*, melynek mai táncosai képesek olyan hittel felesküdni a század zsenijére, hogy huszonévesen is alázattal tanulják meg s interpretálják a negyven-ötvenéves darabokat. Ezért aki ma megnézi a *Gauchot* vagy a *Partizánokat*, ugyanazt látja, mégpedig ugyanolyan előadóművészi színvonalon(!), mint évtizedekkel ezelőtt.

És ezt teszi a Pilobolus, pontosabban a *Pilobolus mai nemzedéke is*. Az 1980-as *Holland Fesztiválon*, ahol az említett három darabbal először találkozhattam, még az alapító-alkotók varázsoltak el. New York-i tanulmányutam idején, 1996 júliusában – a Joyce Theatre színpadán – *már egy egészen más generáció táncolt*, s a darabok hajszálpontosan olyanok voltak, ráadásul *művészi kuriozitásuknál fogva* – még mindig ugyanolyan erővel is hatottak, mint 16 évvel ezelőtt...

Vajon hány magyar társulat lenne hasonlókra képes? Vajon hány hazai kritikus köszönetné – érdeme szerint – (s uram, bocsát: örömmel) mindezért ezeket a táncosokat? Vajon mi mikor tanuljuk meg, hogy ha születnek valódi értékeink, akkor azokat tisztelni s még inkább *folyamatosan életben tartani is érdemes?* Mert imázst teremteni csak így lehet...

Kaán Zsuzsa

FESTIVAL FOR BALLET, MODERN, INDEPENDENT, JAZZ & FOLK DANCE COMPANIES

MAGYAR TÁNC PANORÁMA '97

BALETT-, MODERN, ALTERNATÍV, JAZZ- ÉS NÉPTÁNC EGYSÜGYSÉGEK FESZTIVÁLJA

március 14. *péntek*: Vígszínház, 19.00

FESZTIVÁLNYITÓ DÍSZELŐADÁS
BM Duna Művészegyüttes
Szuzai menyegző

Budapest Táncegyüttes
Ágas-bogas fa

Honvéd Táncszínház
Moszkva tér

március 15. *szombat*: Budai Vigadó, 11.00

Táncművészeti Főiskola néptánc-színpadai tánc tagozata

Budai Vigadó, 16.00 és 19.00

Botafogo Táncegyüttes
Formációs és divattáncok

március 16. *vasárnap*: Madách Színház, 19.00

Madách Színház és Fővárosi Operett Színház
Tánckara
Operett–musical–rock–showtánc

március 20. *csütörtök*: Merlin Színház, 19.00

Közép-Európa Táncszínház
Fej vagy írás
Carmen
Lakodalom

március 21. *péntek*: Magyar Állami Operaház, 19.00

Magyar Állami Operaház Balettegyüttese
Giselle

március 22. *szombat*:

MOM Művelődési Központ, 19.00

Magyar Fesztivál Balett
Tánc az életért

Katona József Színház, 20.00

Bozsik Yvette és társulata
XTABAY

március 23. *vasárnap*:

Katona József Színház, 19.00

ARTUS

A homok asszonya

M. Kecskés András

Az apokalipszis angyala

(Harald Kreutzberg világa)

Fővárosi Operett Színház, 20.00

Magyar Állami Népi Együttes
A nap útján

március 24. *hétfő*: Petőfi Csarnok, 19.00

Budapest Táncszínház
Arcok

március 25. *kedd*: Nemzeti Színház, 20.00

Ladányi Andrea és a Kecskeméti Katona József Színház táncestje
Love Street

március 27. *csütörtök*: Nemzeti Színház, 19.00

Szegedi Kortárs Balett
Homo ludens
Máz

március 29. *szombat*: Nemzeti Színház, 19.00

Győri Balett
Két világ, Petruska, Fanfár

március 30. *vasárnap*:

Vígszínház, 19.00

Pécsi Balett

A kékszakállú herceg vára, A csodálatos mandarin

Pesti Vigadó, 21.00 órától

FESZTIVÁLBÁL

A MŰSOR ÉS SZEREPLŐVÁLTOZTATÁS JOGÁT FENNTARJUK!
A MAGYAR TÁNC PANORÁMA '97 RENDEZŐJE A TAVASZI FESZTIVÁLBAN A

TÁNC FÓRUM

1011 Budapest, Corvin tér 8.

Tel.: 201-8779, 201-8202 Fax: 201-5128

Sztálin nyomdokaiban a washingtoni táncélet?!

A Kennedy Center első öt éves tervének második éve

Nem vitás: napjainkban New York – s nem Moszkva, London, vagy Koppenhága – a balettművészet világközpontja. Itt alakultak és itt működnek a legrangosabb társulatok, azok, amelyek a balettet muzeális kuriózumból bármely kortárművészettel versenyképesen tudják prezentálni.

Ám a hegemonia ugyancsak recseg-ro-pog. Elsősorban más amerikai városok veszélyeztetik New York monopóliumát.

A nyugati partokról San Francisco és Seattle társulatai *egyik-másik* előadásukkal már akármelyik New York-i *monstre sacre* együttes mellett egyenragúak. Aztán itt van – találmra válogatva a hegemonia-döbgetők sorából – a bábból szemünk előtt pillangósuló helybeli *Washington Ballet*, meg a floridai délen a ba-

lettel nemrégiben még csak nem is látott, nemhogy művelt *Miami* egyetlen évtized alatt fél évszázadnyi utat megtett társulata.

És valamennyit rendszeresen az amerikai fővárosba hozza a 25 éves *Kennedy Center*. A Potomac-parti márványpalota fennállása kezdetétől sok időt szentelt a táncművészetnek, de az *at hoc* vendégszereplések az évek során egyre inkább megfontoltabb, átgondoltabb válogatássá lettek, mígnem tavaly *megszületett* a *Kennedy Center táncprogramjainak új koncepciója*.

„*Sztálin is szerette volna*” – jegyezte meg mosolyogva az ügyet bejelentő sajtóértekezleten egy lengyel tudósító. Megjegyzését a háziak – ő, boldog Amerika! –, nem értették. Az új koncepciót

ugyanis „*táncéletünk öt éves tervének*” nevezte a sajtókonferencia előadója.

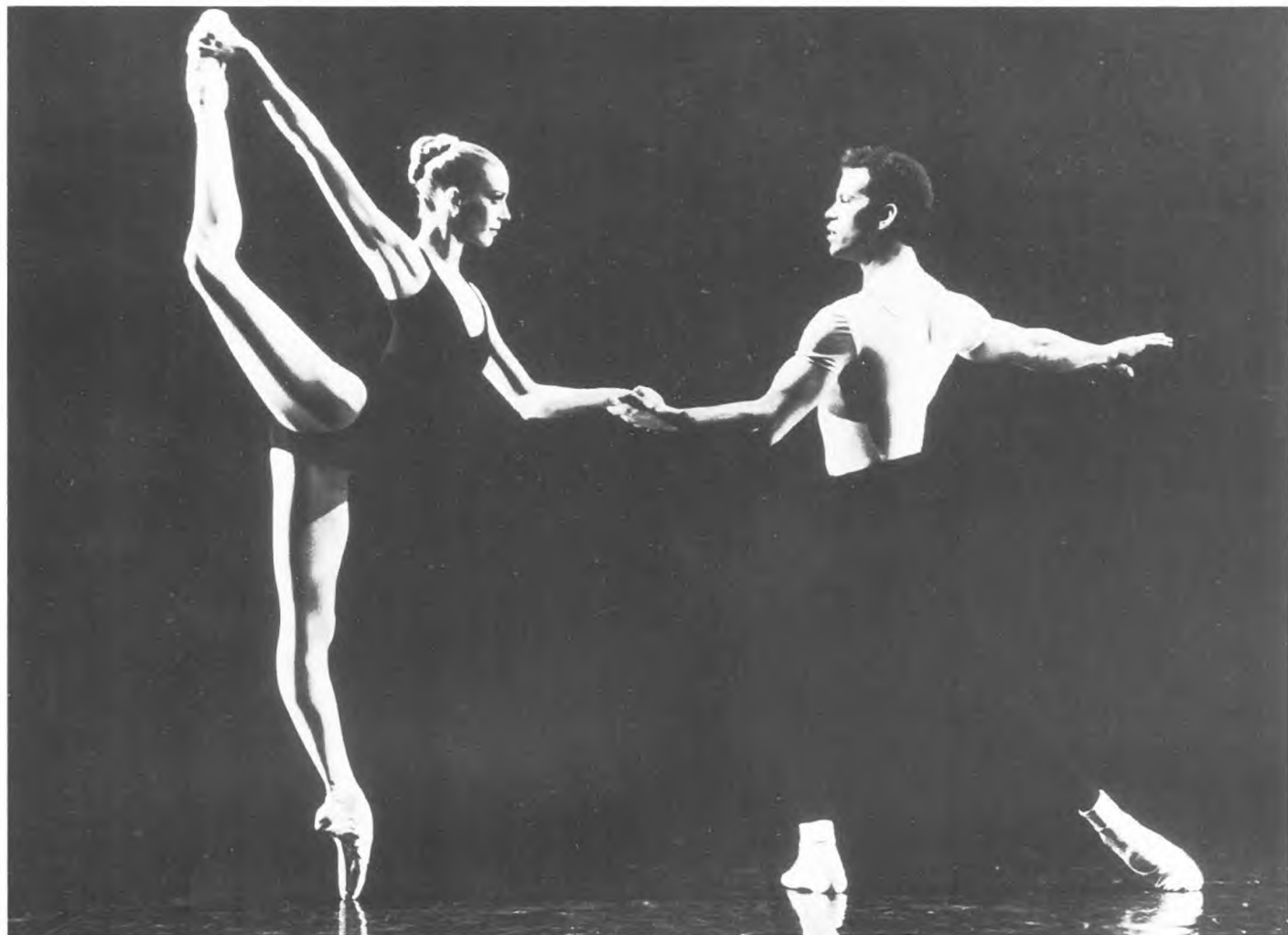
A *pityiljetka* első évadja úgy festett, mintha „*valahol fenn*” valaki meghallgatta volna a washingtoni balettkedvelők legmerészebb imáit. Elképesztő gazdagság, változatosság, színvonal jellemezte a tavalyi évadban itt vendégszereplő balettyütteseket. Többről magam is beszámoltam a *Táncművészet* hasábjain. Az idei, második évben az a valaki oda-fenn az el sem rebegett imákat is meghallgatni látszik.

Pardon, *valakik*. Mivelhogy odafenn, pontosan két emelettel a Kennedy Center üvegkapus előcsarnoka felett, az apró, zsúfolt irodák egyikében ül az a két személy, az öt éves táncterv főparancsnokai. A posztjukat nemrég elfoglaló *Charles* és

Balanchine–Stravinsky: Agon

Patricia Barker és Benjamin Houk (Pacific Northwest Ballet)

Fotó: William West

Fotó: Greg Gorman

Stephanie Reinhart hivatalos tisztjük szerint *artistic advisors for dance*. Művészeti tanácsadók. Kinevezésük óta Washington táncdedvelői még nem jutottak lélegzethez. Csak az első hónapban, októberben egyedül öt – 5! – világklasszis balett-együttes műsora került színre a Kennedy Centerben. Október 8-án az Egyesült Államok legidősebb, 63 éve alakult, *de Helgi Tomasson* művészeti igazgató keze nyomán egy évtized alatt vigorózus ifjú titánná lett *San Francisco Ballet* lépett színpadra. Majd jött a Balanchine-hagyományok egyik legautentikusabb őrzőjének tekintett seattle-i *Pacific Northwest Ballet*. Gépfegyversorozat sebességével követte őket a döbbenetes újszerűsége ellenére klasszikusan nemes *Pilobolus* (róluk épp ebben a számban Kaán Zsuzsa számol be), majd a modern tánc eleven emlékoszlopai, *Merce Cunningham* együttese, hogy október 29-én – novemberig átcsúszva – zárja a sort az amerikai koreográfusok egyik leginvenciózusabbja, *Twyla Tharp* minitársulata. (Mindössze tizenhárom táncossal érkez-

tek, de azok akkora bacchanáliát képeztek a színpadon kavarni, mintha a hajdani párizsi Follies Berger maxiegyüttese lennének. – *Lásd képünkön.*)

A *mesés október* – ahogy hamarosan elkeresztelték a Kennedy Center öt éves terve jegyében színpadra került előadásokat a washingtoni táncdedvelők –, nemcsak a fellépő együttesek számát tekintve mesés. Sokkal inkább a bemutatott új vagy igen friss balettek száma miatt is az. A *Tharp!* címen hirdetett záróműsor alcíme például *Three New Choreographed by Twyla Tharp*. Közülük kettőnek társrendelője (*co-commissioner*) szintén a Kennedy Center. Ez is az öt éves terv – hivatalos nevén *America Dancing Project* – egyik vívmánya.

Ki a két Reinhart, aki úgy tetszik, az ég kék boltjában látja csak ambíciói határát? A házaspár szemre szemtelenül fiatal. Curriculum vitae-jük alapján matuzsálemeknek kellene lenniük. Mindketten néhány évet eltöltöttek az amerikai kormány egyetlen művészetpártfogoló intézménye, a *National Endowment for*

the Arts mellett. Charles Reinhart több modern balettévad szervezője volt New Yorkban, valamint menedzselte egynéhány balettgyűjtést, köztük *Paul Taylor* világklasszis táncosait. Stephanie Reinhart több amerikai állam táncművészeti bizottságának és számos társulat gazdasági létét megteremtő-biztosító *fund raising board*-nak volt tagja. Néhány évig közösen igazgatták az Észak-Karolina állambeli Durhamban a venerábilis *American Dance Festival*-t, amely vagy fél évszázadon át a modern táncművészet egyik elsőszámú alkotóműhelyének számított. A Kennedy Centerben is ezt az utat kívánják folytatni. De fő célkitűzésüket Stephanie így foglalta össze a férjével közösen adott sajtótájékoztatón: „*What we want to do is have more dance on the stages and more people filling the seats.*” Vagyis: több táncot akarnak a színpadra és több nézőt a zsöllyékbe. Az 1996–97-es *mesés október* során célkitűzésüket maradéktalanul megvalósították.

Zalán Magda
(Washington)

Három táncmű a Royal Ballet modern repertoárjából

1996. november 26. minden bizonnyal nevezetes dátuma lesz az angol Királyi Balett együttesének. A londoni Royal Opera House pompás-patinás falai közt a nyolcvanas és kilencvenes évek terméséből, *William Forsythe* és *Kenneth MacMillan* egy-egy koreográfiáját követően, ekkor tartották *Ashley Page* legfrissebb művének világpremierjét.

1

Sorrendben az első *Forsythe: Steptext* című alkotása, amely ma már az újító szellem egyik klasszikusának számít. 1985-ben készült az olaszországi Aterballetto számára, és 1995-ben mutatták

be az angolok. A *Bach: C-dúr Chaconne*-jára komponált rövid, szellemes „pas de quatre”-ban a három fiút és az egyetlen lány szereplőt technikailag rafinált, hajszálpontos kivitelezést igénylő és persze irgalmatlanul nehéz táncosi feladat elé állítja a mester. Bach zenéjét a legváratlanabb helyeken töri meg, hagyja abba,

majd kezdi el ismét, s erre táncosainak ironikus, groteszk, itt-ott gépszerű, mégis személyenként egyénített mozgásmodatakat komponál. (Aki nincs felkészülve a trükkre, először akár el is hiheti, hogy rövidzárlat, szalaghiba vagy egyéb technikai malőr folytán szakadt meg a zene és a világítás: színpadtechnikailag oly tökéletesen, s zeneileg oly hihetetlen helyeken történek ezek a megszakítások.)

E tréfát, melyben – keménységénél fogva – szinte valami fenyegetőt is érezhetünk, ezen az estén *Deborah Bull* rendkívül nőies, finom, technikailag mégis „halálbiztos” előadásban találta, s a férfiak is egytől-egyig bámulatra méltóan jeleskedtek. Az alacsony, virtuóz *Peter Abeggien*, az elegáns *Adam Cooper* és a karakteres *William Trevitt* láttán azt gondoltam: a darabhoz nyilván kiválasztották a társulat három legjobb szolistáját. (Csak az utolsó felvonás láttán döböntem rá, hogy van még vagy tizenöt ilyen kaliberű férfitáncosuk!)

Forsythe–Bach: Steptext
Deborah Bull és *Adam Cooper*

Fotó: **Leslie E. Spatt**

2

Kenneth MacMillan 1991-ben, röviddel a halála előtt készített darabja, a *Winter Dreams* (Téli álmok) Csehov: A három nővér című művének lírai adaptációja *Csajkovszkij* különböző zongoradarabjainak és eredeti orosz népzene felhasználásával. A balett, noha alig 5 éves, stílusát és mozgásnyelvét tekintve akár húsz is lehetne. A történet nyomokban fellelhető ugyan (annak számára, aki a prózát frissen olvasta, nyilván problémamentesen; aki viszont nem ismeri, annak enyhén szólva problematikusán), Csehov szelleméből ugyanis csupán az „álmodozás-vágyakozás” vonal maradt meg.

A színmű talán éppen túlságosan megihlette *MacMillant*, aki szinte semmit sem szeretett volna kihagyni belőle. Ettől azután darabja hemzseg azoktól a jelenetekből, amelyek olyannyira nem valók balett-színpadra, hogy jó esetben unalmasak, még inkább nevétségesek lesznek, s így az egészről kialakuló összbemutást is lerontják. Hiszen azért van itt egy-két szép jelenet is, néhány ihletett mozdulatsor. Milyen jó lett volna valamilyen ürüggyel csupán ezeket darabfűzerré fogni!

Az alkotó a darabot a Royal táncosaira készítette, rendelkezésére állt tehát az optimális szereposztás. Így rögtön a Kuligin tanítót alakító *Anthony Dowell*, aki nem kisebb személy, mint a Royal Ballet igazgatója, ám természetesen nem (csupán) ez teszi őt nagygyá. *Dowell* a 60–70-es

MacMillan–Csajkovszkij, orosz népzene:

Winter Dreams

Anthony Dowell, Durcey Bussell
és Irek Mukhamedov

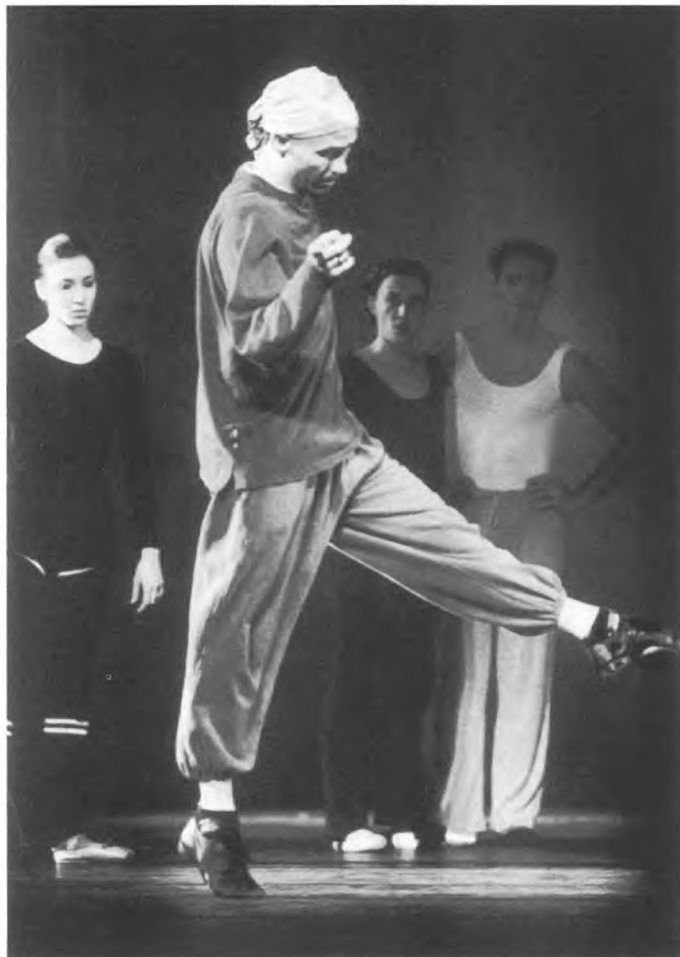
Fotó: Leslie E. Spatt

évek egyik legfénylőbb balettsillaga volt, a szó legpozitívabb értelmében: nemes, gyönyörű vonalai, tiszta technikája emberséggel és intelligenciával párosult. Mindennek nyomai fel is lelhetők a ma már hatvan felé közeledő művész alakításában, minden mozdulata hiteles, elegáns, fizikai öregségnek sehol egy jele. Arról nem ő tehet, hogy a figura koreográfiai megfogalmazása sablonos és groteszk. Ugyanezt mondhatjuk el *Irek Mukhamedov* alakításáról, aki már nem az a fiatal csillag, aki akkor volt, amikor (1980-ban) megnyerte a moszkvai balettversenyt, de már messze nem is az, aki 1990-ben a Royal Ballethoz szerződött. Számára a mester oroszos bravúrvariációkat koreografált, melyek alatt a nézőknek visongania kéne, ám a sztár már kisé elnehezült, s marad a sok klisészerű pantomim. (Egyénisége persze így is ellenállhatatlan: elegáns és erőteljes).

Persze sok szép, technikailag könnyed és hiteles alakítást is látunk, ám a darab banalitásán fölülkerekedni s abból kicsilogni csak egyetlen művésznek sikerült, s ez a páratlan *Darcey Bussell*. Azt hiszem, meg tudta győzni saját magát arról, hogy ő ezt a Mása figurát száz százalékgig komolyan fogja venni, önmagából mindazt beleadva, ami idevaló; s mindezt olyan kristályos technikával, melytől szem-száj táva marad. Ezért az alakításért érdemes volt végigülni ezt a nyúlós 50 percet. No és persze a szünet utáni bemutatóért!

Ashley Page a *Two-Part Invention*
próbáján

Fotó: Laurie Lewis

Ashley Page, az együttes nagy tehetségű táncosa már a 80-as évek óta koreográfál az anyatársulatnak, míg – többek között – a Rambert Dance Company rendszeresen visszahívott vendége. Precíz klasszikus balett-tudását Cunningham-, kontakt- és egyéb modern technikákkal gazdagítva, fergeteges koreográfiai stílust alakított ki. Új műve: a *Two-Part Invention* (Kétrészes invenció) valóban két élesen elkülönülő részre, majd harmadiként a kettő ötvözetére tagolódik. Az első egy szélroham erejével bíró mozgás-tűzijáték: egyszerű, szürke jelmezekben, puha cipőben adja elő négy lány és öt fiú. Mögöttük óriási vásznon saját mozgásoaraik folytatódnak kivétel nélkül kollégáik vagy épp saját maguk által. A hatás tiszta, szép, rendezett: a mozgalmasság ellenére semmi káosz. Az „invenciónak” természetesen a zene is részese, mint vezérelv: az amerikai *Robert Moran* nagyszerű partitúrával szolgált az esthez.

A második rész egy színpompás tütös, spicc-cipős felvonulás: a klasszikus balett minden csínját-bínját ismerve s azt jól kiforgatva. Mégis, az előzményeknél kissé kevésbé meggyőző technikai szinten. Ennek oka elsősorban talán a lépések nyakatekertebb, kevésbé „lábra jövő” jellege lehetett, de nem elhanyagolható az sem, hogy *Prokofjev* ide választott zenéje, az *5. Zongoraverseny* nem való színpadi zenének. Az utolsó tétel azután ismét *Morané*, s színpadra tódul újra a „szürke” csapat (micsoda színes egyéniségek!), a koreográfia egyre fergetegesebb, s az óriás finálé méltán vált ki zajos sikert az est végén.

Page darabja számomra *Forsythe*-énál is nagyobb élményt szerzett. Még akkor is, ha az utókor talán majd úgy könyveli el: *Page* is *Forsythe* „köpönyegéből” bújt elő. Mindenesetre örömmel tapasztaltam, hogy a *Királyi Balett* művészei milyen lelkesen és jól táncolják a modern balett e fenegyerekeinek műveit!

Lőrinc Katalin

Így is lehet politizálni!

A Budapest Táncgyűttes pozsonyi vendéjátéka

A Budapest Táncgyűttes a Ružinov Kultúrház előtti téren

Fotó: a Szerző

November 11-én Pozsonyban a *Budapest Táncgyűttes* a *Lúčnica Művészegyüttessel* adott közös műsort a Ružinov Kultúrházban. A Kárpát-medence hagyományos táncaira, zenéire épült előadás – a Közép-Európa e térségében élő népek baráti kézfogása jegyében – a politika számára is példaeértékű eseménnyé vált.

Igen, így is lehet politizálni. Ha meg akarunk maradni e térségben, ha békésen együtt, egymás mellett akarunk élni, nemzeti-etnikumi másságunkat megőrizve fejlődni, akkor ez csak így, egymás kultúráját megismerve, egymást tisztelve lehetséges.

Épp ezt a szándékot demonstrálta a közös vállalkozás, ez a két pilléren támaszkodó, de közös forrásból merítkező produkció.

A Kárpát-medence népeinek, nemzetinek hagyományos tánc- és zenekultúrája lényegében egy töről fakadt; másságát viszont épp az adott nemzet, etnikum adta hozzá.

Nézzük ezt egy-két konkrét, a színpadon is megjelent példán keresztül. A pásztorok életbiztonságot jelentő foglalkozási eszköze a *pásztorbot* (magyaroknál, cigányoknál), a *csörgőbot* (románoknál, szlovákoknál), a *fokosféjsze* (szlovákoknál, görálok-nál). Az őrzésre bízott állat rablókkal, vadállatokkal szembeni védőeszköze tehát munkaeszköz, mely később a pásztor ügyességkifejező használati tárgya lett. Táncos funkciót nyert, s így a pásztorbotokban a virtuozitás, a bátorság, a tehetségbizonyítás kifejezését is szolgálja. (Lásd: pásztorbotoló, dunántúli táncok, román

hajdútánc, lipthói betyártáncok, hajdau stb.). Ezeknél a táncoknál, illetve pásztor-táncoknál általában a mozgáskultúra, az eszköz használatának a módja megközelítően azonos minden nációnál. A cifra, a lépve-futva haladó, a guggoló, a láblengető motívumok uralják a táncokat, és bennük természetesen az eszköz virtuóz kezelése, forgatása, átugrálása, lábak alatt átdobálása, védekezésre, ütésre használata a domináló. És fordítva: minden náció táncában megjelennek ezek a mozgáselemek, mert az eszközök mások, de funkciójuk azonos.

Ugyanígy „bonckés” alá helyezhetünk a látott verbunkos táncok alapján a dunántúli, a szatmári, az erdélyi, a palóc, a sepesi, a lipthói, a goral táncokat, illetve a Kárpát-medence területén kialakult verbuválási kultúrát, továbbá a népszokásokra épült koreográfiákat: a *Budapestnél* a palóc lakodalmi szokásokat, a *Lúčnicánál* a karácsonyi időszak köré csoportosuló szokások színpadra állítását. A lakodalom küldetése, felépítése, tartalma, szereplői, szokásprocedúrái a látott magyarhoz hasonló a szlovákoknál, a románoknál, a lengyeleknél stb., akárcsak a *Lúčnica* által bemutatott, karácsonyhoz kapcsolódó szlovák szokások, hiedelmek, megjelenítési módok stb. hasonlatosak a Kárpát-medencében együtt élő más népeknel.

Mindkét esetben ugyanazt mondták el a közös műsorban bemutatott kompozíciók, bár más-más nyelven énekeltek, és mozgásukban, zenéjükben mások-mások a nemzetet, etnikumot jellemző vonások.

Ami viszont a színpadi előadásban még-

sem volt azonos, az a két országban jelentős alkotó személyiségként, koreográfusként ismert és elismert *Zsuráfszki Zoltán* és *Stefan Nosál* alkotói és hagyománytisztelői koncepciója. Zsuráfszki a művek színpadra állításánál a tánc-, a zenekultúra hagyományosan tiszta nyelvezetét alkalmazta, annak belső erejére támaszkodott, s a csoportra formált koreográfiáknál is megőrizte a táncosok egyéni jellegzetességeit, míg Nosál igyekezett a hagyományból kiemelni a legszebb mozzanatokot, s ezeket monumentálisra felnagyítva, térben jelentősen variálva, ünnepi külsőbe öltöztetve, a nemzeti jelleget túlhangsúlyozva, egyszerre mozgó nagy létszámú csoporttal előadatni.

Mindkét alkotói és hozzáállási forma általánosan elismert. Én magam az első változatot vallom a követendő útnak.

Mindazonáltal a közös előadás így is igen nagy értéket jelentett: a „barátként egymás mellett” lehetőségének tényét igazolta. Zsuráfszkit idézve: „...az egymást tisztelés politikája éppen így érvényesülhet... Azt hiszem, ennek a közös programnak legfontosabb feladata, hogy mi éppen a legláthatóbban mondjuk el a véleményünket. Mi, akik egy kultúrában nőttünk fel, akik egy kultúrát ismerünk.”

Az előadás létrejöttéért dicséret illeti az előadást vállaló együtteseket, mert tudásuk legjavát adva álltak helyt, és szereztek a pozsonyi közönség számára egy nagyon szép estét.

Takács András

**A
MAGYAR
TÁNCMŰVÉSZETI
FŐISKOLA**

1997. augusztus 4–16. között
rendezi meg a

**XI. Nemzetközi
Nyári Tánckurzust**

Budapest, 14 éven felüli balettnövendékek számára.

Tanárok részére – korhatár nélkül – óralátogatást biztosít.

Tárgyak: ● **klasszikus balett** (Vaganova-módszer),
● **repertoár**,
● **dzsessz** vagy: **modern tánc**,
● **magyar néptánc**.

Információ: **Magyar Táncművészeti Főiskola**
(nemzetközi csoport)

1061 Budapest, Andrássy út 25.
Tel.: **267-8646** vagy **267-8649**
Fax: **268-0828**

Ugyanitt megvásárolható vagy utánvétellel megrendelhető a *Harangzó Gyuláról* és *Nádasi Ferencről* szóló kötet.

ELIA-konferencia Lisszabonban

November 13–16. között rendezte meg két-évente szokásos konferenciáját és tisztújító közgyűlést a *Művészeti Intézmények Európai Ligája*, az *ELIA*. A szervezet 1990-ben alakult, székhelye Amsterdam. Jelenleg 36 országból mintegy 300 művészeti – elsősorban művészetoktatási – intézményt tömörít az építő-, a film-, és televízió-, az ipar-, a képző-, a színház-, a tánc- és a zeneművészet területéről. Legfontosabb feladata a művésztanárok és hallgatók Európán belüli mobilitásának elősegítése, a programok cseréje, a nemzetközi kooperáció fejlesztése, az információáramlás megkönnyítése. Az ELIA az egyes művészeti ágaknak megfelelően állandó szekciókat működtet. Közöttük a legtöbb önálló kezdeményezést felmutató szekció a táncművészeti, amelynek 45 tagja van, ezen belül egyetemek, főiskolák és színházak.

Az ELIA tevékenységében hat magyarországi intézmény vesz részt: az öt művészeti főiskola, köztük a *Magyar Táncművészeti Főiskola* (amely értelemszerűen az ELIA Táncművészeti Szekciójának is tagja), valamint az *Egri Tanárképző Főiskola*. A lisszaboni konferencián ez utóbbi kivételével valamennyi képviseltette magát.

A tanácskozás érdemi munkája plenáris üléseken és szekciókban zajlott; ez utóbbiból 49-et bonyolítottak le. A táncművészet szempontjából a legérdekesebb a három szakaszban, demonstrációval egybekötve megrendezett előadás volt *Új technológiák a táncművészképzésben* címmel. A londoni *Bedford Interactive* szakemberei fejlesztés alatt álló számítógépes programjaikból adtak ízelítőt. Ugyancsak hasznosnak bizonyult a *Felsőfokú táncművészképzés Európában* című szekció, még akkor is, ha – közvetlenül a konferencia megkezdése előtt –, e témát csupán a dél-európai országok tárgyalására szüktették.

4th ELIA Conference Lisbon 1996

13-16 November

Reflections on the human face

Multiculturalism in the Arts and Society / Current Developments in Arts Education

TEATRO MUNICIPAL DE
SÃO LUÍZ

13 Novembro • 21 h.

Ministério da Educação
Ministério da Cultura
LISBOA
ICFAD
INTERNATIONAL COUNCIL OF FINE ARTS DEANS
CAIXA GERAL DE DEPOSITOS

MAGYAR
TÁNCMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

HUNGARIAN
DANCE ACADEMY

Study offer for 1997/98:

- Classical balett course (by audition only)
- Intensive Teacher Training Course (Vaganova method)
- 11th International Summer Course of Dance

from 4th to 16th August 1997.

Further information:

MAGYAR TÁNCMŰVÉSZETI FŐISKOLA
Visit: Budapest 6 distr. Andrásy út 25.
Mail: H-1372 Budapest P.O. Box 439
Phone: (361) 267-8646 or (361) 267-8649
Fax: (361) 268-0828

Az ELIA tisztújító közgyűlésén a megjelent küldöttek újjáválasztották az Elnökséget. A táncművészek közül *Eva Kapazoglon* asszony, az athéni Állami Táncművészeti Iskola tanára, és *Raimon Avila* úr, a barcelonai Institut del Teatre tanára (Maurice Béjart együttesének egykori tagja) kapott bizalmat.

A konferencia kapcsán a Táncművészeti Szekció tisztújítása is lezajlott. Az új elnök személyéről azonban nem született döntés; a testületet átmenetileg továbbra is *Cisca van Dijk* asszony, a Rotterdams Dansacademie tanára vezeti.

A tanácskozás szervezői a kb. 500 főnyi meghívott számára, gazdag kulturális programkínálatot biztosítottak, a nyelvi korlátok miatt bőséges táncprodukcióval. Ilyen volt a Budapesten is járt *Gulbenkian Ballet* társulatának, illetve az *Escola Superior de Dance* hallgatóinak előadása, egyéb táncművészeti iskolák növendékei mellett.

A konferencia nagyszabású nyitó- és zárőnnepségén a portugál kormány magas szinten képviseltette magát. Az ELIA tagjai legközebb két év múlva, Finnországban találkozhatnak.

Bolvári-Takács Gábor

Táncra születtem...

Rendhagyó portrévázlat Benkő Zsókaról

A hetvenötéves Benkő Zsóka az a magyar társastánc-pedagógus, aki a hazai mozdulatművészet s a néptánc jeles személyiségeitől tanulva, e két ágazat mozdulatbázisán és technikáján nevelkedve, e szokatlan módon megalapozott stílusérzékkel fordult a társastánc s annak oktatása felé. Hosszabb beszélgetésünk itt következő négy részlete egy önéletrajzi regény egy-egy fejezetének is beillik...

A táncot édesapám álmodta meg bennem. Innen van a boldogságom: táncra születtem. 1918-ban *Dienes Valéria* együttesét látta valahol, s a tánc annyira megtetszett neki, hogy elhatározta: ha a harmadik gyermeke lánynak születik, táncosnak fogja neveltetni. Így kerültem hétéves koromban *Szentpál Olga* mozdulatművészeti iskolájába, akinek a férje szintén építész-mérnök volt, mint édesapám. Nagyon szerettem Olga nénit és a táncot. Tíz éves koromban egy évig *Pallai Annához* jártam, az Operaház balerinájához, majd ismét vissza Olga nénihez.

Közben édesapám Vali néniel is megpróbálkozott, aki uzsonnával várt bennünket. Amikor a habos kávé fogyasztása közben fülbesúgta a havi tandíjat, 320 pengőt, akkor ebből semmi nem lett. Máv-főtanácsosként apámnak éppen ennyi volt a havi fizetése. Olga néninél maradtam, majd a *Róka Pál* vezette kétéves Országos Tánc- és Mozdulatművészeti Tanítóképzőben végeztem 1939-ben.

(Hátal) néptáncosként a Kulich Gyula Színpadon (1949.)

1945. augusztus 20-a. Előtte úgy két héttel fölkeresett bennünket *Zákonyi Ferenc*, Siófok nagyközség főjegyzője. Marcival (Benkő Mártonnal), férjemmel, mi már akkor évek óta társastáncot tanítottunk Siófokon és környékén. Jól táncoltunk, s ő nagyon ismert, szeretett bennünket. Azt mondta: „*Jön a barátom, Molnár István, és partnert keres, mert duettet akar táncolni. Tanítani fogja a fiatalokat a Gazdakörben. Magára gondoltunk, Erzsike. Bemutatjuk Molnár Istvánnak és táncoljanak.*”

Az ünnep előtt egy héttel mentem a Gazdakörbe, s vittem magammal a kis Zsófit, volt vagy fél éves. A gyerekek kézről-kézre adták, s én nyugodtan ültem. Molnár beöltözve jött meg! Nagyszerű ember volt, mindannyian elszédültünk tőle, ahogy mesélt a néptáncról, s ahogy mutatta a táncokat. A fiatalokkal mindjárt föl is álltunk, s ezt mutatta, azt mutatta: cifrát, mezőkomáromit, fergetegest. Bevallom, nekem könnyen ment, a többiek gyúrták.

Akkor aztán megint körülültük, s megszólalt: „*Nekem azt ígérték, hogy a táncnánő lejön ide, s fogunk együtt táncolni...*” Nézett rám és én fölálltam, mondtam, hogy itt vagyok... Megtörtént a bemutatkozás. Még tovább beszélt, majd elkezdett táncolni. Ahogy közben körülötte ültünk, azt mondja: „*Ki lenne az, aki most fölállna velem táncolni?*” Elbátortalanodtam: csak nem „égetem” magam a saját tanítványaim előtt. Persze más sem mert vele táncolni! Amikor hazafelé mentem, elgondolkoztam: „*Mégis olyan nagyszerű volt és olyan igazi ez az este... Én mű-magyar táncon nőttem föl. Ritka búza ide-oda, abból komponálni se lehetett, nagyon kötöttnek találtam az egészet. Elcsodálkoztam. Ilyen gyönyörű a magyar néptánc?... Ennyi minden van benne?... Elhatároztam: én ezzel az emberrel mégiscsak táncolni szeretnék!...*”

Másnapra be is rendelte az egész társaságot, elkezdte a programot tanítani. Én mindent tanultam a többiekkel. Egyszer csak hozzám fordulva azt mondta: „*Most tessék jönni!*” Derékon fogott és ridázva megforgatott. Hát a lábaim kiröpültek alólam, és nagyon szégyelltem magam. „*Na, nem baj!*” – mondta, „*jól van!*” Másnap folytatódott a tanulás. Én meg csak egyre vártam. Ha ebből duett lesz, bemutató lesz, akkor itt az ideje, hogy tanuljunk! Marcinak Pesten volt dolga, nem tudott velem lejönni. Szóltam apámnak, jöjjön el velem, mert én nem akarok felsülni az egész község előtt. Inkább fizetünk az óráért, csak foglalkozzon velem külön is.

Apám le is jött másnap. A közös próba után közrefogtuk Molnárt, és az apám megmondta neki: „*Azt hallottam, táncolni szeretne a lánnyal, akkor megtanítaná...?! Mire van ehhez szüksége? Nyilvánvalóan nem akarunk „leégni”...!*”

Benkő Zsóka, mint vérbeli Szentpál-növendék

Molnár csak nagyot nevetett!

– Mivel tartozunk? – kérdezte apám sürgetően.

– A magyar néptől ingyen kaptam ezt a táncot – felelte Molnár. Hogyan tudná elképzelni, hogy én ezért pénzt fogadjak el?! Maga meg – szólt oda hozzám –, ne tartson semmitől! Észre fogja venni a páros táncnál, hogy áll a helyzet. Ha én meg akarom magát forgatni, vagy táncolni akarok magával, akkor én jönni fogok. Ha én magam táncolok, akkor meg foglalja el magát azokkal a mozgásokkal, amiket itt tanult.

Otthon tehát „elfoglaltam magam” és begyakoroltam a tanult elemeket. Most már több bizalommal mentem el. Színpadi próba volt a siófoki Kaszinóban, – azt hiszem pénteken, 20-a előtt egy nappal és már nem szaladt ki a lábam a páros forgónál.

Többet nem próbáltam vele.

Eljött a nagy nap. Jócskán izgultam, mi lesz ebből! Sokan jöttek Veszprémből, Fehérvárról is. Szépen föl voltam öltözve, szólt a zene és én ott álltam a takarás mögött a színpadon, és egyszer csak szólít Molnár a táncra...

...*Se előtte, se utána életemben olyan jót nem táncoltam!... Fantasztikus volt, s úgy, ahogy mondta: amikor ő maga szólózott, akkor én is szólóztam, amikor intett, hogy tetszett, akkor a fergetegest csináltuk párosan jobbra, meg balra, jobbra meg balra... és nem tudom... fergeteges sikerrel ért véget, s másnap ugyanígy, nagy sikerrel ismételtük meg a szovjet katonák előtt.*

Ez az élmény indította el a néptánc iránti rajongásom útján, mely mindmáig él bennem tagadhatatlanul és kiolthatatlanul.

Férjemmel nemcsak Siófokon tanítottunk társas-, és néptáncokat, ő aztán tanfolyamokat szervezett egész Veszprém és Somogy megyében. Ez utóbbiakra főleg a háború után került sor. A tandíjat ekkor nem pénzben, hanem terményben kaptuk, s hoztak hozzá két tojást, két vöröshagymát, háziszappant (tudták, hogy kisgyere-

kek vannak). Sokszor nem tudtuk hova tenni, annyit hoztak. A sok-sok falu közül különleges emlékem és élményeim kötnek *Zamárdihoz, Ádándhoz, Mezőkomáromhoz, Szabadihoz* és sorolhatnám. Ezekben a helyeken 80–90 tanítvány is volt egy-egy alkalommal, sokszor én magam is alig fértem be a helyiségbe, ahol tanítottam. Dél előtt mindig összeszedtem a fiatalokat, és végig tanítottam őket. A „koszorúra” (záróvizsgára) mindig karikázókat, párostáncokat is tanítottam. Ezeket a népfőiskolára rendszeresen bejárva Molnártól tanultam, s kicsit mindig igazítottam rajtuk az adottságoknak megfelelően. Nagyon szerették őket. Most is látom, ahogy *Ádándon* az asztal tetejéről (másutt nem volt hely) irányítom a tanítást, s a lányok éktelen karikáznak, harsogva száll az ének. A mamák, hogy láthassák őket, mögöttük, a fal mellett elhelyezett padokon állnak kibontott kendőikkel...

Aztán 1949 elején Budapestre jöttünk, s a két gyerekkel a rokonoknál húzódtunk meg. Akkor indult meg mindenfelé a néptánc csoportok szerveződése. Bátyám az UVATERV-nél dolgozott, mint mérnök, s beajánlott engem, mert csoport szervezése volt folyamatban. Amikor ennek híre ment, újabb és újabb meghívásokat kaptunk. Azon vettük észre magunkat Marcival, hogy rövidesen 14 csoportot vezettünk. Mellettem természetesen ő is mindent megtanult, s így ő is ugyanazokat a táncokat más-más csoportoknál tanította. Elkezdtem reggel hét órakor a tervező irodákban: ÁMTI-ban, UVATERV-ben, ÁÉTI-ben, a Ferrunionban (nem is emlékszem már mind egyikre), s aztán haza. Csináltam gyorsan valami ebédet a családnak, és kettőkor már újra kezdtem a Lóden Posztógyárban, a Savanyúság és Halkonzervgyárban, s folytattam a Radiátorgyárban. Innen való Novák Ferenc, akivel az egyik ünnepségen a csoportban táncoltam is, mert kevés lány volt. Itt szerette meg a népi táncokat. Ezekben az együttesekben azzal szórakoztam, hogy táncokat csináltam. (Nem azért mondom, de ezekért még Molnár is megdícsért.) A tanítások után minden este mentem a Ruggyantagyárba próbálni. Ha 50 fillérem volt, akkor meggondoltam, hogy gyalog menjek-e, és a pénzen inkább vegyek 10 deka kockacukrot, hogy jól bírjam a próbát. Mert anyagilag, háttér nélkül, nem voltunk túl jól esztve. Utána persze gyalog mentem haza, vagy lógtam a villamoson. 1950-ben az ÁMTI-ban tudtam meg, hogy az Építők Szakszervezete központi együttes szervezésén gondolkozik. Apám, mint építész, Szakasiccsal együtt alapító tagja volt a szakszervezetnek, én pedig sok, az építőiparhoz tartozó vállalatnál tanítottam. Könnyű volt összeszedni a táncosokat, s röviden megbízást kaptam az együttes vezetésére, melyet a Népművelési Intézet: *Pór Anna* révén messzemenően támogatott: „*Eredj és csináld!*” – mondta.

Dr. Nyúl Pista ott volt kísérő zenésznek a táncosokhoz, de kezdetben csak az épület felső teraszán tudtak helyet biztosítani. Ez is rövidesen megoldódott. A táncosok és a táncok kezdtek összecsiszolódni. A fiútáncok tanításával azonban nem mindig boldogultam. Egyszer hallottam Molnár Pistát, meg Falvy Karcsit beszélgetni a Pjatyickij együttesről. Kiérezték a tánc-

Leányuk:
Benkő Zsófia,
az FMH
pedagógusa

Fotók:
a mesternő
tulajdonára

Fiúk:
Benkő Dániel,
gitárművész
Fotó: Fiala de Gábor

Az „ideális páros”:
Benkő Zsóka
és Benkő Márton
(1964.)

sok előadásából a női betanítást, s a magam tapasztalatából éreztem: igazuk lehet. A fiútáncok tanításában Martin Gyurkától kértem segítséget, akivel sokszor együtt táncoltam a Ruggyanta együttesben. El is jött, s az ő révén közelebb tudtam férközni ennek a feladatnak a sajátos igényeihez. A csoport színvonala egyre feljebb ívelt, országos versenyt nyertünk, a *Tisza* című filmben is résztvettünk, de fáradtságot is éreztem a sok tanítástól. 1951–52-ben volt alakulóban a SZOT együttes, s Pista nagyon hívott. A családom meg nagyon ellen volt. Pista azt mondta, nem fogom tudni elviselni, hogy ne táncoljak. A fiúk elégedetlenkedtek az Építőknél. Ezért végül igent mondtam neki, s nem is bántam meg, szólista szerepeket kaptam. Jött a bukaresti VIT óriási sikere, szovjet és már turnék, újabb Molnár-művek. Gyermekeim meg nőttek, mint a vadvirágok... („*Anyu, hogy lehetsz te menyasszony* – mondta Zsófiám –, *amikor már asszony vagy?*” – a „Dudari lakodalmas” menyasszony szerepét táncoltam évekig.) 1955-ben óriási Molnár-program volt készen 16 szovjet nép táncából, viseletekkel pazarul kiállítva, bemutatóra készen, amikor közölték a közel 200 fős együttes, az énekkar, zenekar, tánckar s a vezetés feloszlását. A táncosok nagy részét más együttesekben helyezték el, a többieket én is, mint a vegyipar „*táncos szakfelügyelője*”, igyekeztem elhelyezni. Kricskovic Tónitól kezdve sokan másokat.

Mi ketten Marcival új irányokba léptünk: visszatértünk korábbi gyakorlatunk, a társastánc mezejére. Kohl József, a SZOT együttes vezetője sok segítséget adott abban, hogy mint divat-táncosok, *üdülőekben* és egyéb rendezvényeken szerepelhessünk.

1956 után megcsappant a néptánc utáni igény és megerősödött az érdeklődés a tár-

sastáncok iránt. 1957-ben a Fővárosi Művelődési Házban megalapítottuk az *Egressy Klubot*, mely a mai napig töretlenül működik, idén ünnepli *40 éves jubileumát*. Ebből húsz éve *Zsófikám*, a leányom vezeti a klubot, mely közben nemcsak országos, hanem nemzetközi hírnévre küzdött föl magát. (1968–73 között nyolc alkalommal volt elsődíjas a klub csoportja az *Országos Társastánc Versenyen* a Sportcsarnokban, s emellett elkezdődtek már 1965-ben a nemzetközi társastáncversenyek is Szombathelyen.)

1972-ben, most 25 éve súlyos ízületi bántalmaim támadtak, gyakorlatilag mozgásképtelenné váltam. Éreztem, meg kell, hogy keressem a táncban a boldogság olyan oldalát, amit sorsom még lehetővé tesz számomra. Új tevékenység irányába fordultam. Megszereztem *Alex Moore* híres társastánc kötetét és két társam segítségével lefordítottam. A fordítás új boldogságot hozott.

Nagy gyönyörűség volt számomra a magyar táncszaknyelvet, kifejezéseket kitalálni. A szavak hosszú sorát a magyar táncszaknyelvben én fogalmaztam meg az egészen más gondolkodású angolból, azokat magyar képi kifejezésekkel váltva fel (*perdülő, fonó, szellő, lebegő, toll*). A Zeneműkiadó 1984-ben adta ki *Társastánc* címmel ezt a kötetet, amivel lehetővé tettük magyar kollégáink számára a *korszerű szakmai tájékozódást*, s egyben a *hazai érdeklődés megindulását a társastáncok és a kulturált magatartás nemzetközi szintű ismeretére*.

Készítette: Falvy Károly

Millenniumi táncforgácsok – II. rész

Nemesi és polgári viseletek

A korabeli magyar lapok korántsem foglalkoztak annyit a színházi s a társasélet táncainak részletesebb leírásával, mint a reformkorban. Ettől még a fogadásokon, bálokon és multságokon ki-ki a maga társasági körének megfelelő muzsikára járta a hagyományos, vagy divatos táncokat. Annál nagyobb teret szenteltek viszont a különböző *díszfelvonulások* kommentálásának. Ezek között is első helyre kerültek a millenniumi ünnepségekre Budára költözött királyi udvar és a fogadásokra megjelent *nemesség díszöltözeteinek* részletes leírása. Pl. az ezredéves kiállítás nyitónapján, május 2-án, minden újságolvasó értesülhetett a sallangos-magyaros szerszámokkal ékes hatlovas hintókon érkezett főrendűek ruházatáról. A beszámoló kiemelték az özvegy trónörökösné, Rudolf hitvese, Stefánia arannyal hímezett fehér csipkeruháját és Ferenc József magyar huszár-tábornoki öltözékét a vállára vetett hófehér mentével. Erzsébet királynő – fia tragikus halála után – élete végéig csak talpig feketében jelent meg mindenütt.

Az ünnepi évben nőknél-férfiaknál rövid időre ismét hódított a *magyar díszruhák* divatja. Az áradozó-lelkendező újságcikkek közül idézünk egyet a korabeli legolvasottabb lapból, a Vasárnapi Újságból: „...Ország-világ egyértelműleg elismerte, hogy

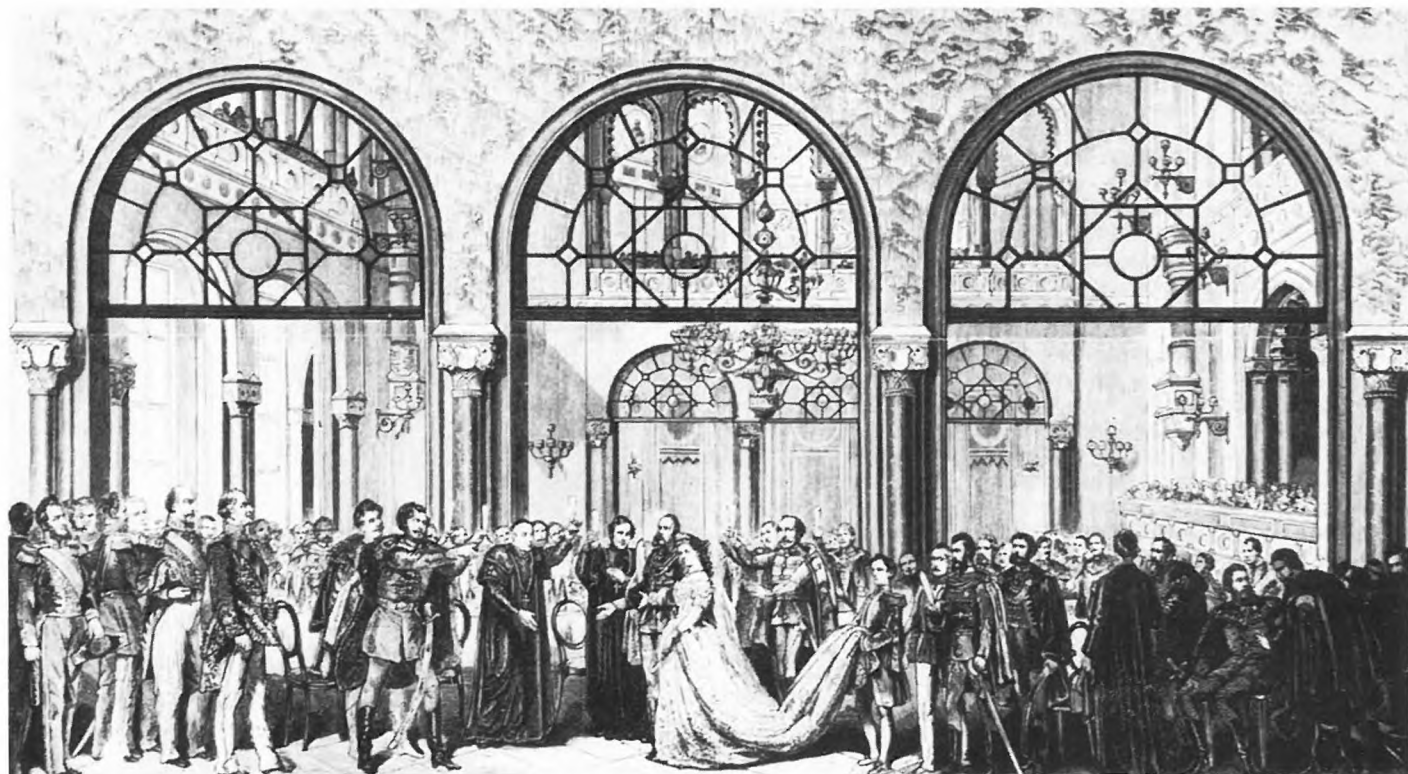
magukban is nagyszerű ezredévi ünnepélyeinknek mind méltóságát, mind fényét rendkívül emelték azok a díszmagyar öltözetek, melyekben uralkodóházunknak több tagja, országos méltóságaink, főuraink és egyéb előkelőségeink előbb a május 3-i hálaadó isteni tiszteleten, majd pedig a június 8-i díszországyűlésen és a nagy díszmenetben megjelentek. Századok hagyományai és emlékei elevenültek föl azokban a szertartásokban és pompás jelenetekben, amelyek e történelmi nevezetességű napokon a nemzeti ünnepélyek fő színhelyét, Budapest fő- és székesfővárost beragyogták. Országos és családi kincsek, köz- és magánereklék előkerültek őrző rejtekeikből, hogy a nagy nyilvánosság elé lépjenek és a nézők százezrei előtt lélekemelő látványossággal elvonuljanak; a régi idők és a jelenkor ízlése százféleképpen elegyült, hogy alakban és színekben olyan tündéri összhanggá egyesüljön, mely nemzeti sajátosságával és hazafias lelkesedésével megbűvöljön minden szívet és elkápráztasson minden szemet.”

A cikk utal a „régidők öltözetei”-re, melyek „őrző rejtekeikből” kerültek elő, s erre az alkalomra újakat is alkottak, pl. a díszfelvonulásokon nemesi címeres, középkori apródruhás fiúk is tartoztak a hintók uraihoz.

Terjedelmi okok miatt nem foglalkozhatunk részletesen a magyar díszöltözékek történeti kialakulásával. De a magyar díszruhának a millenniumi ünnepségeken fel lángoló divatját, mely a bécsi királyi udvarban is szinte kötelező volt, ha magyar vendégek jelentek meg a felségek előtt, mindenképp *Mária Terézia* királynő kezdeményezéséig vezethetjük vissza. Az ő trónját már uralkodása kezdetén komoly veszély fenyegette, s azt az 1741-i pozsonyi országgyűlésen a magyar nemesek mentették meg. Ebben a gesztusban sokat jelentett, hogy a fiatal királynő és két gyermeke a segélykérésen *magyar díszruhában* jelent meg. Mária Terézia máskor is viselte ezt, sőt a trónörökös Józsefet gyermekként a magyar huszárok zsinóros ruhájában járatta.

Noha a magyar viselet a *XVIII. században* igazodott az európai divathoz, *nemzeti jellegét* mindenkor megtartotta. Ez is segített abban, hogy Mária Terézia idejétől kezdve a császári-királyi udvar gáláján – még ha feszültebb is volt az uralkodóval a politikai helyzet – ha magyar küldöttség járt Bécsben, mindig magyar ruhában jelenhetett meg.

Bár az ünnepi ruha nemcsak az udvarban, de a *magyar nemesasszonyok* körében is igazodott a korabeli nyugati divathoz,

Hermann Paar–Franz Kollarz: Koronázási bankett a Pesti Vigadóban. 1867. június 9.

Ismeretlen osztrák mester: A királyi család magyar ruhában

mégis mindig megőrizte sajátos szerkezetét. Pl. a szoknyák alatt az abroncsok kisebbek voltak, mint a nyugati hölgyeknél. Nem fűzték magukat olyan szorosra, mint azok. Simán hátrafésült hajukat fekete, fehér-, arany- vagy ezüsthímzésű főkötő fedte. A magyar női viselethez szattyáncsizma, valamint posztóból készített, prémmel szegett vagy bélelt mente tartozott, melyet a leányok félvállra vetve hordtak.

A *jómódú polgárasszonyok* is ugyanazt az öltözetet viselhették, de szoknyaik – derékban sűrűbb ráncokba szedve – kevésbé voltak szélesek. A XIX. században a polgári életforma művészeti megnyilvánulása: a *bi-edermeier* az öltözködésben is tükröződött. Ezt követték a magyar hölgyek is. Nem hordtak annyi réteget, mint korábban. Általánossá váltak az egybeszabott ruhák, a pufos ujjak, a szabadon hagyott vállak, a csipkés vállkendők, a szalagos kalapok. Ebben a században a férfiak zsinóros-paszomántos, magas nyakú redingot-ja szintén magyar jelleggel kölcsönzött öltözködések. A század első felében a magyar női selyemruhák alapanyagát: a piros-fehér-zöld csíkos „Valero”-selymet a Valero-család pesti selyemmanufaktúrájában készítették.

Ennek inspirációjára – különösen a reformkori hazafiúi és honleányi érzelmek fellángolásakor – a ruhákon is alkalmazták a nemzeti színeket. Ha másként nem, akkor a fehér túllból készült ünnepi ruhákra zöld levéllel díszített piros rózsát tűztek.

Még a divat fővárosában, Párizsban is elterjednek az eredeti magyar formák, a magyarok pedig átveszik a párizsi divatintézetek terveit. Kölcsönhatásukat mi sem érzékelteti jobban, mint hogy divatíránként, ha rövid időre is, a korabeli vezető divatcégek munkájára hatást gyakorolt a „paletot hongrois” (a magyar öttözet). Az 1860-as évek divattervezői magyar bundákat, kucsmákat, kanászkalapokat („carasse”) és attilákat hoztak divatba. Ugyanakkor – a szabadságharc bukása után alig négy évvel – a jó politikai érzékű anyakirálynő, Zsófia, az ifjú *Ferenc József és Erzsébet főhercegnő esküvőjére* Párizsban készítette menyének azt a *pompás díszmagyart*, melyben az ifjú királynő a magyar főurak látogatását fogadta.

Később, a kiegyezés előtt (1866. február 6-án), amikor a császári pár az egyik pesti polgári bálon megjelent, Erzsébet királyné az öltözetével is a magyarok iránti vonzódását hangsúlyozta. Erről a Vasárnapi Újság így számolt be: „*Erzsébet fehér ruháját piros rózsák és zöld levelek díszítették, amellyel megdobogtatta a honfiak szívét.*” Ebben a ruhában örökölte meg a királynőt *Székely Bertalan*.² A színek szimbolikájára nagyon is fogékony volt a Bach-korszakban sokat szenvedett magyarság...

1870-ben egy ismeretlen festő a *királyi család minden tagját*: Ferenc Józsefet, Er-

zsébet királynőt és három gyermeküket *magyar ruhában* örökítette meg. A festményen a háttérben a budai királyi vár és a Lánchíd látható (lásd: képünkön).

A *millennium idején ismét felelevenedett a magyar díszruha divatja*. A cikkünk első részében ismertett mezőkövesdi matyó lakodalmas mellett (lásd az előző szám 43–44. oldalán) érdemes egy másik fontos eseményről is szólnunk, amelyet *Halassy Márta* ír le „*Népviseletek úri és polgári használatra*” című tanulmányában. Eszerint 1896 februárjában Kolozsvárott olyan „néprajzi bált” rendeztek, amelynek bevételéből szándékoztak támogatni a létesítendő kolozsvári néprajzi múzeumot. Ezen a megjelent főúri és polgári hölgyek közül *tizenkilencen* credeti erdélyi (feltehetően kalotaszegi – V. M.) népviseletben jelentek meg.

A korabeli sajtóban sajnos, szintén keveset olvashatunk arról, hogy milyen lelkesen ünnepelte a honfoglalás ezredik esztendejét a *magyar falvak lakossága*. Pedig erre még az 1950-es években is sok idős falusi ember emlékezett szívesen. Amikor 1950–51-ben Nagykállón a *Kállai kettős-höz* hordott viselet után érdeklődtem (V. M.), a legidősebbek elmondották, hogy a századfordulón sokszor felléptek a színpadra rendezett táncdalokkal. A nők bő szoknyái nehéz selyemből készültek. A ruházatot a testhezálló, hosszú ujjú, szabott felsőrész és bő kötény egészítette ki. A leányok egy vagy kétágba fonták a hajukat. Állítólag pártát is viseltek. A menyecskék feltűzött hajukra kis főkötőt tettek. Öltözetüket fekete cipő, fehér harisnya és kézbevaló kendő egészítette ki. A férfiak különböző minőségű fekete posztóból készült csizmanadrágot, fehér, szegőzött inget, fekete mellényt és kabátot, valamint oldalt varrott csizmát hordtak.

A XX. század első évtizedeiben nem volt már ilyen gyakori alkalom a díszmagyarok viselésére. A békeévekben még a képviselőválasztásokon, az új kormány tagjainak a beiktatáson, a jelentősebb bálakon (pl. megyebálakon), esküvőkön, a Szent István-napi körmeneten „illet” ebben megjelenni. Rövid reneszánsza 1916-ban, IV. *Károly király* budapesti koronázásának idejére esett.

A *harmincas évektől kezdődően* azután – egészen az *ötvenes évekig* – ismét kedvelt öltözetékké válik a díszmagyar; természetesen más és más politikai tartalommal...

Az ünnepi és ünneplő magyar öltözetek története és napjainkig követhető útja külön tanulmányt érdemel.

Kaposi Edit–Varga Marianna

Jegyzetek:

¹ Vasárnapi Újság, 1896. július 5.

² A festmény a Budapesti Történelmi Múzeum gyűjteményéből a Kiscelli Múzeumban látható.

HÚSVÉTRA ajándékozzon

előfizetést!

Az 1997-es évad hat számának ára most **postaköltséggel együtt** csak:

1440,- Ft,

ha előfizetési szándékáról **III. 31-ig** értesíti a Szerkesztőséget!

Postacím:
1035 Budapest, Kerék u. 34.
Tel./Fax: 368-5470

Laptulajdonos és kiadó: a

TÁNCMŰVÉSZET ALAPÍTVÁNY

Alapító: **Vályi Rózi** tánc-történész

Kuratórium:
**Kaán Zsuzsa, Markó Iván,
Seregi László**

Fővédnök:
Göncz Árpád köztársasági elnök

A védnökség és szerkesztőbizottság tagjai:
**Esztergályos Cecília, Harangozó Gyula, Kricskovics Antal,
Kún Zsuzsa, Nádasi Myrtil (London),
Pongor Ildikó, Sallay András,
Szakály György, Zsuráfszki Zoltán**

A TÁNCMŰVÉSZET

1996. 6. számának támogatói:

**Nemzeti Kulturális Alap
Táncművészeti Kollégiuma
Soros Alapítvány
Budapest Bank Budapestért
Alapítvány**

Médiaszponzor:
Magyar Hírlap

E-MAIL: danceart@mail.c3.hu
WEB-cím: <http://www.c3.hu/~danceart/>
(A Soros Alapítvány támogatásával)

Budapesti Tavaszi Fesztivál

1997. március 14–31.